

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Δέσποινα Μπογδάνη-Σουγιούλ
Δέσποινα Σαλκιτζόγλου Μαρία Καφημάνη

Μουσική

Γ' & Δ' Δημοτικού

Βιβλίο Εκπαιδευτικού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Δέσποινα Μπογδάνη-Σουγιούλ – Δέσποινα Σαλκιτζόγλου – Μαρία Καφημάνη

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Μουσική

Γ' & Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΒΙΒΛΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ:	Δέσποινα Μπογδάνη-Σουγιούλ , Εκπαιδευτικός μουσικής, συγγραφέας, μουσικοπαιδαγωγός συστήματος Orff Δέσποινα Σαλκιτζόγλου , Εκπαιδευτικός μουσικής Μαρία Καφημάνη , Εκπαιδευτικός μουσικής
ΚΡΙΤΕΣ – ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ:	Ιωσήφ Παπαδάτος , Διδάσκων στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο Ξανθούλα Παπαπαναγιώτου , Σχολική σύμβουλος Νατάσα Μπαμπή , Εκπαιδευτικός μουσικής
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ:	Βάσω Γιαρένη , Σκιτσογράφος
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:	Θεοδώρα Τσίγκα , Φιλολόγος
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ:	Γιώργος Σιγάλας , Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Αθανάσιος Παπαζαρής , Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΠΟΕΡΓΟΥ:	Αθανάσιος Βέρδης , Πάρεδρος επί θητεία του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ:	Μαρία Φραγκούλη , Εκπαιδευτικός μουσικής Σοφία Χαραλαμπίδου , Εκπαιδευτικός μουσικής
ΕΞΩΦΥΛΛΟ:	Χρίστος Καράς
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ:	ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ

Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:

«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Δημήτριος Γ. Βλάχος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ

Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο:

«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Γεώργιος Τύπας

Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Γεώργιος Οικονόμου

Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

Με απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται ΔΩΡΕΑΝ.

Περιεχόμενα

1. Οι περιπέτειες του ήχου
2. Ηχώχρωμα – ήχος και χρώμα μαζί
3. Αναζητώντας τον ρυθμό της μουσικής
4. Τα παιχνίδια της φωνής
5. Το παιχνίδι του ήχου και της σιωπής
6. Βρίσκοντας μια θέση στο πεντάγραμμο...
7. Το τρένο της μουσικής
8. Δυνατά σιγά
9. Χριστουγεννιάτικες μελωδίες
10. Ανακαλύπτοντας το ψηλά και το χαμηλά στον κόσμο της μουσικής
11. Αργά γρήγορα
12. Χορεύω με τη μουσική
13. Ταξιδεύοντας με τη μουσική
14. Ένα παραμύθι γίνεται τραγούδι
15. Το μυστήριο του ρυθμού
16. Ακούγοντας μουσική θυμάμαι...
17. Πώς μπορώ να φτιάξω μουσικά όργανα
18. Μια διαφορετική ορχήστρα
19. Μουσική και ποίηση
20. Μουσικές φόρμες
21. Μουσικές ακροάσεις
22. Γνωρίζοντας τα ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα
23. Μουσική! Παντού μουσική
24. Ταξιδεύοντας με τη μουσική σε όλη τη γη
25. Το δέντρο του Μάη

Εισαγωγικό σημείωμα

Η ιστορία της μουσικής ξεκινάει παράλληλα με την ανθρώπινη ύπαρξη και τον πολιτισμό.

Η μουσική ήταν και είναι αναπόσπαστο μέρος της ζωής του ανθρώπου παίζοντας ιδιαίτερο και σημαντικό ρόλο σε όλες τις καθημερινές του δραστηριότητες από την αρχαιότητα ως σήμερα. Η ανάγκη για μουσική δημιουργία και έκφραση μέσω αυτής παρουσιάστηκε σε όλους τους λαούς και τους πολιτισμούς. Οι πρώτοι μουσικοί ήχοι για τον άνθρωπο υπήρξαν οι ήχοι της φύσης και της φωνής του, ενώ τα πρώτα μουσικά όργανα έγιναν τα χέρια και το σώμα του – ήχοι που έγιναν χορός, ποιήματα, τραγούδια και πλαισίωσαν τις θρησκευτικές τελετές, τις γιορτές, τους αγώνες και τις κατακτήσεις του.

Η μουσική έγινε μέσο έκφρασης και εξωτερίκευσης συναισθημάτων αποδίδοντας εικόνες και συγκινήσεις, μέσο επικοινωνίας και κοινωνικοποίησης, έγινε παράδοση, εξέλιξη, πρόοδος και πολιτισμός, έγινε παγκόσμια γλώσσα με δύναμη μεταφέροντας μηνύματα, αξίες και αρχές ανά τους αιώνες.

Μουσική: μέσο ανάπτυξης και μάθησης

Σύμφωνα με το ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ και το ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ, σκοπός της μουσικής αγωγής είναι η ανάπτυξη και η καλλιέργεια της αισθητικής των μαθητών κατά την ακρόαση, εκτέλεση και δημιουργία της μουσικής ως μια από τις εκδηλώσεις καλλιτεχνικής έκφρασης και δημιουργικότητας του ανθρώπου. Μέσω αυτού του σκοπού και παράλληλα προς αυτόν, η μουσική αγωγή αποβλέπει στη γενικότερη καλλιέργεια της δημιουργικότητας και της προσωπικότητας των μαθητών μέσα από την ενεργητική ακρόαση, τις δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας και εκτέλεσης.

Ήχοι φυσικοί ή τεχνητοί, που πηγάζουν από το άμεσο περιβάλλον, φέρνουν το παιδί σε πρώτη επαφή με τη μουσική εισάγοντάς το σταδιακά στον μαγικό κόσμο της και ξεκινώντας παράλληλα μια διαδικασία περαιτέρω ενασχόλησής του με αυτήν. Θεωρείται βασική ανάγκη και σπουδαιότητα να έρθει ο μαθητής αυτής της ηλικίας σε επαφή με τη μουσική σε συνάρτηση με την ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του, καθώς και με τη βιολογική, πνευματική και συναισθηματική του ανάπτυξη και εξέλιξη.

Στόχος της μουσικής αγωγής είναι ο μαθητής μέσα από τον πειραματισμό, τη δημιουργική ενασχόληση και την καλλιέργεια δεξιοτήτων, να εκτιμήσει και να αγαπήσει τη μουσική, να κατανοήσει, να συμμετάσχει ενεργά, να κοινωνικοποιηθεί μέσω της συνεργασίας και της συναναστροφής του με άλλα άτομα, να ευαισθητοποιηθεί γνωρίζοντας τις τέχνες, τον πολιτισμό και την πολιτιστική του παράδοση και κληρονομιά.

Ο μαθητής που εισάγεται στην παρακολούθηση του αντικειμένου της μουσικής αγωγής θα έρθει σε επαφή με βασικές αρχές, έννοιες και στοιχεία της μουσικής, όπως:

- ο παλμός
- ο ρυθμός
- η διάρκεια
- η χροιά
- η ένταση
- το τονικό ύψος
- η ταχύτητα

Αυτό θα επιτευχθεί μέσα από το τραγούδι, τη μουσική ακρόαση, τη μουσικής εκτέλεση (διαμέσου της φωνής, των μουσικών οργάνων, των παιχνιδιών με το σώμα, της κίνησης και της επικοινωνίας), κατανοώντας παράλληλα τη σημασία της μουσικής τόσο στο χώρο όσο και στο χρόνο.

Χρησιμοποιώντας το εκπαιδευτικό υλικό

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα δημιουργήθηκαν οι 25 διδακτικές ενότητες του βιβλίου της μουσικής αγωγής για τη Γ' και Δ' δημοτικού σύμφωνα με το πλαίσιο, τους στόχους και τις επιδιώξεις που ορίζει το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών. Πρόκειται για ένα βιβλίο προσαρμοσμένο, κατανοητό και

προσιτό τόσο για εκπαιδευτικούς που κατέχουν το αντικείμενο της μουσικής όσο και για αυτούς που διαθέτουν μικρότερη ή και καθόλου πείρα στη διδασκαλία της μουσικής. Παράλληλα, θα είναι ένας οδηγός και μια πηγή γνώσης και πληροφοριών για τους μαθητές οι οποίοι θα κληθούν να εφαρμόσουν τις γνώσεις και το υλικό που περιλαμβάνει.

Το εκπαιδευτικό υλικό του μαθήματος περιλαμβάνει το Βιβλίο του Εκπαιδευτικού, το Βιβλίο του Μαθητή και το Τετράδιο Εργασιών και Ασκήσεων.

Όσον αφορά το **Βιβλίο του Εκπαιδευτικού**, αποτελείται από 25 διδακτικές ενότητες οι οποίες περιλαμβάνουν κείμενα και συμπληρωματικές δραστηριότητες που διευρύνουν την έννοια και το περιεχόμενο των γνωστικών αντικειμένων που περιέχονται στο Βιβλίο του Μαθητή και στο Τετράδιο Εργασιών. Ακόμη, το Βιβλίο του Εκπαιδευτικού περιλαμβάνει βιβλιογραφικές και δισκογραφικές πληροφορίες και παραπομπές, μουσικό υλικό (παρτιτούρες, συνοδευτικό ηχητικό υλικό), μουσικά παιχνίδια και προτάσεις δραστηριοτήτων που μπορούν να επιτευχθούν από τους μαθητές είτε μέσα στην τάξη είτε στο σπίτι, καθώς και ερωτήσεις που τίθενται προς συζήτηση από τον εκπαιδευτικό και τους μαθητές σε θέματα που αφορούν τη διδακτική ενότητα που εξετάζεται. Επιπλέον, γίνεται αναφορά σε γενικά ή ειδικά θέματα παιδαγωγικής, διδακτικής μεθοδολογίας και σχεδιασμού, καθώς και σε άλλες επιστημονικές γνώσεις που σχετίζονται με άλλα γνωστικά αντικείμενα. Συνδέεται άμεσα με το Βιβλίο του Μαθητή και το Τετράδιο Εργασιών σε επίπεδο προέκτασης και εναλλακτικής προσέγγισης.

Η διάταξη των θεματικών ενότητων εξασφαλίζει στον εκπαιδευτικό μια ποικιλία στα θέματα που εξετάζονται, με εναλλαγές στον τρόπο προσέγγισης ώστε να αποφεύγεται η δημιουργία κορεσμού και στασιμότητας. Καίριες θεωρούνται οι παρεμβάσεις και οι πρωτοβουλίες του εκπαιδευτικού, ο οποίος θα έχει την ευχέρεια να προσαρμόσει τη διδακτέα ύλη σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα, την προηγούμενη εμπειρία και το επίπεδο των μαθητών.

Σκοπός του είναι να συνδέσει τους στόχους και τις επιδιώξεις του Α.Π.Σ. με τη διδακτική πράξη προτείνοντας τρόπους υλοποίησης και διαπραγματεύσης. Ως ένα μέσο διδασκαλίας εύχρηστο και λειτουργικό, θα υποστηρίξει τον εκπαιδευτικό στο να οργανώσει πιο μεθοδικά τη διδασκαλία του και να τη διεξάγει πιο αποδοτικά προτείνοντας τρόπους υλοποίησης του περιεχομένου, δίνοντας ιδέες για περαιτέρω μελέτη, έρευνα και ενασχόληση με το αντικείμενο. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να προγραμματίζει τις διδακτικές ενότητες, να δημιουργεί τις προϋποθέσεις για τη διαδικασία διδασκαλίας διαμορφώνοντάς την με τον δικό του προσωπικό τρόπο και προσεγγίζοντάς την ανάλογα με τις συνθήκες και τις ανάγκες που προκύπτουν.

Όσον αφορά το **Βιβλίο του Μαθητή**, αποτελείται από 25 διδακτικές ενότητες και περιλαμβάνει προοργανωτή ύλης και ανακεφαλαίωση της κάθε διδακτικής ενότητας, γλωσσάρι καθώς και αλφαβητικό ευρετήριο όρων και ονομάτων, με σκοπό την ανάπτυξη του γνωστικού επιπέδου των μαθητών.

Η οργάνωση και η παρουσίαση της διδακτέας ύλης έγινε με στόχο να είναι ένα προσιτό, σαφές και εύκολα κατανοητό εγχειρίδιο στα χέρια του μαθητή, αγγίζοντας έννοιες και όρους της μουσικής αγωγής με πλήρη σαφήνεια και αναπτύσσοντας παράλληλα το πνεύμα της διαθεματικότητας και την αλληλοσύνδεση του αντικειμένου της μουσικής με άλλα γνωστικά αντικείμενα όπως η γλώσσα, η φυσική αγωγή, τα μαθηματικά και η ιστορία.

Εκτός από την επίτευξη και την απόκτηση των θεωρητικών γνώσεων, της μάθησης, της εμπέδωσης και της επανάληψης, καθώς και της καλλιέργειας των δεξιοτήτων κάθε μαθητή, στόχος του βιβλίου είναι να γίνει ένα βοήθημα ευχάριστο και βιωματικό για το μαθητή. Γενικότερα, ένα βοήθημα που θα είναι μέσο επικοινωνίας, συνεργασίας, αισθητικής αγωγής με δραστηριότητες που θα βοηθήσουν το παιδί να αυτοεκφραστεί και να επικοινωνήσει.

Όσον αφορά το **Τετράδιο Εργασιών**, αποτελείται από 25 διδακτικές ενότητες οι οποίες περι-

λαμβάνουν ασκήσεις και εργασίες με ποικίλες μορφές, όπως ασκήσεις εμπέδωσης μουσικών εννοιών, ερωτήσεις ως προς έννοιες και πληροφορίες που αποκτήθηκαν, δραστηριότητες υπό μορφή παιχνιδιού, γραπτές εκθέσεις απόψεων, σχολίων ή κριτικής πάνω σε ορισμένα θέματα, συλλογή και καταγραφή στοιχείων και πληροφοριών. Οι εργασίες και οι δραστηριότητες είναι είτε ατομικές είτε συλλογικές, με επιμερισμό δραστηριοτήτων σε εκτέλεση από ομάδες. Οι ασκήσεις παρουσιάζουν ποικιλία και χρησιμοποιούν διάφορους τρόπους προσέγγισης ώστε να ανανεώνεται το ενδιαφέρον των μαθητών κατά τη διαδοχή των διδακτικών ενοτήτων.

Το Τετράδιο Εργασιών συμπληρώνει το Βιβλίο του Μαθητή, έχοντας ως στόχο μέσα από τις ασκήσεις, τις εργασίες και τις δραστηριότητες να ενεργοποιήσει τον μαθητή να ασχοληθεί παραγωγικά και δημιουργικά με θέματα που αναπτύσσονται κατά τη διδασκαλία, να παράσχει τη δυνατότητα εμπέδωσης εννοιών και εξάσκησης δεξιοτήτων και, επομένως, να χρησιμοποιηθεί και ως κριτήριο αξιολόγησης για τον εκπαιδευτικό. Να ενθαρρύνει και να ενεργοποιήσει τόσο την ατομική όσο και την ομαδική ενσχόληση με το αντικείμενο της μουσικής αγωγής παραγωγικά και δημιουργικά δίνοντας στους μαθητές την ευκαιρία να αναπτύξουν κριτική σκέψη και αυτοαξιολόγηση, να κατακτήσουν, να εμπεδώσουν γνώσεις και γενικότερα να ενδιαφερθούν και να ασχοληθούν περαιτέρω με τη μουσική.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού

Ποιος όμως είναι ο ρόλος που καλείται να παίξει ο εκπαιδευτικός στη διαδικασία αυτή;

Ο εκπαιδευτικός κατέχει τον πιο σημαντικό, ιδιαίτερο και καθοριστικό ρόλο. Ο εκπαιδευτικός είναι εκείνος που θα εισάγει τον μαθητή στον κόσμο της μουσικής. Είναι η «κινητήριος δύναμη» που θα θέσει σε λειτουργία το εκπαιδευτικό υλικό έχοντας την κύρια ευθύνη για την υλοποίηση των στόχων του.

Κρίνεται απαραίτητο ο ρόλος του εκπαιδευτικού να είναι συνδεδετικός, να συμμετέχει ενεργά και ο ίδιος στην ομάδα των μαθητών και να συνδέει τις ιδέες του για δράση και δημιουργικότητα με τις ιδέες των μαθητών καθοδηγώντας και κατευθύνοντάς τους με σαφήνεια και παραστατικότητα.

Πρέπει να εμπνέει κλίμα εμπιστοσύνης και επικοινωνίας, ηρεμίας, σεβασμού, αποδοχής και ασφάλειας. Να επιδοκιμάζει την προσπάθεια των μαθητών κάθε στιγμή, να τους ενθαρρύνει για ατομική ή ομαδική συμμετοχή στα δρώμενα. Να καλλιεργεί την ελεύθερη έκφραση, την εξωτερική του εσωτερικού τους κόσμου και τον αυθορμητισμό των μαθητών. Δίνοντας το συνεχές αίσθημα της δημιουργίας, να τους οδηγεί σε ανάληψη πρωτοβουλιών, να τους προκαλεί το ενδιαφέρον να δοκιμαστούν, να συμμετάσχουν, να αποκτήσουν κριτικό πνεύμα, να αξιολογήσουν την προσπάθεια των άλλων και να αξιολογηθούν.

Σημαντικό ρόλο παίζουν η συνεχής ανατροφοδότηση των μαθητών με πληροφορίες, γνώσεις, δραστηριότητες και απαιτούμενα υλικά που θα εξυπηρετούν στη διεξαγωγή του μαθήματος. Ο εκπαιδευτικός, όσον αφορά τη διεξαγωγή των διδακτικών ενοτήτων, θα πρέπει να θέτει χρονοδιαγράμματα για την επίτευξη των στόχων, της κατάκτησης της γνώσης και την αφομοίωση της ύλης, ώστε να προχωρά περαιτέρω χρησιμοποιώντας τις ήδη κατακτημένες γνώσεις των μαθητών.

Θα πρέπει να μελετά και να προετοιμάζει κάθε ενότητα γνωρίζοντας τους στόχους της, τις ιδιαιτερότητές της, τον τρόπο εφαρμογής και απόδοσής της, με δυνατότητες αλλαγών και τροποποιήσεων βάσει των δυνατοτήτων και του δυναμικού της ομάδας των μαθητών. Για παράδειγμα, στο κεφάλαιο «Μουσικές Φόρμες», η διδακτική ενότητα «Παραλλαγές και η φόρμα rondo» μπορεί να διδαχθεί στη Δ' δημοτικού. Επιπλέον, στο κεφάλαιο «Τα παιχνίδια της φωνής», οι δραστηριότητες που αφορούν τον κανόνα *Viva la musica* μπορούν να πραγματοποιηθούν στη Δ' δημοτικού.

Δημιουργώντας το κατάλληλο περιβάλλον

Απαραίτητο και σημαντικό στοιχείο είναι η ύπαρξη και η δημιουργία ενός χώρου που θα φιλοξενήσει τόσο τους μαθητές όσο και τον εκπαιδευτικό. Είναι απαραίτητος ένας χώρος διαμορφωμένος κατάλληλα διαθέτοντας την ανάλογη ατμόσφαιρα για παιχνίδι, έκφραση και δημιουργία. Ο εκπαιδευτι-

κός μπορεί να οριοθετηθεί το χώρο που απαιτείται για την εφαρμογή και την εκτέλεση των μουσικοκινητικών δραστηριοτήτων. Προτιμότερος θα ήταν ένας χώρος άνετος και ασφαλής, χωρίς πολλά και ογκώδη αντικείμενα αλλά κυρίως λίγα και λειτουργικά, δίνοντας τη δυνατότητα στους μαθητές να κινηθούν, να συζητήσουν ή να ακούσουν μουσική και να τοποθετήσουν απαραίτητα υλικά και μουσικά όργανα που θα κατασκευάσουν και θα χρησιμοποιήσουν κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Πολλές φορές η διαδικασία της μουσικής αγωγής μπορεί να ξεπερνά τα όρια τού παραπάνω κατάλληλα διαμορφωμένου χώρου και να πραγματοποιείται σε εξωτερικό χώρο και περιβάλλον.

Απαραίτητη κρίνεται μια συλλογή με μικρά ρυθμικά κρουστά όργανα (όπως χειροτύμπανα, ξυλάκια, μαράκες, ντέφια), καθώς και μερικά μελωδικά κρουστά όργανα (όπως μεταλλόφωνο, ξυλόφωνο).

Επίσης, καλό θα ήταν να υπάρχει μια γωνιά όπου θα φυλάσσονται υλικά και αντικείμενα (όπως κορδέλες, μαντίλια, υφάσματα, μπογιές, μπάλες, χρωματιστά χαρτιά) που θα εξυπηρετούν τους μαθητές και θα τους βοηθούν κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Ακόμη, απαραίτητος θεωρείται ο υλικοτεχνικός εξοπλισμός (όπως κασετόφωνο, cd, δισκοθήκη, μαγνητόφωνο, μικρόφωνο) με τον οποίο θα γίνονται οι μουσικές ακροάσεις, οι ηχογραφήσεις και μαγνητοφωνήσεις των εργασιών των μαθητών.

Για να είναι ο χώρος του μαθήματος ακόμη πιο φιλικός και ελκυστικός στους μαθητές, μπορεί να διακοσμηθεί με κατασκευές των ιδίων και με φωτογραφίες τους από προηγούμενες δραστηριότητες.

Ο ρόλος της αξιολόγησης

Τι ρόλο παίζει η αξιολόγηση στη μαθησιακή διαδικασία;

Πώς μπορεί ο εκπαιδευτικός να είναι σίγουρος για την κατανόηση των γνώσεων που έδωσε στους μαθητές;

Η αξιολόγηση των μαθητών είναι ιδιαίτερα σημαντική στη μαθησιακή διαδικασία, δίνοντας τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να γνωρίσει καλύτερα τον χαρακτήρα, την προσωπικότητα και τις δυνατότητες του κάθε μαθητή εντοπίζοντας, παράλληλα, τυχόν αδυναμίες ή δυσκολίες αφομοίωσης και απόκτησης γνώσεων.

Όμως τι θα πρέπει να αξιολογείται;

Η προσπάθεια, η συμμετοχή, η κατανόηση, η παρατηρητικότητα, η ανταπόκριση και η οργάνωση.

Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να αξιολογεί βάσει του αν οι μαθητές κατανόησαν και αξιοποίησαν τα ερεθίσματα που έλαβαν, τις ιδέες και τις πρωτοβουλίες που εξέφρασαν και ανέπτυξαν, τη συνεργασία τους με τα άλλα μέλη της τάξης, την ανταπόκριση σε συζητήσεις και τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν.

Η αξιολόγηση θα πρέπει να είναι αποτελεσματική, ακριβής, πολυδιάστατη, λειτουργική και να προσδίδει εγκυρότητα. Χρήσιμο θα ήταν να είναι συνεχής, δηλαδή να γίνεται σε όλη τη διάρκεια της διδασκαλίας. Έτσι δίνεται και στον εκπαιδευτικό αλλά και στον μαθητή η δυνατότητα να αναλογίζεται και να αξιολογεί την πορεία και την έκβαση της κάθε δραστηριότητας, την εμπέδωση γνώσεων και εννοιών. Με αυτόν τον τρόπο η αξιολόγηση θα μπορέσει να βοηθήσει τους μαθητές να αναπτύξουν κριτική σκέψη με σκοπό να βελτιώσουν τη μάθηση και να αποφύγουν λάθη και αδυναμίες στις επόμενες.

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να αφιερωθεί χρόνος τόσο από τον εκπαιδευτικό όσο και από τους μαθητές για την αξιολόγηση στην οποία απαραίτητη είναι η μεταξύ τους συνεργασία. Έτσι θα βοηθήσουν στην αποτελεσματική και από κοινού κατανόηση της μαθησιακής διαδικασίας και πρόοδου.

Υπάρχουν πολλοί τρόποι αξιολόγησης και ο κάθε εκπαιδευτικός, σε συνεργασία με τους μαθητές του και λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους, θα καθορίσει ποιοι είναι οι τρόποι που τους ταιριάζουν.

Ενδεικτικά αναφέρονται μερικοί εναλλακτικοί τρόποι αξιολόγησης, όπως:

- *Οι φάκελοι εργασιών (Portfolios)* που μέσα σε αυτούς ο εκπαιδευτικός ή ακόμα και τα παιδιά

συγκεντρώνουν τις εργασίες τους καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς, έτσι ώστε να έχουν μια σαφή εικόνα της ανάπτυξης και της προόδου του κάθε παιδιού.

- Οι κατάλογοι ελέγχου που περιέχουν το όνομα του κάθε μαθητή και τα στοιχεία από την εργασία και την πρόδοό του καταγραμμένα από τον ίδιο τον εκπαιδευτικό, έτσι όπως τα παρατήρησε στη διάρκεια της εκπαιδευτικής πράξης.

- Η αυτοαξιολόγηση η οποία γίνεται από τον ίδιο τον μαθητή με διάφορους τρόπους (συζήτηση μεταξύ εκπαιδευτικού και παιδιών, συμπληρώνοντας φόρμες αυτοαξιολόγησης κτλ.).

- Οι ηχογραφήσεις εργασιών αλλά και σχολιασμών του εκπαιδευτικού και των μαθητών, οι οποίες δίνουν μια ξεκάθαρη και αντικειμενική εικόνα της προόδου τους.

- Η ρουμπρίκα (*rubric*) και η σκάλα (*ladder*), οργανογράμματα που περιέχουν τα κριτήρια σε κάθε γνωστικό θέμα που πραγματεύεται ο εκπαιδευτικός στην τάξη αλλά και διαβαθμίσεις ποιότητας της κατάκτησης του θέματος από τον μαθητή.

Συγκεκριμένα, ενδεικτικοί τρόποι αξιολόγησης αναφέρονται στο τέλος κάθε δραστηριότητας στο βιβλίο του εκπαιδευτικού, οι οποίοι έχουν άμεση σχέση με τους στόχους που μπαίνουν στην αρχή κάθε διδακτικής ενότητας. Αξιολόγηση τόσο γραπτή όσο και προφορική ή υπό μορφή συζήτησης, παρατήρησης και ανατροφοδότησης πληροφοριών για την καλύτερη ανάπτυξη και κατανόηση του γνωστικού αντικείμενου, όπως και για την εφαρμογή τής κάθε διδακτικής ενότητας.

Βεβαίως τίθεται στην προσωπική κρίση του εκπαιδευτικού εάν θα τις χρησιμοποιήσει, αν θα τις αναπροσαρμόσει ή αν θα διαλέξει διαφορετικούς τρόπους αξιολόγησης, τους οποίους μπορεί να έχει επιλέξει τόσο μαζί με τους μαθητές όσο και με τους γονείς.

1. Οι περιπέτειες του ήχου

Στόχοι

Οι μαθητές θα πρέπει:

Να γνωρίσουν τις ηχητικές πηγές και τον τρόπο παραγωγής του ήχου.

Να πειραματιστούν με ήχους που παράγονται από τη φωνή, το σώμα, τα αντικείμενα.

Να κατανοήσουν την έννοια του ήχου ως μέσο επικοινωνίας.

Να γνωρίσουν τα επιμέρους χαρακτηριστικά και ιδιότητες του ήχου.

Η ιστορία του ήχου ξεκινάει ταυτόχρονα με την ανθρώπινη ύπαρξη. Ο ήχος είναι ένα από τα σπουδαιότερα μέσα που εκπληρώνει την ανάγκη του ανθρώπου για επικοινωνία, έκφραση συναισθημάτων, ψυχαγωγία. Επιπλέον υπήρξε άμεσα συνδεδεμένος με το πολιτιστικό και το πνευματικό επίπεδο κάθε λαού, σε σχέση και με τη νοοτροπία και την κουλτούρα του.

Ο ήχος είναι το φυσικό φαινόμενο που παράγεται από τις ταλαντώσεις σωματιδίων ύλης, όπως του αέρα, του νερού και των στερεών σωμάτων κατόπιν κρούσης, νύξης ή τριβής. Χωρίζεται σε δύο κατηγορίες: στον φυσικό ήχο, αυτόν δηλαδή που προέρχεται από το φυσικό περιβάλλον και το ανθρώπινο σώμα, και στον τεχνητό ήχο, αυτόν που προέρχεται από επεξεργασμένα υλικά ή αντικείμενα (κατασκευασμένα από τον άνθρωπο).

Όσον αφορά στις ηχογόνες πηγές, άπειρες είναι αυτές που μπορεί κανείς να χρησιμοποιήσει και να αντλήσει κυρίως από το άμεσο περιβάλλον. Αρχικά όμως το ανθρώπινο σώμα υπήρξε η πρώτη πηγή ήχου – μαζί με αυτό και η φωνή με τις άπειρες δυνατότητές της που κυμαίνονται από την απλή χρήση της μέχρι τη μίμηση ήχων της φύσης και των ζωντανών οργανισμών της.

Τέλος, η μουσική συνιστά την «τέχνη του ήχου», δηλαδή τη διαδικασία που μεταμορφώνει το η-

χητικό υλικό, το οργανώνει κάτω από γενικά αποδεκτούς κανόνες και νόμους αισθητικής απορρίπτοντας θορύβους ή κρότους, ακανόνιστους και ανοργάνωτους ήχους και αποδέχεται τους κανονικούς ήχους που εμπεριέχουν τις βασικές ιδιότητές του, όπως τη διάρκεια, την ένταση, τη χροιά και το ύψος του (ιδιότητες οι οποίες θα αναλυθούν εκτενώς στα επόμενα κεφάλαια), ιδιότητες, δηλαδή, που αντικατοπτρίζονται στον μουσικό ήχο. Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο έπαιξε η εξέλιξη και η επίδραση της τεχνολογίας (της ηχογράφησης, των μέσων ενημέρωσης και των οπτικών τεχνών), κυρίως στη μουσική του 20^{ου} αιώνα, αναπτύσσοντας νέες μορφές παραγωγής και χρήσης των ήχων, προσφέροντας νέες εμπειρίες στον τρόπο δημιουργίας, εκτέλεσης και ακρόασης της μουσικής. Μία ευρεία τεχνολογική επίδραση η οποία διέυρνε τη μέχρι τότε μουσική κουλτούρα.

Σε αυτό το κεφάλαιο τόσο εσείς όσο και οι μαθητές σας θα έχετε τη δυνατότητα να πειραματιστείτε με την παραγωγή, την ακρόαση και την απεικόνιση ήχων που προέρχονται είτε από το ανθρώπινο σώμα και τη φωνή είτε από αντικείμενα του άμεσου περιβάλλοντός σας.

Για την καλύτερη διεξαγωγή του μαθήματος θα χρειαστείτε υλικά και εξοπλισμό που θα πρέπει να έχετε οργανώσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

- φωτοτυπίες που θα μοιράσετε στους μαθητές σας,
- κασετόφωνο,
- το cd από το εκπαιδευτικό υλικό.

Για τη διεξαγωγή του κεφαλαίου θα χρειαστείτε δύο διδακτικές ώρες.

Δραστηριότητες

1. Πραγματοποιήστε τη δραστηριότητα αφού πρώτα οι μαθητές έχουν πραγματοποιήσει τη δραστηριότητα «Κλείσε τα μάτια σου και άκουσε...» (Βιβλίο Μαθητή σελ. 5). Στη συνέχεια οδηγήστε με τις κατάλληλες ερωτήσεις τους μαθητές σε μια συζήτηση με θέμα τον ήχο, θέτοντας ερωτήσεις όπως:

- Τι είναι ήχος;
- Ποιες ηχογόνες πηγές υπάρχουν;
- Πώς παράγεται; (κρούση, νύξη, τριβή)
- Πώς μεταδίδεται; (μέσω ηχητικών κυμάτων)

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση από τον δάσκαλο και τους μαθητές. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές, παρατηρεί κατά τη διάρκεια της συζήτησης τις απόψεις και τη συμμετοχή των μαθητών.

2. Ζητήστε από τους μαθητές να πειραματιστούν με ήχους διάφορων αντικειμένων που υπάρχουν στην τάξη, με αντικείμενα διαφορετικού μεγέθους και διαφορετικών υλικών κατασκευής (ξύλινα, μεταλλικά, πλαστικά, γυάλινα). Στη συνέχεια ζητήστε να πειραματιστούν με την παραγωγή ήχων από το σώμα και τη φωνή τους. Συζητήστε μαζί με τους μαθητές τι παρατηρούν από τον παραπάνω πειραματισμό.

Τέλος, διαλέξτε έναν μαθητή και ζητήστε του να κλείσει τα μάτια. Κάθε μαθητής από την υπόλοιπη ομάδα θα πρέπει να παράγει έναν ήχο (είτε από αντικείμενο είτε από το σώμα και τη φωνή του) και ο μαθητής με τα κλειστά μάτια θα πρέπει να βρει το αντικείμενο ή τον συμμαθητή του από τον οποίο προέρχεται ο ήχος. Το παιχνίδι θα συνεχιστεί με τον ίδιο τρόπο δίνοντας σε όλους την ευκαιρία να πειραματιστούν στην εύρεση ήχων.

Στη συνέχεια πραγματοποιήστε τη δραστηριότητα από το Βιβλίο του Μαθητή «πώς όμως παράγονται οι ήχοι...» (σελ. 5), καθώς και την 1^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές σε όλη τη διάρκεια του παιχνιδιού και της συζήτησης και καταγράφει τις παρατηρήσεις του σε ένα ημερολόγιο.

3. Πριν προχωρήσετε στην παρακάτω δραστηριότητα πραγματοποιήστε τη δραστηριότητα από το Βιβλίο του Μαθητή «**Προσπάθησε κι εσύ μαζί με τους συμμαθητές σου να δημιουργήσετε ήχους...**» (σελ. 5) και συζητήστε με τους μαθητές για τους τρόπους παραγωγής ήχων.

Οδηγήστε τους μαθητές σας σε μια συζήτηση με θέμα τους διαρκείς και τους κοφτούς ήχους. Ζητήστε τους να βρουν παραδείγματα από ήχους του περιβάλλοντος ή από ήχους αντικειμένων. Στη συνέχεια παροτρύνετέ τους να κινηθούν στον χώρο μιμούμενοι με τη φωνή και το σώμα τους ήχους κοφτούς ή διαρκείς. Για παράδειγμα:

- καταιγίδα
- καμπάνες
- ποτάμι που κυλάει ήρεμα
- μπάλες
- δέντρα των οποίων τα κλαδιά κινούνται από το φύσημα ενός ανέμου
- βάτραχος
- αυτοκίνητο

Προαιρετικά μπορείτε να προχωρήσετε στη 2^η δραστηριότητα του Τετραδίου Εργασιών.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί και δίνει οδηγίες στους μαθητές σε όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας.

4. Ζωγραφίστε στον πίνακα τα παρακάτω σχήματα:

Ζητήστε από τους μαθητές να αποδώσουν τα παραπάνω σχήματα με ήχους της φωνής, αντικειμένων ή ρυθμικών κρουστών οργάνων που διαθέτει η τάξη.

Εξηγήστε ότι οι ήχοι μπορεί να αποδοθούν με ένα μακρόσυρτο φωνήεν από τη φωνή, τα δάχτυλά τους, μια καρτέλα που σύρεται στο πάτωμα ή με ένα κρουστό όργανο.

Στη συνέχεια πραγματοποιήστε την 3^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών, σελ. 6.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και καταγράφει τις παρατηρήσεις τους.

5. Προχωρήστε στην παρακάτω δραστηριότητα εφόσον έχετε πραγματοποιήσει την προηγούμενη. Σχεδιάστε σε λευκές κόλλες χαρτιού 4 σχήματα που συνοδεύονται από έναν ήχο. Για παράδειγμα:

μπόινγκ

ΙΟΥ-ΙΟΥ-ΙΟΥ

ο-ε-ο-ε-ο

κρίτς κρატς

Δείξτε και διαβάστε τον ήχο κάθε καρτέλας στους μαθητές για λίγα δευτερόλεπτα. Στη συνέχεια ζητήστε να σας επαναλάβουν σε χαρτί τα σχήματα και τους ήχους κάθε καρτέλας.

(**Προσέξτε** ποιοι μαθητές τα θυμούνται με τη σειρά εμφάνισης, ποιοι παρέλειψαν κάποια καρτέλα, ποιοι αντέστρεψαν τη σειρά τους.)

Παραλλαγή: Μοιράστε στους μαθητές μια λίστα με ήχους, όπως:

- μπαμ
- τρικ
- κλικ
- ααααα
- κριτς κρατς
- οοοοοοο

Στη συνέχεια ζητήστε από τους μαθητές να δώσουν ένα σχήμα σε κάθε ήχο.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος βλέπει τις εργασίες των μαθητών και καταγράφει τις παρατηρήσεις του πάνω στα φυλλάδια εργασίας.

6. Διαλέξτε τρεις ήχους που αντιστοιχούν σε τρία σχήματα και γράψτε τα στον πίνακα της τάξης. Για παράδειγμα:

παλαμάκι | πέλμα — δάχτυλα V

Γράψτε στον πίνακα ρυθμικούς συνδυασμούς των παραπάνω σχημάτων, χωρίς όμως να γράψετε τα μουσικά σύμβολα. Για παράδειγμα:

V V — —	V V — —	V V V V
♪ ♪ ♪ ♪	♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪	♪ ♪ ♪ ♪ ♪

Παίξτε στους μαθητές τα σχήματα που γράψατε και ζητήστε να τα επαναλάβουν όλοι μαζί. Το κάθε ρυθμικό σχήμα να παιχτεί όσες φορές χρειαστεί, ώστε να αποδοθεί σωστά από το μεγαλύτερο μέρος της τάξης. Στη συνέχεια συνδυάστε τα ρυθμικά σχήματα με διάφορα θέματα (π.χ. φρούτα, ονόματα). Ζητήστε από τους μαθητές, καθώς παίζουν όλοι μαζί ένα από τα παραπάνω ρυθμικά σχήματα, να λέει ο καθένας με τη σειρά του και μία λέξη που να ταιριάζει στο θέμα του ρυθμικού σχήματος. Προσέξτε το ρυθμικό σχήμα να επαναλαμβάνεται συνέχεια χωρίς καμία διακοπή μέχρι όλοι οι μαθητές να μιλήσουν.

Στο τέλος ζητήστε τους να πραγματοποιήσουν την 4^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών.

Αξιολόγηση: Άτυπη αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

7. Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν ηχογραφημένα παραδείγματα φυσικών και τεχνητών ήχων (cd 1) τα οποία ακολουθούν την εξής σειρά: κεραυνός– ήχος τηλεφώνου– κελιάδισμα– κουδούνι πόρτας.

Ζητήστε από τους μαθητές να αναγνωρίσουν τους ήχους που άκουσαν, καθώς και από πού προέρχονται.

Εξηγήστε στους μαθητές για τον διαχωρισμό των ήχων σε φυσικούς και τεχνητούς, ανάλογα με την ηχητική πηγή που προέρχονται.

Στη συνέχεια ζητήστε από τους μαθητές να βρουν και να αναφέρουν δικά τους παραδείγματα φυσικών και τεχνητών ήχων. Συνεχίστε με τους μαθητές την παραπάνω συζήτηση πραγματοποιώντας τη δραστηριότητα από το Βιβλίο του Μαθητή «**Σκέψου τους ήχους που μπορούν...**» (σελ. 6).

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος καθοδηγεί τη συζήτηση με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με ερωτήσεις, οδηγίες και συμβουλές.

8. Συνεχίστε στη δραστηριότητα που ακολουθεί, αφού πρώτα έχετε πραγματοποιήσει την προηγούμενη. Φωτοτυπήστε και μοιράστε στους μαθητές την καρτέλα που βρίσκεται στη σελ. 91 και η οποία περιέχει τεχνητούς και φυσικούς ήχους. Ζητήστε τους να βρουν ποιες από τις εικόνες απεικονίζουν τεχνητούς ήχους και ποιες φυσικούς.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τις εργασίες των μαθητών και σημειώνει τις παρατηρήσεις του πάνω σε αυτές.

9. Η παρακάτω δραστηριότητα συνδέεται με το Βιβλίο του Μαθητή «**Μπορεί ο ήχος ενός αυτοκινητού...**» (σελ. 7). Ξεκινήστε μια συζήτηση με τους μαθητές με θέμα τον μουσικό ήχο και αναφερθείτε στον διαχωρισμό του από τους θορύβους ή κρότους και τους υπόλοιπους ήχους του περιβάλλοντος. Κατευθύνετε τη συζήτηση θέτοντας ερωτήσεις, όπως:

Μπορούμε να χαρακτηρίσουμε τον ήχο ενός αεροπλάνου μουσική;

Η φωνή ενός ζώου μπορεί να είναι μουσική;

Ο ήχος της φωνής μας μπορεί να είναι μουσική;

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης βάλτε στους μαθητές να ακούσουν το ηχογραφημένο έργο του Αντζελο Μπραντουάρντι (Angelo Branduardi) «Vanita di Vanita» (τραγουδούν παιδιά), (cd 2).

Συνεχίστε με τους μαθητές σας τη συζήτηση αναφέροντάς τους ότι οι ήχοι του περιβάλλοντος και οι θόρυβοι έχουν χρησιμοποιηθεί από διάφορους σύγχρονους δημιουργούς στις συνθέσεις τους. Βάλτε να ακούσουν το ηχογραφημένο απόσπασμα «Suo» του Φινλανδού συνθέτη Ε. Ραουταβάρα (1928), όπου ο συνθέτης στο συγκεκριμένο κονσέρτο χρησιμοποιεί εκτός από τα μουσικά όργανα και ήχους πουλιών (cd 3). Στη συνέχεια βάλτε να το ακούσουν άλλη μια φορά και ζητήστε να πραγματοποιήσουν την 5η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος ακούει τις απόψεις των μαθητών και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

Μικρές οδηγίες και συμβουλές

Τετράδιο Εργασιών

Στην 4^η δραστηριότητα χωρίστε τους μαθητές σε μικρές ομάδες. Αναθέστε στους μαθητές τον ρόλο του συνθέτη και ζητήστε να πραγματοποιήσουν τη δραστηριότητα.

2. Ηχώχρωμα – ήχος και χρώμα μαζί

Στόχοι

Οι μαθητές πρέπει:

Να γνωρίσουν την έννοια του ηχοχρώματος.

Να διακρίνουν το ηχώχρωμα διάφορων μουσικών οργάνων και να τα κατατάξουν σε κατηγορίες.

Να αναπτύξουν δεξιότητες, όπως η ακουστική δεξιότητα, η παρατηρητικότητα και η αυτοσυγκέντρωση.

Ο ήχος βρίσκεται παντού και είναι το μέσο που χρησιμοποίησε ο άνθρωπος για να επικοινωνήσει και να εκφράσει τον εσωτερικό του κόσμο.

Οι ήχοι που χρησιμοποίησε ο άνθρωπος για να εκφραστεί με τη μουσική είναι τα μουσικά όργανα και η φωνή. Οι μουσικοί ήχοι έχουν ορισμένα χαρακτηριστικά. Ένα από αυτά είναι το διαφορετικό τους ηχώχρωμα, δηλαδή η διαφορετική ποιότητα του ήχου, **που εξαρτάται από το υλικό από το οποίο παράγεται ο ήχος και από τον τρόπο με τον οποίο έχει παραχθεί.**

Τα μουσικά όργανα χωρίστηκαν σε τρεις κατηγορίες: τα έγχορδα, τα πνευστά και τα κρουστά.

Στα έγχορδα ο ήχος παράγεται με την παλμική κίνηση των χορδών.

Στα πνευστά ο ήχος παράγεται όταν ο μουσικός φυσήξει μέσα στο ειδικό στόμιο (το επιστό-

μιο) που έχουν, με αποτέλεσμα να πάλλεται ο αέρας που υπάρχει μέσα στον σωλήνα του οργάνου.

Στα κρουστά ο ήχος παράγεται με την κρούση, τη δόνηση, την τριβή κ.ά.

Σε όλες τις δραστηριότητες που θα ακολουθήσουν θα πρέπει να ενθαρρυνθεί και να αξιοποιηθεί η φυσική περιέργεια του μαθητή, η φαντασία του και η ανάγκη του για δημιουργικότητα.

Για την καλύτερη και ευκολότερη διεξαγωγή του μαθήματος θα χρειαστείτε υλικά και εξοπλισμό που θα πρέπει να έχετε οργανώσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

- μουσικά όργανα της ορχήστρας *Orff* (Orff), ή και αυτοσχέδια μουσικά όργανα,
- το κατάλληλο cd από το εκπαιδευτικό υλικό,
- φωτοτυπίες που θα πρέπει να μοιράσετε στους μαθητές

Για τη διεξαγωγή του συγκεκριμένου κεφαλαίου θα χρειαστείτε δύο διδακτικές ώρες.

Δραστηριότητες

1. Ξεκινήστε το κεφάλαιο αυτό με μια συζήτηση με τους μαθητές γύρω από την ερώτηση: **Τι είναι ηχόχρωμα;** (βλ. Βιβλίο Μαθητή, κεφ. «Ηχόχρωμα - ήχος και χρώμα μαζί»)

Έτσι θα σας δοθεί η ευκαιρία να δείτε πώς οι μαθητές αντιλαμβάνονται την έννοια του ηχοχρώματος, αλλά και να τους μιλήσετε για τον χωρισμό των μουσικών οργάνων ανάλογα με το ηχόχρωμά τους σε κατηγορίες.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με συμβουλές και οδηγίες.

2. Πριν προχωρήσετε στην παρακάτω δραστηριότητα παρουσιάστε στους μαθητές τα έγχορδα μουσικά όργανα. Εξηγήστε τον τρόπο παραγωγής ήχου και τον τρόπο που παίζονται τα έγχορδα μουσικά όργανα.

Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν τα έγχορδα μουσικά όργανα που υπάρχουν στο cd 4 και ακολουθούν την εξής σειρά: βιολί, κοντραμπάσο, κιθάρα.

Ζητήστε από τους μαθητές να σηκωθούν όρθιοι. Βάλτε τους να ακούσουν για άλλη μια φορά τα μουσικά αποσπάσματα (cd 4). Ζητήστε τους καθώς τα ακούν να μιμούνται τον τρόπο παιξίματος του οργάνου που ακούγεται.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και δίνει οδηγίες όταν χρειάζεται.

3. Για την πραγματοποίηση της παρακάτω δραστηριότητας θα πρέπει να έχετε παρουσιάσει στους μαθητές τα πνευστά και κρουστά μουσικά όργανα (βλ Βιβλίο Μαθητή, σελ. 9, 10), καθώς και τον τρόπο παραγωγής ήχου και παιξίματος. Επίσης οι μαθητές θα πρέπει να έχουν ακούσει ηχογραφημένα παραδείγματα των οργάνων αυτών (cd. 5, 6).

Στη συνέχεια μοιράστε στους μαθητές σε φωτοτυπίες την καρτέλα που βρίσκεται στη σελίδα 92 και απεικονίζει μουσικά όργανα. Βάλτε τους να ακούσουν ηχογραφημένα μουσικά αποσπάσματα από φλάουτο και συμφωνικό τύμπανο (cd 7) και ζητήστε τους να ζωγραφίσουν όποια από τα μουσικά όργανα ακούσουν.

Στη συνέχεια μπορείτε να προχωρήσετε στην 1^η και 2^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών (cd 10).

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος αξιολογεί τα γραπτά των μαθητών σημειώνοντας πάνω σε αυτά τις παρατηρήσεις του.

4. Πριν προχωρήσετε στην παρακάτω δραστηριότητα παρουσιάστε στους μαθητές τα κρουστά μουσικά όργανα που αναφέρονται στο Βιβλίο του Μαθητή (σελ. 10), μιλώντας τους για το υλικό από το οποίο είναι κατασκευασμένα και για τον τρόπο με τον οποίο παίζονται.

Επίσης οι μαθητές θα πρέπει να έχουν ακούσει ηχογραφημένα παραδείγματα των οργάνων αυτών (cd 8 ξύλινα κρουστά, cd 8 μεταλλικά κρουστά, cd 8 δερμάτινα κρουστά). Φροντίστε επίσης να έχετε αρκετό χώρο στη διάθεσή σας γιατί οι μαθητές θα πρέπει να σηκωθούν όρθιοι.

Στη συνέχεια χωρίστε τους μαθητές σε δύο ομάδες και μοιράστε σε κάθε ομάδα μικρά ρυθμικά κρουστά όργανα.

Προσοχή! Ό,τι όργανα μοιράσατε στη μια ομάδα θα πρέπει να μοιράσετε και στην άλλη.

Βάλτε τις ομάδες να σταθούν με γυρισμένη την πλάτη η μια στην άλλη. Κάθε φορά που θα αγγίζετε τον ώμο ενός μαθητή, αυτός θα πρέπει να παίζει με το όργανό του ένα ρυθμικό μοτίβο και να περιμένει να του απαντήσει με τον ίδιο τρόπο το όμοιο όργανο από την άλλη ομάδα.

Το παιχνίδι θα συνεχιστεί μέχρι να παίξουν όλοι οι μαθητές.

Για να κάνετε ακόμη πιο δύσκολη αυτήν τη δραστηριότητα μπορείτε να αγγίζετε δύο ή και τρεις μαθητές για να παίξουν, περιμένοντας την αντίστοιχη απάντηση από τους μαθητές της άλλης ομάδας. Αν τα μουσικά όργανα που διαθέτει η τάξη σας δε φτάνουν για όλους τους μαθητές ταυτόχρονα, μπορείτε να επαναλάβετε τη δραστηριότητα.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και δίνει οδηγίες όταν χρειάζεται.

5. Διαλέξτε τρία από τα κρουστά μουσικά όργανα της τάξης σας. Για παράδειγμα: τύμπανο, ντέφι, κλάβες (ξυλάκια). Αντιστοιχίστε καθένα από τα τρία μουσικά όργανα σε μία κίνηση. Για παράδειγμα:

Τύμπανο: χτύπημα χεριών στο θρανίο.

Ντέφι: κούνημα των χεριών στον αέρα.

Κλάβες: χτύπημα δύο μολυβιών μεταξύ τους.

Σταθείτε σε ένα σημείο στην αίθουσα με τέτοιο τρόπο ώστε οι μαθητές να μην έχουν οπτική επαφή με σας. Ζητήστε από τους μαθητές να κάνουν τις κινήσεις που αντιστοιχούν σε κάθε μουσικό όργανο κάθε φορά που εσείς παίζετε με αυτό.

Στη συνέχεια μπορείτε να δώσετε τον δικό σας ρόλο σε έναν μαθητή και να ζητήσετε να διαλέξει αυτός τα όργανα και τις αντίστοιχες κινήσεις.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και δίνει οδηγίες όταν χρειάζεται.

Μικρές οδηγίες και συμβουλές

-Στο Βιβλίο του Μαθητή στη δραστηριότητα που αφορά το μεταλλόφωνο και το ξυλόφωνο, θα χρησιμοποιήσετε το cd 9.

-Την 3^η και 4^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών μπορείτε να τις πραγματοποιήσετε όποια στιγμή θέλετε, εφόσον οι μαθητές έχουν καλύψει την ύλη του συγκεκριμένου κεφαλαίου.

-Στην 4^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών θα χρησιμοποιήσετε το cd 11.

3. Αναζητώντας τον ρυθμό της μουσικής

Στόχοι

Οι μαθητές θα πρέπει:

Να κατανοήσουν την έννοια του παλμού.

Να αναγνωρίζουν και να διακρίνουν τον σταθερό παλμό διαμέσου της φωνής, της κίνησης και των μουσικών οργάνων.

Να αντιλαμβάνονται μικρές ρυθμικές και μελωδικές φράσεις αναγνωρίζοντας και εκτελώντας τον βασικό παλμό.

Να αναγνωρίζουν τον παλμό μέσα από διαφορετικά είδη μουσικής.

Η ανθρώπινη φύση αντιλαμβάνεται και βιώνει την παρουσία, τη φυσική ροή και την επανάληψη του χρόνου. Αντιλαμβάνεται την περιοδικότητα του χρόνου όχι μόνο μέσα από το σώμα του (τον συνεχή επαναλαμβανόμενο χτύπο της καρδιάς του, την εναλλαγή της εισπνοής και της εκπνοής του), αλλά και μέσα από το περιβάλλον (την αντίληψη της ροής του χρόνου μέσα από βασικές χρονικές σχέσεις, όπως τη διαδοχή της ανατολής με τη δύση, την εναλλαγή των εποχών), καθώς και γενικότερα μέσα από τη συμμετρία που έχουν οι περιβάλλοντες ρυθμοί.

Στη μουσική «η διαίρεση του χρόνου γίνεται με μια υποθετική ροή ισόχρονων χτύπων που ονομάζονται παλμοί» (Α. Αμαραντίδης). Ο παλμός λοιπόν είναι κάθε επαναλαμβανόμενος ισόχρονος χτύπος, άλλοτε αργός άλλοτε γρήγορος, είτε ηχηρός είτε σιωπηλός, διότι ακόμη κι αν υπάρχει παύση αισθανόμαστε τον παλμό και τον χρόνο ο οποίος κινείται, εξελίσσεται. Οι παλμοί καθώς και η διαφορά τους στη διάρκεια, στην ταχύτητα και στον τονισμό τους, είναι αυτοί οι παράγοντες που δίνουν μορφή στη μουσική. Επιπλέον οι παλμοί θα δημιουργήσουν τη βάση πάνω στην οποία θα οργανωθεί ο ρυθμός ενός μουσικού έργου.

Πολλές φορές ακούγοντας μουσική αισθανόμαστε και εκφράζουμε αβίαστα την έννοια του παλμού. Αντιλαμβανόμαστε τον παλμό της μουσικής, τη γενική διάρθρωσή της, τη χροιά του ήχου, τη δυναμική της, την ταχύτητά της, τη συνέχεια της εκφοράς της μουσικής φράσης, τον ρυθμό της. Όσο πολύπλοκα και αν είναι αυτά τα στοιχεία ενός μουσικού έργου, το αφτί δεν μπορεί να ξεφύγει από την παρουσία και τη ροή των ισόχρονων χτυπημάτων, των παλμών.

Μια σχηματική απεικόνιση των παλμών είναι η εξής:

X X X X X X X X X X

Όσον αφορά τη μουσική δε θα πρέπει να υπάρξει ταύτιση και σύγχυση των δύο εννοιών, του παλμού και του ρυθμού. Όπως προαναφέρθηκε, ο παλμός είναι ένας σταθερά επαναλαμβανόμενος ήχος σε αντίθεση με τον ρυθμό ο οποίος συνίσταται στην οργάνωση τονισμένων ή ατόνιστων διαδοχικά επαναλαμβανόμενων ήχων ίδιας ή διαφορετικής διάρκειας. Με την έννοια του ρυθμού και των ρυθμικών αξιών όμως θα ασχοληθούμε διεξοδικότερα στις επόμενες διδακτικές ενότητες.

Για τη διεξαγωγή του συγκεκριμένου κεφαλαίου θα χρειαστείτε δύο διδακτικές ώρες.

Σε αυτή τη διδακτική ενότητα θα χρειαστείτε υλικά και εξοπλισμό που θα πρέπει να έχετε συγκεντρώσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

- το cd από το εκπαιδευτικό σας υλικό
- το cd από το ανθολόγιο
- κρουστά μουσικά όργανα
- φωτοτυπίες που θα πρέπει να μοιράσετε στους μαθητές

Δραστηριότητες

1. Ξεκινήστε το μάθημα ζητώντας από τους μαθητές να αφουγκραστούν τους χτύπους της καρδιάς τους. Ζητήστε από κάποιους μαθητές να μιμηθούν με τη φωνή τους τους χτύπους της καρδιάς. Εξηγήστε στους μαθητές ότι οι χτύποι της καρδιάς είναι σταθεροί, έχουν τον δικό τους σταθερό ρυθμό.

Στη συνέχεια ζητήστε από τους μαθητές να σας δώσουν δικά τους παραδείγματα για τον σταθερό ρυθμό και να τα αποδώσουν με τη φωνή τους.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

2. Προχωρήστε στην πραγματοποίηση της δραστηριότητας εφόσον έχετε πραγματοποιήσει τη δραστηριότητα που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή, σελ. 11, «**Μαζί με τους συμμαθητές σου χρησιμοποιώντας κρουστά μουσικά όργανα...**».

Μοιράστε στους μαθητές σε φωτοτυπίες την καρτέλα που βρίσκεται στη σελίδα 93 στο Βιβλίο του Εκπαιδευτικού. Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν από το cd 12 ηχογραφημένα παραδείγματα από διάφορους ήχους της καθημερινότητας. Οι μαθητές θα πρέπει να διαλέξουν ποια από τα παραδείγματα έχουν σταθερό ρυθμό και ποια όχι. Ζητήστε από τους μαθητές να σημειώσουν τη σωστή απάντηση για κάθε ηχογραφημένο παράδειγμα.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος αξιολογεί τα γραπτά των μαθητών σημειώνοντας πάνω σε αυτά τις παρατηρήσεις του.

3. Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν το μουσικό απόσπασμα “Les Toreadors” από την όπερα του Ζορζ Μπιζέ «Κάρμεν» (cd 13). Ζητήστε από τους μαθητές να ακολουθήσουν τον σταθερό ρυθμό του διαλέγοντας έναν από τους τρόπους που δείχνουν οι εικόνες στο βιβλίο τους (βλ. Βιβλίο Μαθητή, σελ. 12).

Στη συνέχεια χωρίστε τους μαθητές σε τρεις ομάδες. Δείξτε σε κάθε ομάδα και έναν διαφορετικό τρόπο να ακολουθήσει τον σταθερό ρυθμό της μουσικής. Για παράδειγμα:

1^η ομάδα: κρουστά μουσικά όργανα.

2^η ομάδα: βηματισμός σύμφωνα με τον σταθερό ρυθμό.

3^η ομάδα: χτυπάει τα μολύβια στο θρανίο.

Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν για άλλη μια φορά το μουσικό απόσπασμα από την «Κάρμεν» και ζητήστε από όλες τις ομάδες ταυτόχρονα να ακολουθήσουν τον σταθερό ρυθμό η καθεμία με τον δικό της τρόπο.

Στη συνέχεια επαναλάβετε τη δραστηριότητα, με τη διαφορά ότι η κάθε ομάδα θα ακολουθεί διαδοχικά τον σταθερό ρυθμό του μουσικού αποσπάσματος περιμένοντας το δικό σας σήμα για να πότε θα ξεκινήσει και πότε θα σταματήσει.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

4. Προχωρήστε στην πραγματοποίηση της δραστηριότητας «**Παρατήρησε προσεχτικά τα παρακάτω...**» που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελίδα 12 και αμέσως μετά στην 1^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών, σελ. 9 (βλ. Οδηγίες και συμβουλές, Βιβλίο Εκπαιδευτικού, σελ. 18).

Χωρίστε τους μαθητές σε ομάδες των πέντε ατόμων. Παιξτε τα ρυθμικά σχήματα που χρησιμοποιήσατε στην 1^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών και ζητήστε από τις ομάδες μαθητών να τα ακολουθήσουν με κίνηση, βρίσκοντας η κάθε ομάδα έναν δικό της τρόπο για να αποδώσει την ύπαρξη ή όχι σταθερού ρυθμού.

Δεν είναι απαραίτητο, αν δεν υπάρχει αρκετός χώρος στη διάθεσή σας, να κινηθούν όλες οι ομάδες ταυτόχρονα.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρακολουθεί τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

5. Πραγματοποιήστε τις δραστηριότητες που βρίσκονται στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελίδα 13 και αναφέρονται στο τραγούδι «**Ήταν ένα καράβι**», cd ανθολόγιο.

Στη συνέχεια ζητήστε από τους μαθητές να σημειώσουν βάζοντας έναν κύκλο πάνω στη φωτοτυπία που τους έχετε μοιράσει με τα λόγια του τραγουδιού, τις συλλαβές που αντιστοιχούν στον παλμό του. Για παράδειγμα: *Ήταν ένα καράβι παιδιά...*

Έπειτα μπορείτε να πραγματοποιήσετε τη 2^η και 3^η δραστηριότητα από το Τετράδιο του Εργασιών. (βλ. Οδηγίες και συμβουλές, Βιβλίο Εκπαιδευτικού, σελ. 18).

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος αξιολογεί τα γραπτά των μαθητών σημειώνοντας πάνω σε αυτά τις παρατηρήσεις του.

Μικρές οδηγίες και συμβουλές

1. Κατά τη διάρκεια ακρόασης του μουσικού αποσπάσματος από την όπερα του Μπιζέ «Κάρμεν», ζητήστε από τους μαθητές να αναγνωρίσουν μερικά από τα μουσικά όργανα που ακούγονται. Σκόπιμο θα ήταν να αναφέρετε -αν δεν αναφερθούν από τους μαθητές- τα μεταλλικά κρουστά που ακούγονται (πιατίνια). Χωρίστε τους μαθητές σε δύο ομάδες και στη μία ομάδα μοιράστε μεταλλικά κρουστά. Ζητήστε από τους μαθητές της δεύτερης ομάδας να ακολουθήσουν τον παλμό του μουσικού αποσπάσματος “Les Toreadors” από την Κάρμεν και από την πρώτη ομάδα ζητήστε να παίζει μόνο όπου ακούγονται τα μεταλλικά κρουστά μουσικά όργανα. Την πρώτη φορά μπορείτε να παίξετε εσείς τον ρόλο του μαέστρου και να δείχνετε τα σημεία όπου θα παίζει η πρώτη ομάδα.

2. **Πρώτη δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών:** Παίξτε με το τύμπανο ρυθμούς με σταθερό παλμό και με το ντέφι γρήγορα και χωρίς σταθερό ρυθμό.

3. **Τρίτη δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών:** Ζητήστε από τους μαθητές να αυτοσχεδιάσουν παλμούς για διάφορα σχήματα. Φτιάξτε στον πίνακα σχήματα που δεν προσδίδουν κάποιον βασικό ρυθμό και ζητήστε από τους μαθητές να τα αποδώσουν και αυτά με τη φωνή, με κίνηση και με κρουστά μουσικά όργανα. Ζητήστε από τους μαθητές να συνδυάσουν τον παλμό των σχημάτων με τον παλμό από τα τραγούδια και τα μουσικά αποσπάσματα που άκουσαν στις προηγούμενες δραστηριότητες. Χρησιμοποιήστε αν θέλετε και άλλα μουσικά αποσπάσματα από διάφορα είδη μουσικής. Ζητήστε να συνδυάσουν τον παλμό τους με τον παλμό των σχημάτων και να τα αποδώσουν με τη φωνή, με κίνηση και με κρουστά μουσικά όργανα.

4. Σε όλη τη διάρκεια διεξαγωγής του κεφαλαίου βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές κρατούν σταθερό παλμό ακόμα και στις παύσεις.

4. Τα παιχνίδια της φωνής

Στόχοι

Οι μαθητές πρέπει:

Να αποκτήσουν έλεγχο των ήχων μέσω της φωνής και του τραγουδιού.

Να αναπτύξουν τη φωνητική τους ικανότητα.

Να προσεγγίσουν μέσω της φωνής τα βασικά στοιχεία της μουσικής.

Να ακούσουν και να τραγουδήσουν αποσπάσματα τόσο της ελληνικής μουσικής παράδοσης όσο και αποσπάσματα φωνητικής μουσικής άλλων περιοχών, πολιτισμών και εποχών.

Με βάση το διαφορετικό τους ηχόχρωμα χωρίστηκαν και οι ανθρώπινες φωνές σε αντρικές, γυναικείες και παιδικές.

Στην ανθρώπινη φωνή ο ήχος παράγεται από την παλμική κίνηση των φωνητικών χορδών. Ο αέρας που περνά κατά την εκπνοή αναγκάζει τις χορδές να πάλλονται, με αποτέλεσμα να παράγεται ήχος.

Σε όλους τους πολιτισμούς από την αρχαιότητα ως σήμερα η φωνή, το τραγούδι και η μουσική συνοδεύει όλες τις ανθρώπινες ασχολίες. Μέσω της φωνής ολοκληρώνεται η ανθρώπινη ανάγκη για επικοινωνία. Η διέγερση της ακοής από τους ήχους σε συνάρτηση με τη φωνή (ομιλία) δημιουργεί την εκφραστική αντίδραση του ατόμου. Οι δύο παραπάνω ανθρώπινες λειτουργίες (ακοή – ομιλία) συμβάλλουν στην έκφραση, στην επικοινωνία και στην εξωτερική συγκινησιακών και συναισθηματικών αναγκών.

Όσον αφορά το παιδί, μέσω της φωνής και του τραγουδιού διασκεδάζει, κατανοεί μουσικές έννοιες, συμμετέχει ενεργά, γνωρίζει τον πολιτισμό και τις τέχνες. Ο πειραματισμός με τους ήχους που παράγει η φωνή σε συνδυασμό με την κατανόηση και τον πειραματισμό των βασικών λειτουργιών του προφορικού λόγου, όπως η ορθοφωνία, η άρθρωση, η αναπνοή, είναι η αρχή για την κατοπινή ενασχόληση του παιδιού με το τραγούδι και τη μουσική γενικότερα. Η ενασχόληση του παιδιού με το τραγούδι θα συμβάλει στην ψυχική του ηρεμία, θα αναπτύξει το πνεύμα ομαδικής συνεργασίας και επικοινωνίας, το πνεύμα πειθαρχίας, τη διέγερση της φαντασίας και την ατομική προσοχή του.

Σε αυτό το κεφάλαιο θα πρέπει να επιλέξετε τραγούδια που ικανοποιούν το ενδιαφέρον των μαθητών, που είναι γλωσσικά προσίτα και εύκολα κατανοητά. Επιπλέον χρησιμοποιήστε ποικιλία παραδοσιακών ελληνικών τραγουδιών για μουσική ακρόαση, δίνοντας έτσι ερέθισμα στους μαθητές να καλλιεργήσουν την ακουστική τους ικανότητα και να έρθουν σε επαφή με τη μουσική κληρονομιά του τόπου μας.

Τέλος, οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να πειραματιστούν με τις δυνατότητες της ανθρώπινης φωνής, να αποκτήσουν έλεγχο της αναπνευστικής λειτουργίας και να διασκεδάσουν με δραστηριότητες που σχετίζονται με τη φωνή, το τραγούδι, τον χορό, την ομιλία, μετατρέποντας έτσι το παιχνίδι σε γέφυρα επικοινωνίας και έκφρασης συναισθημάτων.

Για την καλύτερη διεξαγωγή του μαθήματος θα χρειαστείτε υλικά που θα πρέπει να έχετε συγκεντρώσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

- φωτοτυπίες που θα μοιράσετε στους μαθητές σας
- ρυθμικά κρουστά όργανα
- cd από το εκπαιδευτικό σας υλικό

Για τη διεξαγωγή του συγκεκριμένου κεφαλαίου θα χρειαστείτε δύο διδακτικές ώρες.

Δραστηριότητες

1. Καθίστε μαζί με τους μαθητές σας σε κυκλική διάταξη. (Αν είναι εφικτό, μπορούν να ξαπλώσουν στο πάτωμα.) Ζητήστε τους να χαλαρώσουν και να εστιάσουν την προσοχή τους στην περιοχή της κοιλιάς βάζοντας τα χέρια τους να ακουμπήσουν στην κοιλιακή χώρα. Στη συνέχεια ζητήστε τους να πειραματιστούν με την αναπνοή τους δίνοντάς τους τις παρακάτω οδηγίες:

Να εισπνεύσουν και να εκπνεύσουν αργά παρατηρώντας το φούσκωμα και το ξεφούσκωμα της κοιλιάς τους.

Να ακολουθήσουν τη διαδικασία της αναπνοής συνδυάζοντάς την με κίνηση χεριών. Κατά την εισπνοή να ανοίγουν τα χέρια, ενώ κατά την εκπνοή να τα κλείνουν επαναφέροντάς τα στην κοιλιά.

Να εισπνεύσουν τεντώνοντας το σώμα προς τα πάνω και να εκπνεύσουν μαζεύοντας το σώμα τους.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

2. Σηκώστε πέντε μαθητές και τοποθετήστε τους με την πλάτη προς τους υπόλοιπους μαθητές που είναι καθισμένοι.

Εξηγήστε τους ότι κάθε φορά που θα αγγίζετε στον ώμο έναν από τους καθισμένους μαθητές αυτός θα πρέπει να λέει μια λέξη, για παράδειγμα, ηχώχρωμα και οι όρθιοι μαθητές θα πρέπει να ματέψουν ποιος από τους συμμαθητές τους ήταν αυτός που μίλησε.

Στη συνέχεια μιλήστε στους μαθητές για την ανθρώπινη φωνή (βλ. Βιβλ. Μαθητή, σελ. 14) και πραγματοποιήστε τη δραστηριότητα από το Βιβλίο του Μαθητή, σελ. 14 «**Ο δάσκαλός σου θα βάλει να ακούσεις διάφορες φωνές...**» (cd 14).

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση από τον δάσκαλο και τους μαθητές. Ο δάσκαλος και οι μαθητές αξιολογούν τις απαντήσεις και συζητούν για τις επιλογές των μαθητών.

3. Ξεκινήστε τη δραστηριότητα συζητώντας με τους μαθητές για τους ήχους και τις δυνατότητες της φωνής. Ζητήστε τους:

Να πειραματιστούν με τη φωνή τους παράγοντας αυτοσχέδιους ήχους και επιφωνήματα.

Να μιμηθούν ήχους του περιβάλλοντος.

Να μιμηθούν ήχους έκφρασης συναισθημάτων (γέλιο, κλάμα, κραυγή).

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε τη δραστηριότητα από το Βιβλίο του Μαθητή, σελ. 15 «**Κοίτα πόσους ήχους μπορούμε να παράγουμε...**».

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

4. Ξεκινήστε την παρακάτω δραστηριότητα ζητώντας από τους μαθητές να συγκεντρωθούν και να παρακολουθήσουν την κίνηση των χεριών σας.

Εξηγήστε πως όταν θα έχετε τις παλάμες σας ενωμένες οι μαθητές θα πρέπει να έχουν το στόμα κλειστό. Όταν αρχίσετε να απομακρύνετε τις παλάμες σας, οι μαθητές θα πρέπει να εκφωνήσουν ένα γράμμα, έναν φθόγγο ή να παράγουν κάποιον ήχο που εσείς θα έχετε επιλέξει. Όταν θα κλείσετε τις παλάμες σας, θα σταματήσει και η παραγωγή του ήχου.

Επαναλάβετε τη δραστηριότητα εφαρμόζοντάς την στην ένταση της φωνής. Όταν απομακρύνετε σταδιακά τις παλάμες σας οι μαθητές θα πρέπει να αυξάνουν την ένταση της φωνής τους, ενώ όταν θα τις ενώνετε θα πρέπει να την μειώνουν.

Στη συνέχεια ζητήστε από τους μαθητές να πειραματιστούν με το ύψος της φωνής τους ακολουθώντας την κίνηση των χεριών σας και της φωνής σας. Επιλέξτε κατά προτίμηση την εκφώνηση φωνηέντων όπως α, ε, ι, ο ή ου. Εξηγήστε πως, όσο θα κινείτε τις παλάμες σας σε ευθεία γραμμή, οι μαθητές θα πρέπει να κρατήσουν τη φωνή τους επίπεδη. Όσο θα κινείτε τις παλάμες σας ανοδικά ή καθοδικά, οι μαθητές θα πρέπει να ακολουθήσουν τις εναλλαγές του ύψους των χεριών σας με τη φωνή τους.

Επιλέξτε να υπάρχει γρήγορη εναλλαγή στις κινήσεις σας συνδυάζοντας φωνητικές ολισθήσεις (glissandi). Δώστε ένα παράδειγμα για καθεμιά από τις παραπάνω εκδοχές.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε την 1^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί και αξιολογεί την προσπάθεια των μαθητών καταγράφοντας τα συμπεράσματά του.

5. Αρχίστε μια σύντομη συζήτηση με τους μαθητές γύρω από τη λέξη χορωδία (βλ. Βιβλίο Μαθητή σελ. 16). Βάλτε να ακούσουν ένα ηχογραφημένο παράδειγμα (cd 15) και ρωτήστε τους μαθητές αν έχουν ακούσει ή δει ποτέ χορωδία.

Μοιράστε στους μαθητές φωτοτυπίες με τους στίχους του τραγουδιού «Ένα λεπτό κρεμμύδι» (από το Ανθολόγιο μουσικής). Αρχικά τραγουδήστε μόνοι σας λίγες φορές το τραγούδι. Στη συνέχεια τραγουδήστε κάθε δίστιχο μια φορά μόνοι σας και μια φορά μαζί με τους μαθητές, δίνοντάς τους την ευκαιρία να μάθουν καλά τόσο τους στίχους όσο και τη μελωδία του. (Αν υπάρχει μελωδικό όργανο, συνοδέψτε το τραγούδι.) Στη συνέχεια σχεδιάστε στον πίνακα της τάξης τη μελωδική πορεία του τραγουδιού. Τραγουδήστε ξανά δείχνοντας τη μελωδική πορεία με την κίνηση των χεριών σας στον αέρα.

Τραγουδήστε με -α- ή με -λα- όλο το τραγούδι και ζητήστε από τους μαθητές στα σημεία που υπάρχουν κόμματα να παίρνουν αναπνοές. Έτσι θα μπορέσουν να κατανοήσουν καλύτερα τα σημεία των φράσεων και των αναπνοών.

Χωρίστε τους μαθητές σε δύο ομάδες και ζητήστε τους να το τραγουδήσουν υπό τη μορφή διαλόγου (ερώτηση – απάντηση) συνοδεύοντας τον ρυθμό του με κρουστά μουσικά όργανα ή με παλαμάκια και τραγουδώντας η κάθε ομάδα από μία στροφή.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε τη 2^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές, συζητά μαζί τους και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

6. Συνδυάστε το παραδοσιακό τραγούδι «ένα λεπτό κρεμμύδι» με κίνηση.

Χωρίστε τους μαθητές σε δύο ομάδες και ζητήστε από τα μέλη της κάθε ομάδας να πιάσουν σταυρωτά τα χέρια και να σταθούν όρθιοι αντικριστά στην άλλη ομάδα.

Καθώς η πρώτη ομάδα θα τραγουδάει τον πρώτο στίχο, θα προχωράει οχτώ βήματα μπροστά, ενώ όταν θα τραγουδάει τον δεύτερο στίχο, θα κάνει οχτώ βήματα πίσω.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές, συζητά μαζί τους και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

7. Διδάξτε τον βασικό και τον μελωδικό ρυθμό του τραγουδιού «ένα λεπτό κρεμμύδι». Ζητήστε από τους μαθητές να κινηθούν βηματικά στον βασικό ρυθμό τραγουδώντας:

The image shows musical notation for the song "Ένα λεπτό κρεμμύδι". It consists of two staves. The top staff is a treble clef with a 2/4 time signature. The melody is written as follows: E (quarter), - (quarter), νά (quarter), λε (quarter), - (quarter), πτό (quarter), κρε (quarter), - (quarter), μμύ (quarter), - (quarter), δι (quarter), γκέ (quarter), - (quarter), βα (quarter), γκέ (quarter), ο (quarter), ε... (quarter). The bottom staff is a bass clef with a 2/4 time signature, showing a simple rhythmic pattern: a quarter rest, followed by a quarter note, then a quarter rest, then a quarter note, and so on. Below the bottom staff, the numbers 1 and 2 are written under the first two notes of each measure, indicating a two-step rhythm. The text "Βασικός Ρυθμός" is written below the first two notes of the bottom staff.

Χτυπήστε παλαμάκια στον μελωδικό ρυθμό. Επαναλάβετε με τους μαθητές τραγουδώντας και χτυπώντας παλαμάκια (ή ρυθμικά κρουστά όργανα) σε κάθε συλλαβή.

Τέλος, τραγουδήστε με εναλλαγές στην ένταση και στην ταχύτητα. Για παράδειγμα: Όταν κρατάτε τα χέρια σας ενωμένα ζητήστε να τραγουδήσουν σιγανά, ενώ όταν τα απομακρύνετε να τρα-

γυδούν δυνατά. Όταν κρατάτε τα χέρια σας ψηλά να τραγουδούν γρήγορα, ενώ όταν τα κατεβάζετε να τραγουδούν αργά.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και καταγράφει τις παρατηρήσεις του.

8. Προχωρήστε στην παρακάτω δραστηριότητα αφού πρώτα έχετε πραγματοποιήσει την 3^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών (βλ. Οδηγίες Βιβλίο Εκπαιδευτικού, σελ. 23). Χωρίστε τους μαθητές σε δύο ομάδες.

Ξεκινήστε τον κανόνα με την πρώτη ομάδα και εισάγετε τη δεύτερη ομάδα στο σημείο του αστερίσκου [βλ. Παρτιτούρα τραγουδιού «Viva la musica» (Ζήτω η μουσική)].

Vi - va vi - va la mu - si - ca vi - va vi - va la mu - si - ca vi - va la mu - si - ca

Διατηρήστε χτυπώντας παλαμάκια σταθερό τον ρυθμό. Αρχικά ζητήστε από τους μαθητές να τραγουδήσουν χαμηλόφωνα, έτσι ώστε να μπορεί να ακούει η μια ομάδα την άλλη. Στη συνέχεια επαναλάβετε τον κανόνα με εναλλαγές στην ένταση. Για παράδειγμα, όταν ξεκινά η μια ομάδα χαμηλόφωνα, η άλλη να απαντά δυνατά και το αντίθετο.

Μαγνητοφωνήστε τον κανόνα και συζητήστε με τους μαθητές τα αποτελέσματα.

Αξιολόγηση: Άτυπη αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

9. Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν μουσικά αποσπάσματα φωνητικής μουσικής. Αντλήστε το υλικό σας τόσο από την ελληνική μουσική παράδοση όσο και από τη φωνητική μουσική άλλων περιοχών. Ακόμη, χρησιμοποιήστε για την ακρόαση αποσπάσματα από εκκλησιαστική μουσική, όπερες, έντεχνη ελληνική μουσική, τζαζ, ροκ, κτλ.

Ξεκινήστε μια σύντομη συζήτηση με τους μαθητές για τα τραγούδια που άκουσαν θέτοντας ερωτήματα, όπως:

Έχετε ξανακούσει παρόμοια μουσική;

Πού την ακούσατε;

Τι διάθεση σας προκαλεί; κ.ά.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε την 4^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρακολουθεί τις απόψεις των μαθητών και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

Μικρές οδηγίες και συμβουλές

Βιβλίο του Μαθητή: Ξεκινήστε το παραδοσιακό παιχνίδι «Ντήλι ντήλι» (σελ. 15) κάνοντας αρχικά μια συζήτηση με τους μαθητές για τον ρόλο και τη σπουδαιότητα της αναπνοής στον προφορικό λόγο.

Εξηγήστε στους μαθητές τη διαδικασία εκτέλεσης του παιχνιδιού και παρουσιάστε το αρχικά μόνοι σας. Το παιχνίδι μπορεί να πραγματοποιηθεί είτε ομαδικά είτε ατομικά. Προαιρετικά μπορείτε να χωρίσετε τους μαθητές σε πέντε ομάδες (όσες και οι φράσεις του παιχνιδιού), μοιράζοντας σε κάθε ομάδα από μια φράση. Στη συνέχεια αλλάξτε τις φράσεις της κάθε ομάδας έτσι ώστε να δοκιμαστούν όλοι και στις μεγαλύτερες φράσεις. Αρχικά μπορούν να διαβάζουν τις φράσεις αργά και στη συνέχεια πιο γρήγορα.

Τετράδιο Εργασιών: –Στην 1η δραστηριότητα παροτρύνετε τους μαθητές να πειραματιστούν με φωνητικούς αυτοσχεδιασμούς και φροντίστε να υπάρχουν διαφορές στην ένταση, στη διάρκεια και στο τονικό ύψος τους εκτελώντας φωνητικά ολισθήματα (glissandi).

–Στην 3^η δραστηριότητα βάλτε στους μαθητές να ακούσουν τον κανόνα «Viva la musica» (cd 16) του Μιχαήλ Πραιτόριους (1553-1621). Στη συνέχεια εξηγήστε στους μαθητές τον τρόπο με τον οποίο τραγουδάμε έναν κανόνα. Τραγουδήστε μαζί τους τον κανόνα όπως ένα απλό τραγούδι και όταν βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές αφομοίωσαν καλά τη μελωδία του, προχωρήστε στην 8^η δραστηριότητα (βλ. Βιβλίο Εκπαιδευτικού, σελ. 22).

–Στην 4^η δραστηριότητα θα χρησιμοποιήσετε το cd 17.

5. Το παιχνίδι του ήχου και της σιωπής

Στόχοι

Οι μαθητές θα πρέπει:

Να γνωρίσουν και να πειραματιστούν με τις ρυθμικές αξίες.

Να αποδίδουν με ακρίβεια τις ρυθμικές αξίες διαμέσου της φωνής και των μουσικών οργάνων.

Να γνωρίσουν την έννοια της παύσης.

Να αναγνωρίζουν τις ρυθμικές αξίες και τις παύσεις σε δοσμένο ρυθμικό και μελωδικό μοτίβο.

Να εξοικειωθούν με τη δημιουργία απλών ρυθμικών σχημάτων.

Να πειραματιστούν με την εκτέλεση απλών ρυθμικών σχημάτων.

Να συνδέουν τον ρυθμό με τον λόγο.

Ο άνθρωπος στην καθημερινή του δραστηριότητα διαιρεί το χρόνο σε μήνες, μέρες, ώρες, λεπτά. Επιπλέον η διαίρεση, η μέτρηση και η διαδοχή του χρόνου αποτελεί δομικό στοιχείο στις τέχνες. Τόσο πολύ η τέχνη του χορού, της ποίησης και της μουσικής είναι άμεσα συνδεδεμένες με τη ροή του χρόνου! «Η μουσική βασίζεται στη χρονική διαδοχή. Κατά συνέπεια, είναι μια χρονική τέχνη και προϋποθέτει πριν από όλα μια κάποια οργάνωση στο χρόνο, μια χρόνο-ταξία» (Ι. Στραβίνσκι). Στη μουσική η έννοια του χρόνου αφορά τη ρυθμική της διάσταση, την πλευρά της μουσικής η οποία δε σχετίζεται με το ηχητικό ύψος του μουσικού ήχου αλλά με τη διάρκειά του.

Εκτός από την ένταση, την οξύτητα και τη χροιά, εξίσου βασικό χαρακτηριστικό του μουσικού ήχου είναι η διάρκεια του. Κάθε ήχος έχει τη δική του διάρκεια η οποία ονομάζεται ρυθμική αξία. Η οργάνωση και ο συνδυασμός των ρυθμικών αξιών και των παύσεων τους συνιστά τη ρυθμική υπόσταση της μουσικής. Οι ρυθμικές αξίες είναι σύμβολα που δείχνουν τη χρονική διάρκεια των μουσικών ήχων αλλά και τη μεταξύ τους σχέση. Η σχέση μεταξύ αυτών των ρυθμικών αξιών είναι απόλυτη και «παραμένει αναλλοίωτη» (Ι. Στραβίνσκι).

Δείτε παρακάτω μερικές ρυθμικές αξίες:

Το τέταρτο (♩) διαρκεί όσο 1 χτύπος, ο οποίος ορίζεται ως η βασική μονάδα χρονικής διάρκειας.

Το ήμισυ (♪) διαρκεί όσο 2 συνεχείς και ισόχρονοι χτύποι

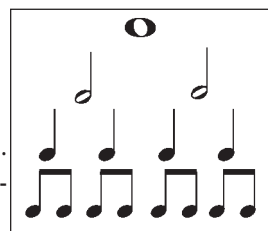
(♩ + ♩).

Το ολόκληρο (♫) διαρκεί όσο 4 συνεχείς και ισόχρονοι χτύποι

(♩ + ♩ + ♩ + ♩).

Αν διαιρέσουμε το τέταρτο θα μας δώσει τη ρυθμική αξία του ογδού (♯).

Έτσι η διάρκεια του ήχου δύο ογδών ισοδυναμεί με τη διάρκεια ενός τέταρτου (♯ + ♯ = ♩).

Όλες οι ρυθμικές αξίες των φθόγγων υποδιαιρούνται στα υποπολλαπλάσιά τους, δηλαδή 2 (♩) 4 (♩), 8 (♩), 16 (♩), 32 (♩) κτλ. Βέβαια, λόγω του γεγονότος ότι οι αξίες των φθόγγων «δεν είναι απόλυτες αλλά σχετικές, η διάρκειά τους κατά την εκτέλεση εξαρτάται από τις ενδείξεις ρυθμικής αγωγής (Tempo)» (Α. Αμαραντίδης).

Σε καθεμία από τις παραπάνω ρυθμικές αξίες αντιστοιχεί και η ανάλογη παύση της. Η απουσία φθόγγων δείχνεται με τις παύσεις. Κάθε παύση σταματά τον ήχο ανάλογα με τη διάρκειά της.

Σε αυτή τη διδακτική ενότητα οι μαθητές θα διδαχθούν τις ρυθμικές αξίες του μισού, του τετάρτου, του ογδού και τις αντίστοιχες παύσεις τους.

Για τη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα θα χρειαστείτε υλικά που θα πρέπει να έχετε συγκεντρώσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

- ρυθμικά κρουστά μουσικά όργανα
- κάρτες με τις ρυθμικές αξίες και τις παύσεις
- το cd από το εκπαιδευτικό σας υλικό

Δραστηριότητες

1. Ξεκινήστε μια σύντομη συζήτηση με τους μαθητές με θέμα «Πώς επικοινωνούν οι άνθρωποι μεταξύ τους;» (βλ. Βιβλίο μαθητή, σελ. 17). Με αυτόν τον τρόπο θα σας δοθεί η ευκαιρία να μιλήσετε στους μαθητές για τα διάφορα σύμβολα επικοινωνίας (γλωσσικά σύμβολα, μαθηματικά σύμβολα, κ.ά.) και να τους εξηγήσετε ότι και η μουσική έχει τον δικό της τρόπο γραφής.

Χρήσιμο θα ήταν να αναφέρετε στους μαθητές ότι μερικοί λαοί έχουν τον δικό τους διαφορετικό τρόπο για να γράφουν τη μουσική και ότι σε αυτό το βιβλίο θα μάθουν να αναγνωρίζουν τη δυτική μουσική σημειογραφία.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

2. Η δραστηριότητα που ακολουθεί έχει ως κύριο στόχο οι μαθητές να γνωρίσουν τη ρυθμική αξία του τετάρτου (♩).

Σηκώστε όρθιους τρεις μαθητές. Αρχίστε να παίζετε ρυθμικά παλαμάκια σε τέταρτα και ζητήστε από τους όρθιους μαθητές να αντιστοιχήσουν ένα βήμα σε κάθε παλαμάκι. Επαναλάβετε τη δραστηριότητα σηκώνοντας ομάδες περισσότερων μαθητών, έτσι ώστε να σηκωθούν όλοι οι μαθητές.

Στη συνέχεια πραγματοποιήστε τη δραστηριότητα που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή, σελ. 18. «Άκουσε το δάσκαλό σου να παίζει με το τύμπανο τέσσερις ισόχρονους χτύπους...». Δείξτε στους μαθητές την καρτέλα που απεικονίζει το τέταρτο, πείτε τους ότι εκτός από τέταρτο θα το φωνάζουν και Τα και γράψτε στον πίνακα πώς απεικονίζεται στη μουσική το ρυθμικό σχήμα που παίζατε. Εξηγήστε και βεβαιωθείτε πως οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι σε ένα ρυθμικό σχήμα από τέταρτα όλα τα χτυπήματα είναι ισόχρονα.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε την 1^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών, σελ. 13.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

3. Θέστε στους μαθητές το ερώτημα «Μπορεί ο ρυθμός να συνδυαστεί με τον λόγο;». Με αυτόν τον τρόπο θα σας δοθεί η ευκαιρία να μιλήσετε στους μαθητές για τον ρυθμό στον καθημερινό λόγο. Δώστε παραδείγματα στους μαθητές λέγοντας διάφορες λέξεις ρυθμικά και χρησιμοποιώντας ρυθμικά σχήματα από τέταρτα. Ζητήστε τους να γράψουν σε μια κόλλα χαρτί το ρυθμικό σχήμα που αντιστοιχεί σε κάθε λέξη.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε τη 2^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών, σελ. 13.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος αξιολογεί τα γραπτά των μαθητών σημειώνοντας πάνω σε αυτά τις παρατηρήσεις του.

4. Επαναλάβετε την 1^η δραστηριότητα (βλ. Βιβλίο Εκπαιδευτικού, σελ. 24) και αντικαταστήστε τα ρυθμικά χτυπήματα από τέταρτα με ρυθμικά χτυπήματα από όγδοα.

Στη συνέχεια πραγματοποιήστε τη δραστηριότητα από το Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 18. «**Άκουσε το δάσκαλό σου να παίζει όγδοα στο τύμπανο**» και ζητήστε από τους μαθητές να σας πουν τη διαφορά που ακούν ανάμεσα στα τέταρτα και στα όγδοα. (Τα όγδοα ακούγονται πιο γρήγορα.) Δείξτε στους μαθητές τα σύμβολα των ογδών και εξηγήστε ότι εκτός από όγδοα θα τα φωνάζουν και Τι - Τι.

Αξιολόγηση: Ατυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

5. Γράψτε στον πίνακα τα παρακάτω ρυθμικά σχήματα.

Παίξτε με ένα κρουστό μουσικό όργανο τα ρυθμικά σχήματα με διαφορετική σειρά από αυτήν που τα έχετε γράψει.

Ζητήστε από τους μαθητές να γράψουν σε μια κόλλα χαρτί το νούμερο που αντιστοιχεί στο ρυθμικό σχήμα που ακούν κάθε φορά.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος αξιολογεί τα γραπτά των μαθητών σημειώνοντας πάνω σε αυτά τις παρατηρήσεις του.

6. Τοποθετήστε μπροστά από τον πίνακα τέσσερις καρέκλες.

Σηκώστε τέσσερις μαθητές και ζητήστε να καθίσουν στις καρέκλες μπροστά από τον πίνακα. Ρωτήστε τους υπόλοιπους μαθητές «Αν οι συμμαθητές σας που κάθονται στις καρέκλες ήταν ένα ρυθμικό σχήμα, ποιο θα ήταν αυτό;». Η σωστή απάντηση είναι τέσσερα τέταρτα (♩♩♩♩). Ζητήστε τους να παίξουν με παλαμάκια το ρυθμικό σχήμα που δημιουργήθηκε από τους τέσσερις μαθητές και τις καρέκλες και ταυτόχρονα να χρησιμοποιούν τη συλλαβή Τα.

Στη συνέχεια σηκώστε άλλον έναν μαθητή και ζητήστε και οι πέντε να καθίσουν στις τέσσερις καρέκλες. Αναγκαστικά δύο μαθητές θα καθίσουν στην ίδια καρέκλα. Θέστε άλλη μια φορά την ερώτηση «Αν οι συμμαθητές σας που κάθονται στις καρέκλες ήταν ένα ρυθμικό σχήμα, ποιο θα ήταν αυτό;». Η σωστή απάντηση είναι τρία τέταρτα και δύο όγδοα (με τυχαία σειρά). Επαναλάβετε τη δραστηριότητα με έξι, επτά και οχτώ μαθητές και ζητήστε κάθε φορά οι μαθητές να εκτελούν τα ρυθμικά σχήματα που δημιουργούνται. Εξηγήστε και βεβαιωθείτε πως οι μαθητές κατανοούν ότι το ένα τέταρτο μπορεί να αντικατασταθεί από δύο όγδοα.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε την 3^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

7. Επαναλάβετε την προηγούμενη δραστηριότητα (6^η) με τη διαφορά ότι αυτή τη φορά θα πρέπει να αφήνετε και κάποιες καρέκλες χωρίς μαθητή. Για παράδειγμα, σε τέσσερις καρέκλες να καθίσουν τρεις μαθητές αφήνοντας μία άδεια. Ζητήστε από τους μαθητές να βρουν το ρυθμικό σχήμα που αντιστοιχεί και βοηθήστε τους να καταλάβουν ότι στην κενή καρέκλα δεν αντιστοιχεί ήχος. Προχωρήστε στη δημιουργία διαφόρων ρυθμικών σχημάτων από μαθητές και καρέκλες και ζητήστε από τους μαθητές να σας πουν πώς θα έγραφαν το κάθε ρυθμικό σχήμα που δημιουργείται. Μπορείτε να δίνετε συμβουλές για την απεικόνιση των ρυθμικών σχημάτων και να τα καταγράφετε στον πίνακα.

Στη συνέχεια μιλήστε στους μαθητές για τις παύσεις στη μουσική. Δείξτε τα σύμβολα των παύσεων για το τέταρτο και το όγδοο και εξηγήστε ότι κάθε παύση διαρκεί ακριβώς τόσο χρόνο όσο η ρυθμική αξία που αντικαθιστά.

Ζητήστε από τους μαθητές να παρατηρήσουν τα ρυθμικά σχήματα που έχετε γράψει στον πίνακα και να σας πουν με ποια παύση πρέπει να αντικαταστήσουν τα κενά.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε την 4^η (βλ. Βιβλίο Εκπαιδευτικού, σελ. 27) και 5^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

8. Αποδώστε με τη φωνή σας διάφορα ρυθμικά σχήματα χρησιμοποιώντας τις συλλαβές Τα και Τι - Τι. Μετά από την εκτέλεση κάθε ρυθμικού σχήματος ζητήστε από τους μαθητές να το παίξουν με παλαμάκια ή χτυπώντας τα χέρια τους πάνω στο βιβλίο.

Σε κάποια ρυθμικά σχήματα χρησιμοποιήστε και το μισό ($\frac{1}{2}$) λέγοντας Τα - α.

Ρωτήστε τους μαθητές αν ακούν κάτι διαφορετικό και παρατηρήστε πώς θα το εκτελέσουν. Εξηγήστε στους μαθητές ότι το Τα - α είναι μια καινούργια ρυθμική αξία που ονομάζεται μισό. Δείξτε το σύμβολο του μισού και τις παύσεις του και βεβαιωθείτε πως οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι έχει μεγαλύτερη διάρκεια. Εξηγήστε και βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές αντιλαμβάνονται πως κάθε μισό διαρκεί όσο δύο τέταρτα.

(Μπορείτε να επαναλάβετε τη δραστηριότητα με τις καρέκλες και να ζητήσετε από δύο μαθητές να καθίσουν στις τέσσερις καρέκλες χωρίς να αφήσουν κάποια άδεια. Φτιάξτε για άλλη μια φορά ρυθμικά σχήματα με μαθητές και καρέκλες χρησιμοποιώντας και τις τρεις ρυθμικές αξίες. Ζητήστε κάθε φορά από τους μαθητές να τα εκτελούν με παλαμάκια, με τη φωνή ή ακόμα και με κρουστά μουσικά όργανα.)

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε την 6^η, 7^η και 8^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών, σελ. 15.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

9. Χωρίστε τους μαθητές σε ομάδες των τεσσάρων ατόμων και μοιράστε σε κάθε ομάδα μια κόλλα χαρτί. Ζητήστε από κάθε ομάδα να φτιάξει ένα ρυθμικό σχήμα χρησιμοποιώντας τις ρυθμικές αξίες του μισού, του τέταρτου και των ογδών. Έπειτα να το εκτελέσει χρησιμοποιώντας διαφορετικούς ήχους από χτυπήματα του σώματος για κάθε ρυθμική αξία. (Επίσης μπορείτε να ζητήσετε από κάθε ομάδα

να συνδυάσει τα ρυθμικά σχήματα που έφτιαξε με προτάσεις τις οποίες θα απαγγείλει ρυθμικά.)
Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και καταγράφει τις παρατηρήσεις του σε ένα ημερολόγιο.

Μικρές οδηγίες και συμβουλές

4η δραστηριότητα στο Τετράδιο Εργασιών, σελ. 14.

Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν το τραγούδι «Ο ψύλλος» (cd 18).

Ζητήστε τους να παρατηρήσουν τις διαφορές σε κάθε στροφή του τραγουδιού. (Τα λόγια κάθε στροφής είναι ίδια, αλλά απουσιάζουν γράμματα από τις λέξεις ψύλλος και φίλος.) Βάλτε να ακούσουν ακόμα μία φορά το τραγούδι και ζητήστε να το συνοδεύσουν ρυθμικά με παλαμάκια. Στα σημεία των παύσεων ζητήστε να σηκώνουν τα χέρια ψηλά. Μπορείτε να επαναλάβετε τη δραστηριότητα ζητώντας από ομάδες μαθητών να τραγουδήσουν το τραγούδι παίζοντας ταυτόχρονα με κρουστά μουσικά όργανα. Επίσης μπορείτε να ζητήσετε από τους μαθητές να παίζουν με τα μουσικά όργανα μόνο στα σημεία που υπάρχουν οι παύσεις.

6. Βρίσκοντας μια θέση στο πεντάγραμμα...

Στόχοι

Σε αυτό το κεφάλαιο οι μαθητές θα πρέπει:

Να γνωρίσουν τα σύμβολα και τα στοιχεία της δυτικής μουσικής σημειογραφίας.

Να αποδώσουν γραφικώς σύμβολα και στοιχεία της δυτικής μουσικής σημειογραφίας.

Να μάθουν να διαβάζουν τις νότες πάνω στο πεντάγραμμα από το ντο με τη γραμμή ως το ντο μέσα στο διάστημα.

Η μουσική είναι μια διαφορετική γλώσσα επικοινωνίας και έκφρασης για τον άνθρωπο από τη στιγμή που εμφανίστηκε στη γη.

Είναι μια γλώσσα που ξεπερνά τα σύνορα κάθε πατρίδας και αγκαλιάζει όλους τους λαούς σε όλες τις εποχές στο πέρασμα του χρόνου, χρησιμοποιώντας όμως έναν κοινό κώδικα, τον κώδικα της μελωδίας και του ρυθμού. Κι όπως συμβαίνει με κάθε κώδικα, έτσι και η μουσική έχει τα δικά της σύμβολα, όπως η γλώσσα και τα μαθηματικά.

Από τα πολύ παλιά χρόνια ο άνθρωπος δοκίμασε να καταγράψει τη μουσική ή να απεικονίσει διάφορα στοιχεία της. Σήμερα η καταγραφή της μουσικής, η λεγόμενη μουσική σημειογραφία, έχει πλέον πάρει την οριστική της μορφή, χωρίς όμως αυτό να αποκλείει τον ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο εξακολουθούν να καταγράφουν ορισμένοι λαοί τη μουσική τους.

Στην ενότητα αυτή οι μαθητές θα γνωρίσουν το πεντάγραμμα, το κλειδί του σολ και τη σχηματική απεικόνιση του μουσικού ήχου-νότας. Το πεντάγραμμα αποτελείται από πέντε οριζόντιες και παράλληλες γραμμές. Τα κενά που σχηματίζονται ανάμεσα στις γραμμές αυτές ονομάζονται διαστήματα. Οι μουσικοί ήχοι ή αλλιώς νότες μπορούν να γράφονται ανάλογα με το τονικό τους ύψος (βλ. Κεφ. «Ανακαλύπτοντας το ψηλά και το χαμηλά στον κόσμο της μουσικής») στις γραμμές και στα διαστήματα ενός πενταγράμμου, αλλά και πολλές φορές πάνω και κάτω από αυτό. Ο προσδιορισμός του τονικού ύψους κάθε νότας εξαρτάται από το κλειδί που είναι γραμμένο στην αρχή κάθε πενταγράμμου. Το κλειδί του σολ είναι το κλειδί που θα γνωρίσουν οι μαθητές στο συγκεκριμένο κεφάλαιο.

Το συγκεκριμένο κεφάλαιο μπορείτε να το διδάξετε αφού πρώτα οι μαθητές θα έχουν πραγματοποιήσει το κεφάλαιο που αναφέρεται στα ρυθμικά μουσικά σύμβολα (♩ ♪ ♫).

Σε τυχόν ερωτήσεις των μαθητών καλό θα ήταν να διαχωρίσετε τα ρυθμικά σύμβολα από τις νότες και να αναφέρετε ότι οι μουσικοί ήχοι-νότες και τα ρυθμικά σύμβολα στη μουσική γραφή –για να συνδυαστεί ρυθμός και μελωδία– γίνονται ένα.

Για την καλύτερη διεξαγωγή του μαθήματος θα χρειαστείτε υλικά που θα πρέπει να έχετε ετοιμάσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

- το cd από το εκπαιδευτικό σας υλικό
- μελωδικά και ρυθμικά κρουστά μουσικά όργανα
- φωτοτυπίες που θα πρέπει να μοιράσετε στους μαθητές

Για την πραγματοποίηση του συγκεκριμένου κεφαλαίου θα χρειαστείτε δύο διδακτικές ώρες.

Δραστηριότητες

1. Ξεκινήστε το μάθημα συζητώντας με τους μαθητές για τα σύμβολα που χρησιμοποιούμε στη γλώσσα της μουσικής. Ζητήστε από τους μαθητές να σας αναφέρουν μουσικά σύμβολα που έχουν διδαχθεί σε προηγούμενα κεφάλαια.

Εξηγήστε στους μαθητές ότι για να γράψουμε τη μουσική χρησιμοποιούμε το πεντάγραμμο. Ρωτήστε τους μαθητές τι σκέφτονται όταν ακούν τη λέξη πεντάγραμμο και όταν πάρετε μερικές απαντήσεις, εξηγήστε κι εσείς τι σημαίνει η λέξη.

Πραγματοποιήστε τη δραστηριότητα που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή, σελ. 21, «**τι είναι αυτό που χρειάζεται κανείς...**». Στη συνέχεια σχεδιάστε στον πίνακα ένα πεντάγραμμο και δείξτε στους μαθητές το κλειδί του σολ αναφέροντας ότι βρίσκεται πάντα στην αρχή του πενταγράμμου και είναι αυτό που ορίζει το όνομα της κάθε νότας.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί και συζητά με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

2. Συνεχίστε με τους μαθητές τη συζήτηση της προηγούμενης δραστηριότητας θέτοντας το ερώτημα «τι είναι αυτό που γράφουμε πάνω στο πεντάγραμμο;». Εξηγήστε στους μαθητές ότι οι μουσικοί ήχοι ονομάζονται νότες και είναι αυτές που γράφουμε πάνω στο πεντάγραμμο.

Δείξτε στους μαθητές πώς είναι μια νότα (ζωγραφίστε έναν κύκλο στον πίνακα) και πώς μπορούμε να γράψουμε νότες στο πεντάγραμμο (πάνω στις γραμμές, μέσα στα διαστήματα, πάνω και κάτω από το πεντάγραμμο).

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε ομαδικά τη δραστηριότητα που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή, σελ. 23, «**Θέλεις να μεταμορφωθείς...**».

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί και συζητά με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

3. Αυτό που θα πρέπει να τονιστεί στη δραστηριότητα αυτή πριν ξεκινήσει η διεξαγωγή της είναι ότι σημασία δεν έχει το αποτέλεσμα, δηλαδή πόσο άρτια οι μαθητές θα καταφέρουν να την πραγματοποιήσουν. Αυτό που έχει σημασία είναι η δημιουργική διαδικασία διαμέσου της οποίας οι μαθητές θα καταφέρουν να αφομοιώσουν την καινούργια γνώση.

Φυσικά η βοήθειά σας δεν είναι μόνο απαραίτητη αλλά και εξαιρετικά πολύτιμη.

Στη δραστηριότητα αυτή το πρώτο στοιχείο που θα πρέπει να φροντίσετε είναι να έχετε αρκετό χώρο στη διάθεσή σας, κι αυτό γιατί θα ζητήσετε από τους μαθητές να κατασκευάσουν ένα μεγάλο πεντάγραμμο με το κλειδί του σολ στο πάτωμα της τάξης. Το πεντάγραμμο αυτό θα πρέπει να

έχει μήκος περίπου έξι μέτρα και πλάτος ανάλογο με την απόσταση που θα επιλέξετε να έχει η μια γραμμή από την άλλη. Στη συνέχεια ζωγραφίστε με μια κιμωλία τα ίχνη του πενταγράμμου που θα κατασκευάσουν οι μαθητές, καθώς επίσης και τα ίχνη για το κλειδί του σολ.

Στη συνέχεια χωρίστε τους μαθητές σε δύο ομάδες.

Η πρώτη ομάδα θα πρέπει να κατασκευάσει το πεντάγραμμο και η δεύτερη το κλειδί του σολ. Δώστε στους μαθητές της πρώτης ομάδας τη μαύρη μονωτική ταινία και ζητήστε τους να την κολλήσουν ακριβώς πάνω στα ίχνη των γραμμών που έχει αφήσει η κιμωλία σας.

Αφού τελειώσει την κατασκευή της η πρώτη ομάδα, έρχεται η σειρά της δεύτερης.

Κρατώντας οι μαθητές στα χέρια τους ένα μαύρο κορδόνι και κόλλα, ξεκινούν να κατασκευάζουν το κλειδί του σολ κολλώντας το κορδόνι πάνω στα ίχνη που αφήσατε εσείς ζωγραφίζοντάς το με την κιμωλία σας. Όταν κατασκευάσετε το πεντάγραμμο και το κλειδί του σολ, ζητήστε από τους μαθητές να μεταμορφωθούν σε νότες και αφού τους χωρίσετε σε μικρές ομάδες ζητήστε ανά ομάδα άλλες φορές να σκαρφαλώνουν στις γραμμές και άλλες στα διαστήματα του πενταγράμμου που οι ίδιοι κατασκεύασαν.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί και συζητά με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

4. Μιλήστε στους μαθητές για τις νότες.

Πείτε τα ονόματά τους και εξηγήστε ότι κάθε νότα έχει τη δική της θέση στο πεντάγραμμο.

Δείξτε στους μαθητές τη θέση που έχουν οι νότες σε ένα πεντάγραμμο που θα έχετε ζωγραφίσει στον πίνακα (βλ. Βιβλίο Μαθητή, σελ. 24). Εξηγήστε τους ότι η θέση που έχουν οι νότες, αν τις βάλουμε με τη σειρά, είναι σαν να ανεβαίνουν μια σκάλα και ότι ακόμα και ο ήχος τους, αν παιχτούν με τη σειρά, μοιάζει με μια μουσική σκάλα (cd 19). Βάλτε τους να ακούσουν τις νότες, τη σκάλα του ντο όταν ανεβαίνει και όταν κατεβαίνει (cd 20). Στη συνέχεια, εφόσον υπάρχει κάποιο μελωδικό όργανο στην τάξη, παίξτε τις νότες με τη σειρά ξεκινώντας από το ντο και καταλήγοντας πάλι σε ντο. Καθώς τις παίζετε ζητήστε από τους μαθητές να τις τραγουδούν, ενώ ταυτόχρονα να κουνούν τα χέρια τους από τα χαμηλά στα ψηλά σαν να ανεβαίνουν μια σκάλα και το ανάποδο.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και σημειώνει τις παρατηρήσεις του σε ένα ημερολόγιο.

5. Μοιράστε στους μαθητές σε φωτοτυπία ένα πεντάγραμμο σε διαστάσεις όπου θα μπορούν με ευκολία να γράψουν πάνω σε αυτό.

Στο μισό πεντάγραμμο θα πρέπει να έχετε γράψει εσείς τις νότες με τη σειρά, ξεκινώντας από το ντο με τη γραμμή και να καταλήγετε στο ντο μέσα στο τρίτο διάστημα. Στο υπόλοιπο πεντάγραμμο ζητήστε από τους μαθητές να γράψουν τις νότες σαν να κατεβαίνουν τη μουσική σκάλα, δηλαδή να ξεκινήσουν από το ντο στο τρίτο διάστημα και να καταλήξουν στο ντο με τη γραμμή.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τις εργασίες των μαθητών και σημειώνει πάνω σε αυτές τις παρατηρήσεις του.

6. Ζητήστε από τους μαθητές να σας πουν κοιτώντας τη φωτοτυπία της προηγούμενης δραστηριότητας ποια είναι η θέση της κάθε νότας πάνω στο πεντάγραμμο – για παράδειγμα, το μι βρίσκεται στην πρώτη γραμμή, το λα στο δεύτερο διάστημα κτλ. Στη συνέχεια εξηγήστε στους μαθητές ότι κάθε νότα έχει τους «γείτονές της». Δώστε τους ένα παράδειγμα –η νότα μι έχει για γείτονες το ρε και το φα– και ζητήστε τους να σας πουν για κάθε νότα ξεχωριστά τους γείτονες που έχει.

Στη συνέχεια ζωγραφίστε στον πίνακα ένα πεντάγραμμο. Γράψτε μια νότα και ζητήστε από έ-

να μαθητή να σηκωθεί και να γράψει τους γείτονές της. Συνεχίστε την ίδια διαδικασία ώσπου να σηκωθούν όλοι οι μαθητές.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και σημειώνει τις παρατηρήσεις του σε ένα ημερολόγιο.

7. Μοιράστε στους μαθητές σε φωτοτυπίες την καρτέλα που βρίσκεται στη σελ. 94. Ζητήστε από τους μαθητές να ενώσουν με ένα βέλος τις εικόνες που βλέπουν με τις σωστές απαντήσεις.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τις εργασίες των μαθητών και σημειώνει πάνω σε αυτές τις παρατηρήσεις του.

8. Εξηγείστε στους μαθητές ότι αν τοποθετήσουμε τις ρυθμικές αξίες πάνω στο πεντάγραμμο αυτές αποχτούν όνομα και ήχο. Δώστε μερικά παραδείγματα στους μαθητές σχεδιάζοντας στον πίνακα ένα πεντάγραμμο και τοποθετήστε πάνω σε αυτό νότες με αξία τετάρτου, μισού, ογδών. Ζητήστε από τους μαθητές να τις αναγνωρίσουν. Μπορείτε να ζητήσετε από τους μαθητές, όταν ολοκληρώσετε τη μουσική σκάλα, να την πουν ρυθμικά χτυπώντας παλαμάκια ή ένα κρουστό μουσικό όργανο.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

Μικρές οδηγίες και συμβουλές

Τετράδιο Εργασιών: Όλες οι δραστηριότητες μπορούν να πραγματοποιηθούν όποια στιγμή θέλετε, εφόσον οι μαθητές διδαχθούν το πεντάγραμμο και τις νότες. Μπορείτε να ζητήσετε κάποιες από τις δραστηριότητες να πραγματοποιηθούν ως εργασία στο σπίτι.

Στην 5^η δραστηριότητα μπορείτε να παίξετε σε ένα μελωδικό όργανο, εφόσον υπάρχει, τις συνθέσεις των μαθητών.

Εάν η τάξη διαθέτει μεταλλόφωνο ή ξυλόφωνο, μπορείτε να δείξετε τη θέση της κάθε νότας και να ζητήσετε από τους ίδιους τους μαθητές να παίξουν τις συνθέσεις τους.

7. Το τρένο της μουσικής

Στόχοι

Οι μαθητές πρέπει:

Να γνωρίσουν την έννοια του μουσικού μέτρου.

Να γνωρίσουν το ισχυρό και το ασθενές μέρος του μέτρου διαμέσου της φωνής, της κίνησης και των μουσικών οργάνων.

Να ομαδοποιήσουν ισόχρονα χτυπήματα σχηματίζοντας διμερή ή τριμερή μέτρα.

Να πειραματιστούν συνθέτοντας και εκτελώντας απλά μουσικά μέτρα.

Να αναγνωρίζουν τον διμερή και τον τριμερή ρυθμό τραγουδιών.

Σύμφωνα με τον Ι. Στραβίνσκι «οι νόμοι που ρυθμίζουν την κίνηση των ήχων απαιτούν την ύπαρξη μιας σταθερής και μετρημένης ποσότητας, του μέτρου, που είναι ένα καθαρά υλικό στοιχείο. Μέσω του μέτρου μπορεί να εκφραστεί ο ρυθμός ο οποίος είναι ένα καθαρά μορφολογικό στοιχείο. Το μέτρο μάς προσφέρει μόνο στοιχεία συμμετρίας και αποτελείται εξ' ορισμού από ίσες ποσότητες, χρησιμεύει αναγκαστικά στον ρυθμό που έχει ως λειτουργία του την εγκαθίδρυση μιας οργάνωσης στην κίνηση...».

Μουσικό μέτρο είναι εκείνο το τμήμα του πενταγράμμου το οποίο περιέχεται μεταξύ δύο κατακό-

ρυφων γραμμών που ονομάζονται διαστολές. Παρ' όλο που το κάθε μέτρο οργανώνει ποικιλίες αξιών, τα μέτρα είναι ισότιμα, δηλαδή έχουν ίσο άθροισμα αξιών μεταξύ τους. Η ακολουθία μέτρων, δηλαδή τα κατ' επανάληψη μέτρα, δημιουργούν μία περιοδικότητα που ονομάζεται ρυθμός ενός μουσικού έργου.

Το κλάσμα δεξιά στο κλειδί στην αρχή ενός πενταγράμμου καταδεικνύει τον ρυθμό του μουσικού κομματιού, π.χ. ρυθμός 2/4, 3/4, 4/4. Ο αριθμητής του κλάσματος μας δείχνει πόσους παλμούς έχει το κάθε μέτρο, ενώ ο παρονομαστής δείχνει τη χρονική αξία κάθε παλμού. Π.χ.:

Στον ρυθμό 2/4 μετράμε 2 παλμούς σε κάθε μέτρο $2/4 = \text{♩} + \text{♩}$

Κάθε παλμός διαρκεί 1 τέταρτο (♩)

Στον ρυθμό 3/8 μετράμε 3 παλμούς σε κάθε μέτρο $3/8 = \text{♩} + \text{♩} + \text{♩}$

Κάθε παλμός διαρκεί 1 όγδοο (♩)

Ο πρώτος παλμός σε κάθε μέτρο έχει πάντα έναν χαρακτηριστικό τονισμό. Γι' αυτό και ονομάζεται ισχυρό μέρος του μέτρου, ενώ οι υπόλοιποι είναι οι ασθενείς παλμοί του μέτρου. Για παράδειγμα, ο ρυθμός των 2/4 περιέχει έναν ισχυρό και έναν ασθενή παλμό. Ο ρυθμός των 3/4 περιέχει έναν ισχυρό και δύο ασθενείς παλμούς. Εκτός όμως από τους απλούς ρυθμούς των 2/4 και των 3/4, πολλά μουσικά έργα είναι γραμμένα σε σύνθετους ρυθμούς (6/8, 9/8, 12/8) ή σε μικτούς ρυθμούς (5/8, 7/8).

Σε αυτή τη διδακτική ενότητα θα χρειαστείτε εξοπλισμό και υλικά που θα πρέπει να έχετε συγκεντρώσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

- κρουστά όργανα
- φωτοτυπίες από τις καρτέλες που θα πρέπει να μοιράσετε στους μαθητές
- το cd 21 από το εκπαιδευτικό σας υλικό

Για τη διεξαγωγή του συγκεκριμένου κεφαλαίου θα χρειαστείτε δύο διδακτικές ώρες.

Δραστηριότητες

1. Ξεκινήστε μια σύντομη συζήτηση με τους μαθητές θέτοντας το ερώτημα «Πώς είναι οργανωμένη η τάξη μας;». Συζητήστε με τους μαθητές για τη θέση του πίνακα και της έδρας, για τη διάταξη των θρανίων. Παρομοιάστε τους μαθητές που κάθονται στα θρανία με ρυθμικές αξίες τετάρτων και γράψτε στον πίνακα πόσοι κάθονται σε κάθε θρανίο γράφοντας κάθε στήλη σε οριζόντια διάταξη. Για να ξεχωρίσετε τα θρανία μεταξύ τους βάζετε κάθετες γραμμές. Για παράδειγμα:

1^η στήλη: ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩

Στη συνέχεια ρωτήστε τους μαθητές πόσοι μαθητές χωρούν σε κάθε θρανίο.

Όταν σας απαντήσουν (δύο είναι η σωστή απάντηση), προσθέστε μπροστά από το ρυθμικό σχήμα που έχετε γράψει στον πίνακα: 2/ μαθητές (♩). Παίξτε μαζί με τους μαθητές το ρυθμικό σχήμα που αντιστοιχεί σε κάθε στήλη μαθητών χτυπώντας παλαμάκια. Ταυτόχρονα μετρήστε τους μαθητές σε κάθε θρανίο λέγοντας ένα δύο (με έμφαση στο ένα). Στα θρανία που κάθεται ένας μαθητής η άδεια θέση συμβολίζεται με την παύση.

Εξηγήστε στους μαθητές ότι όπως η τάξη τους, έτσι και οι νότες και οι ρυθμικές αξίες μέσα σε ένα μουσικό έργο είναι οργανωμένες σε μικρές ομάδες.

Στη συνέχεια πραγματοποιήστε τη δραστηριότητα «**Κοίταξε! Η παρτιτούρα ενός μουσικού έργου...**» που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 25 και ξεκινήστε μια σύντομη συζήτηση με τους μαθητές για τα θέματα που αναφέρονται στο βιβλίο τους.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

2. Δείξτε στους μαθητές το μουσικό τρένο που βρίσκεται στο βιβλίο τους (σελ. 26). Μιλήστε τους για τις διαστολές και τα μέτρα. Πραγματοποιήστε τη δραστηριότητα που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 26 «**Άκουσε το δάσκαλό σου να παίζει τον ρυθμό που είναι...**» παίζοντας ρυθμικά την παρτιτούρα του τρένου με έμφαση στο ισχυρό.

Ζητήστε και από τους μαθητές να κάνουν το ίδιο χτυπώντας στο ένα τους μηρούς και στο δύο παλαμάκια. Συζητήστε με τους μαθητές για την ένταση των χτυπημάτων. Αμέσως μετά πραγματοποιήστε την 1^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών στη σελ. 18.

Στη συνέχεια φτιάξτε ένα μικρό τρένο μέσα στην τάξη χρησιμοποιώντας καρτέκλες.

Βάλτε έξι καρτέκλες (δύο καρτέκλες φτιάχνουν ένα βαγόνι) μπροστά από τον πίνακα. Ρωτήστε τους μαθητές πόσοι χωρούν σε κάθε βαγόνι αν ο κάθε επιβάτης πιάνει τόσο χώρο όσο ένα τέταρτο (♩), (δύο είναι η απάντηση). Τοποθετήστε έξι μαθητές, δύο σε κάθε βαγόνι. Γράψτε στον πίνακα την απάντηση (2/♩) και ζητήστε από τους μαθητές να παίξουν το ρυθμικό σχήμα που δημιουργεί το τρένο (με παλαμάκια ή κρουστά μουσικά όργανα). Στη συνέχεια φτιάξτε βαγόνια των 3/♩. Επαναλάβετε όλα τα παραπάνω και προσέξτε στην εκτέλεση του ρυθμικού σχήματος να δίνετε έμφαση στο ισχυρό (ένα). Στη συνέχεια φτιάξτε βαγόνια (μέτρα) των 3/♩ και 6/♩. Επαναλάβετε όλα τα παραπάνω εξηγώντας στους μαθητές ότι σε αυτήν την περίπτωση ο κάθε επιβάτης πιάνει τόσο χώρο όσο ένα όγδοο.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

3. Γράψτε στον πίνακα τα παρακάτω ρυθμικά σχήματα. Ζητήστε από τους μαθητές να σας πουν το μέτρο σε καθένα από αυτά. Γράψτε την απάντηση μπροστά από κάθε ρυθμικό σχήμα.

1. ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ || 4. ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ||

2. ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ || 5. ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ||

3. ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ || 6. ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ||

Στη συνέχεια σηκώστε ομάδες μαθητών, μοιράστε κρουστά μουσικά όργανα και ζητήστε από κάθε ομάδα να παίξει και ένα ρυθμικό σχήμα μετρώντας όσο δείχνει το μέτρο κάθε ρυθμικού σχήματος.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε τη 2^η και 3^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών (σελ. 18 και 19).

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές σε όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας και καταγράφει τις παρατηρήσεις του σε ένα ημερολόγιο.

4. Πραγματοποιήστε τη δραστηριότητα που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή «**Παρατήρησε προσεχτικά το μουσικό τρένο...**» στη σελ. 27.

Συζητήστε με τους μαθητές για το δεύτερο μέτρο στο οποίο υπάρχουν ένα τέταρτο και δύο όγδοα. Κάποιοι μαθητές θα σας πουν ότι έχει γίνει λάθος. Εξηγήστε στους μαθητές ότι εφόσον τα δύο όγδοα είναι ίσα σε χρονική διάρκεια με ένα τέταρτο, μπορούν να το αντικαταστήσουν. Ζητήστε από τους μαθητές να παίξουν το ρυθμικό σχήμα του τρένου μετρώντας δυνατά ένα δύο. Στη συνέχεια υπενθυμίστε στους μαθητές τις ρυθμικές αξίες και γράψτε στον πίνακα μερικά απλά ρυθμικά σχήματα. Ζητήστε από κάθε μαθητή να διαλέξει ένα και να το γράψει σε μια κόλλα χαρτί. Στη συνέχεια ζητή-

στε να αντικαταστήσουν όποιες από τις ρυθμικές αξίες θέλουν από το ρυθμικό σχήμα που έχουν διαλέξει και να φτιάξουν ένα καινούργιο ρυθμικό σχήμα.

Διαλέξτε τυχαία κάποια από τα καινούργια ρυθμικά σχήματα που έφτιαξαν οι μαθητές και ζητήστε από τους μαθητές που τα έγραψαν να τα εκτελέσουν με κρουστά μουσικά όργανα.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τις εργασίες των μαθητών και σημειώνει πάνω σε αυτές τις παρατηρήσεις του.

5. Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν από το cd του ανθολογίου το παιδικό τραγούδι «Άμπε μπα μπλομ». Στη συνέχεια τραγουδήστε το τραγούδι μαζί με τους μαθητές χτυπώντας ρυθμικά τους μηρούς στον πρώτο χρόνο και παλαμάκια στον δεύτερο. Γράψτε ένα ρυθμικό σχήμα με τον παλμό του τραγουδιού στον πίνακα (2/♩) και ένα ρυθμικό σχήμα με παλμό 3/♩. Ζητήστε από τους μαθητές να σας πουν ποιο από τα δύο ρυθμικά σχήματα ταιριάζει στο «Άμπε μπα μπλομ».

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

6. Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν από το cd 21 μουσικά αποσπάσματα.

Παίξτε μαζί με τους μαθητές χτυπώντας μηρούς και παλαμάκια στον παλμό κάθε μουσικού αποσπάσματος και δώστε έμφαση στον ισχυρό χρόνο. Συζητήστε με τους μαθητές για το μέτρο που ταιριάζει στο καθένα μουσικό απόσπασμα και δώστε τους τη σωστή απάντηση. Στη συνέχεια μοιράστε στους μαθητές σε φωτοτυπίες την καρτέλα που βρίσκεται στην επόμενη σελίδα. Ζητήστε τους να γράψουν τι μέτρο ταιριάζει σε κάθε απόσπασμα. Οι απαντήσεις με τη σειρά που ακούγονται τα μουσικά αποσπάσματα είναι: 2/4, 3/4, 3/4, 2/4.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τις εργασίες των μαθητών και σημειώνει πάνω σε αυτές τις παρατηρήσεις του.

7. Πριν προχωρήσετε στην παρακάτω δραστηριότητα πραγματοποιήστε την 4^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών, σελ. 19. Στη συνέχεια ζητήστε από τους μαθητές να παίξουν τον μελωδικό ρυθμό του τραγουδιού διαβάζοντας τον ρυθμό του από το τετράδιό τους. Έπειτα γράψτε στον πίνακα τον παλμό του τραγουδιού (2/♩). Χωρίστε τους μαθητές σε δύο ομάδες. Μοιράστε κρουστά μουσικά όργανα. Αρχίστε όλοι μαζί να τραγουδάτε το τραγούδι «Άμπε μπα μπλομ» εξηγώντας πρώτα στους μαθητές ότι η πρώτη ομάδα θα παίζει τον μελωδικό ρυθμό και η δεύτερη ομάδα τον παλμό.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

8. Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν το έργο του Angelo Branduardi «Vanita di Vanita» (cd 2) το οποίο έχει μέτρο 4/4.

Ζητήστε από τους μαθητές να σας παρακολουθούν καθώς ακούν το τραγούδι και ξεκινήστε να χτυπάτε παλαμάκια (x) μόνο στον πρώτο χρόνο.

Στη συνέχεια ζητήστε από τους μαθητές να σας παρακολουθούν και να χτυπούν παλαμάκια ως εξής:

Τέλος, γράψτε στον πίνακα τα δύο παραπάνω ρυθμικά σχήματα, χωρίστε τους μαθητές σε δύο ομάδες και αντιστοιχίστε ένα ρυθμικό σχήμα σε κάθε ομάδα.

Βάλτε για άλλη μια φορά το τραγούδι και ζητήστε από τις δύο ομάδες ταυτόχρονα να ακολουθήσουν τα ρυθμικά σχήματα παίζοντας παλαμάκια σε όποια σημεία έχετε σημειώσει.

Μπορείτε να αντικαταστήσετε τα παλαμάκια του πρώτου ρυθμικού σχήματος με κρουστά μουσικά όργανα.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

Μικρές οδηγίες

Μπορείτε να δείξετε και να διδάξετε στους μαθητές τραγούδια από το ανθολόγιο τα οποία αρχίζουν με άρση. Μοιράστε στους μαθητές σε φωτοτυπίες ένα από τα τραγούδια αυτά και ζητήστε να παρατηρήσουν το πρώτο μέτρο. Εξηγήστε στους μαθητές ότι δεν έχει γίνει τυπογραφικό λάθος και ότι πολλές φορές συμβαίνει στο πρώτο μέτρο να λείπουν μερικές ρυθμικές αξίες. Πείτε τους ότι αυτά τα μουσικά μέτρα ονομάζονται ελλιπή.

8. Δυνατά σιγά

Στόχοι

Οι μαθητές πρέπει:

- Να γνωρίσουν και να εξοικειωθούν με την έννοια της έντασης.
- Να κατανοήσουν τις διαβαθμίσεις της έντασης.
- Να μάθουν τους μουσικούς όρους **φόρτε (forte)**, **πιάνο (piano)**, **κρεσέντο (crescendo)**, **ντεκρεσέντο (decrescendo)**.

• Να αποδίδουν την έννοια της έντασης διαμέσου της μουσικής, του τραγουδιού, των εικαστικών και της κίνησης.

Ο κόσμος γύρω μας είναι γεμάτος ήχους.

Ο μουσικός ήχος υπάρχει παντού και είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής μας.

Ακούμε μουσική όταν είμαστε χαρούμενοι, όταν είμαστε στενοχωρημένοι, όταν θέλουμε να χορέψουμε κ.ά.

Πώς όμως μας επηρεάζει η μουσική;

Η μουσική έχει τη δύναμη να επιδρά στις αισθήσεις μας! Έχει τη δύναμη να μας βοηθάει να εκφράσουμε τα συναισθήματά μας. Έχει τη δύναμη να διεγείρει τη φαντασία μας.

Κατά ένα μεγάλο μέρος η δύναμη αυτή της μουσικής εξαρτάται και από το στοιχείο της **έντασης** του ήχου. Χωρίς την ένταση ίσως η μουσική να επηρέαζε πολύ λιγότερο τα συναισθήματά μας και τη φαντασία μας.

Οι διαβαθμίσεις της έντασης του ήχου στη μουσική βοηθούν στην καλύτερη έκφραση μέσω αυτής.

Οι όροι που χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν την ένταση του ήχου είναι παρμένοι από την ιταλική γλώσσα και οι πιο συνηθισμένοι είναι οι εξής:

Pianissimo (pp)

Piano (p)

Mezzo piano (mp)

Mezzo forte (mf)

Forte (f)

Fortissimo (ff)

πολύ σιγά

σιγά

μέτρια σιγά

μέτρια δυνατά

δυνατά

πολύ δυνατά

Sforzando (sf)
Crescendo (cresc.)
Decrescendo (decresc.)

σημιαία έντονα
βαθμιαία δυνατά
βαθμιαία σιγά

Θα πρέπει βέβαια να τονίσουμε ότι οι παραπάνω όροι είναι σχετικοί και εξαρτώνται από τη δύναμη του οργάνου, από το ύψος του συνθέτη και από τη σωματική δύναμη του κάθε εκτελεστή.

Για την καλύτερη διεξαγωγή του μαθήματος και εφόσον χρειάζεστε υλικά και εξοπλισμό που θα κάνουν καλύτερη την εκπαιδευτική διαδικασία τόσο στον γνωστικό όσο και στον συναισθηματικό τομέα μάθησης, είναι απαραίτητο να τα προμηθευτείτε πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

- το *cd* από το εκπαιδευτικό υλικό
- μικρά ρυθμικά κρουστά όργανα

Για τη διεξαγωγή του συγκεκριμένου κεφαλαίου θα χρειαστείτε δύο διδακτικές ώρες.

Δραστηριότητες

1. Ξεκινήστε το συγκεκριμένο κεφάλαιο ζητώντας από τους μαθητές να σας πουν και να μιμηθούν ήχους από το καθημερινό τους περιβάλλον και από τη φύση.

Φτιάξτε στον πίνακα μία στήλη και καταγράψτε τις απαντήσεις τους.

Εξηγήστε στους μαθητές ότι ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του ήχου είναι η ένταση, δηλαδή πόσο δυνατά ή πόσο σιγά ακούγεται ένας ήχος.

Ζητήστε από τους μαθητές να χωρίσουν τους ήχους που έχετε γράψει στον πίνακα σε δυνατούς και σιγανούς.

Φτιάξτε άλλες δύο στήλες στον πίνακα (δυνατά, σιγά) και καταγράψτε τις απαντήσεις τους.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε τη δραστηριότητα από το Βιβλίο του Μαθητή «Φτιάξε τα δικά σου σχήματα για τη βροχή και την καταιγίδα» στη σελ. 28.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

2. Για την πραγματοποίηση της παρακάτω δραστηριότητας θα χρειαστεί να έχετε αρκετό χώρο στη διάθεσή σας, διότι θα χρειαστεί όλοι οι μαθητές να σηκωθούν όρθιοι.

Εφόσον έχετε πραγματοποιήσει την προηγούμενη δραστηριότητα, μιλήστε στους μαθητές για τον μουσικό ήχο. Εξηγήστε τους ότι, όπως κάθε ήχος, έτσι και ο μουσικός ήχος έχει ένταση.

Ζητήστε από τους μαθητές να σηκωθούν όρθιοι.

Παίξτε με ένα κρουστό μουσικό όργανο (τύμπανο) διάφορα ρυθμικά σχήματα, άλλες φορές δυνατά και άλλες φορές σιγά. Εξηγήστε στους μαθητές ότι θα πρέπει να κινούνται ανάλογα με την ένταση που ακούν. Για παράδειγμα, στους δυνατούς ήχους να τεντώνονται και να ψηλώνουν, στους χαμηλούς να μαζεύονται, στους δυνατούς να περπατούν με έντονα βήματα (όπως οι στρατιώτες), στους σιγανούς να περπατούν στις μύτες των ποδιών σαν να περπατούν σε ένα μέρος με αγκάθια και πρέπει να είναι πολύ προσεχτικοί.

Στο τέλος της δραστηριότητας και εφόσον οι μαθητές καθίσουν, αναφέρετε τους μουσικούς όρους που χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν το δυνατά και το σιγά στη μουσική, **φόρτε και πιάνο (forte, piano)**.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε την 1^η και 2^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους

μαθητές κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας και συμπληρώνει το παρακάτω δελτίο αξιολόγησης βάζοντας

Δελτίο αξιολόγησης

Οι μαθητές ανταποκρίθηκαν στα Όλοι Μερικοί Κανένας
δείγματα της έντασης που ήταν σιγανά.

Οι μαθητές ανταποκρίθηκαν στα δείγματα
της έντασης που ήταν δυνατά.

3. Ζητήστε από τους μαθητές να καθίσουν στο πάτωμα σε κυκλική διάταξη.

Χωρίστε τους σε δύο ομάδες.

Ονομάστε την πρώτη ομάδα φόρτε και τη δεύτερη ομάδα πιάνο.

Μοιράστε στους μαθητές και των δύο ομάδων κρουστά ρυθμικά όργανα.

Εξηγήστε τους ότι κάθε ομάδα θα παίξει σύμφωνα με την ένταση που της αντιστοιχεί.

Γράψτε στον πίνακα το παρακάτω ρυθμικό σχήμα και ζητήστε από κάθε ομάδα να το εκτελέσει με την ένταση που της αντιστοιχεί όταν ακούσει να φωνάζετε το όνομά της.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές σε όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας και καταγράφει τις παρατηρήσεις του σε ημερολόγιο.

4. Οι μαθητές κάθονται στο πάτωμα σε κυκλική διάταξη.

Ξεκινήστε μια συζήτηση μαζί τους γύρω από τα ερωτήματα: «Χρησιμοποιούμε την ένταση καθημερινά όταν μιλάμε;», «Σε ποιες περιπτώσεις χρησιμοποιούμε διαφορετική ένταση στη φωνή μας;». Ζητήστε από τους μαθητές κατά τη διάρκεια της συζήτησης να σας δώσουν παραδείγματα για το τι ένταση έχει η φωνή τους:

Όταν πρέπει να μιλήσουν και κάποιος κοιμάται.

Όταν θέλουν να τους προσέξει κάποιος.

Όταν είναι νευριασμένοι.

Όταν είναι χαρούμενοι.

Όταν είναι στενοχωρημένοι.

Με αυτόν τον τρόπο θα σας δοθεί η ευκαιρία να δείτε πώς οι μαθητές αντιλαμβάνονται τη σημασία που έχει η ένταση της φωνής μας στον καθημερινό λόγο.

Στη συνέχεια μπορείτε να προχωρήσετε στη δραστηριότητα που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 29 «**Προσπάθησε να τραγουδήσεις...**».

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

5. Προχωρήστε στην πραγματοποίηση της παρακάτω δραστηριότητας, αφού πρώτα έχετε πραγματοποιήσει τις δραστηριότητες από το Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 30. Είναι απαραίτητο να έχετε αναφέρει και εξηγήσει στους μαθητές τους μουσικούς όρους κρεσέντο και ντεκρεσέντο δίνοντας τα παραδείγματα που υπάρχουν στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 31.

Μοιράστε στους μαθητές κρουστά ρυθμικά όργανα.

Ζητήστε τους να παρακολουθούν το χέρι σας. Όταν το χέρι βρίσκεται κάτω οι μαθητές παίζουν σιγά, όσο το χέρι ανεβαίνει οι μαθητές δυναμώνουν (κρεσέντο). Υψώστε το χέρι σας μέχρι οι μαθητές να παίξουν φόρτε και στη συνέχεια κάντε το ανάποδο, έτσι ώστε να πετύχετε ντεκρεσέντο. (Αν δεν υπάρχουν κρουστά όργανα η παραπάνω δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί με ήχους από το σώμα ή με τη φωνή, π.χ. ααααααααααα.)

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και καταγράφει τις παρατηρήσεις του σε ένα ημερολόγιο.

6. Διαλέξτε ένα τραγούδι που γνωρίζουν καλά οι μαθητές.

Ζητήστε από τους μαθητές να το τραγουδήσουν μια φορά χωρίς καμία αλλαγή στην ένταση της φωνής τους. Στη συνέχεια ζητήστε τους να το τραγουδήσουν ακόμα μια φορά παρακολουθώντας το χέρι σας όπως στην προηγούμενη δραστηριότητα. Ταυτόχρονα θα πρέπει να ακολουθούν με τη φωνή τους τις διαβαθμίσεις της έντασης που τους δείχνετε.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Παρατηρεί τους μαθητές του σε όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας και καταγράφει τις παρατηρήσεις του σε ένα ημερολόγιο.

7. Χρησιμοποιήστε έναν χάρτη της Ελλάδας.

Χωρίστε τους μαθητές σε μικρές ομάδες και ζητήστε από κάθε ομάδα να φτιάξει ένα δελτίο καιρού. Ζητήστε από τους μαθητές κάθε ομάδας να γίνουν δημοσιογράφοι και να παρουσιάσουν το δελτίο καιρού με μουσικά όργανα χρησιμοποιώντας τις διαβαθμίσεις της έντασης του μουσικού ήχου που έχουν διδαχθεί. Προαιρετικά μπορείτε να ζητήσετε από κάθε ομάδα να φτιάξει πάνω σε φύλλα χαρτιού κάρτες με τα σύμβολα του καιρού. Στη συνέχεια ζητήστε τους να ταιριάζουν τις διαβαθμίσεις της έντασης του ήχου που έχουν διδαχθεί με τα σύμβολα για την περιγραφή του καιρού.

Εξηγήστε ότι κάθε ομάδα θα πρέπει να παρουσιάσει διαφορετικό δελτίο καιρού.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

Μικρές οδηγίες και συμβουλές

Την 3^η, 4^η και 5^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών μπορείτε να τις πραγματοποιήσετε όποια στιγμή θέλετε, εφόσον οι μαθητές έχουν καλύψει την ύλη του κεφαλαίου.

9. Χριστουγεννιάτικες μελωδίες

Στόχοι

Οι μαθητές θα πρέπει:

Να έρθουν σε επαφή και να γνωρίσουν τα χριστουγεννιάτικα έθιμα τόσο του τόπου μας όσο και άλλων πολιτισμών.

Να αναπτύξουν θετική στάση και αγάπη προς την παραδοσιακή μας μουσική.

Να εμπειδώσουν και να κατακτήσουν γνώσεις μέσα από την αναβίωση χριστουγεννιάτικων εθίμων.

Να καλλιεργήσουν τη φαντασία και τις εκφραστικές δυνατότητές τους μέσα από τη δραματοποίηση παραδοσιακών λαϊκών εθίμων.

Οι γιορτές των Χριστουγέννων καλύπτουν ημερολογιακά τη δωδεκαήμερη περίοδο ανάμεσα στα Χριστούγεννα και στα Φώτα. Πλήθος είναι τα έθιμα και οι παραδόσεις του τόπου μας για τον εορ-

τασμό των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς και των Φώτων. Ιδιαίτερα σημαντική, όμως, είναι η παρουσία παραδοσιακών τραγουδιών που αναφέρονται σε αυτές τις ημέρες, γνωστά με την ονομασία κάλαντα.

Με τον όρο κάλαντα ονομάζουμε όλα εκείνα τα δημοτικά και λαϊκά τραγούδια που τραγουδιούνται κυρίως από παιδιά κατά τον δωδεκάημερο εορτασμό. Κάλαντα για τη γέννηση του Χριστού, για την άφιξη του νέου έτους, για τη βάφτιση του Χριστού, για τον καθαγιασμό των υδάτων και τον εξορκισμό των κακών πνευμάτων. Όπως αναφέραμε, τα κάλαντα τα τραγουδούσαν παιδιά παραμονές των εορτών προαναγγέλλοντας τα χαρμόσινα γεγονότα. Κρατούσαν στα χέρια συνήθως ένα κλαδί, το χριστόξυλο (κλαδί ελιάς ή πεύκου), ή ένα ξύλινο καραβάκι και γυρνούσαν από σπίτι σε σπίτι τραγουδώντας ευχές, ευχαριστίες και παινήματα για το σπίτι, τον νοικοκύρη και τη νοικοκυρά, την ετήσια σοδειά κτλ.

Τα κάλαντα έχουν ιδιαίτερη σημασία όχι μόνο από πολιτιστικής και πολιτισμικής άποψης, αλλά και από μουσικολογικής και εθνομουσικολογικής πλευράς. Πρόκειται για τραγούδια που τα ακούμε μέχρι και σήμερα ίδια ή με παραλλαγές σε όλες τις περιοχές της Ελλάδας, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής. Είναι τραγούδια που συνδυάζουν άριστη ενότητα λόγου και μουσικής. Πρόκειται για κείμενα που δίνουν την ευκαιρία για ευρεία μελέτη τόσο από μουσικής άποψης (ρυθμός, μελωδία, ισορροπία στίχων-μουσικής), όσο και από ιστορικής, κοινωνικής, γεωγραφικής και πολιτιστικής εξέλιξης και αλληλεπίδρασης με τη μουσική.

Θεωρήθηκε αναγκαίο να έρθουν οι μαθητές σε επαφή όχι μόνο με τα χριστουγεννιάτικα έθιμα, τις παραδόσεις και τη μουσική της χώρας μας ως μια ολοκληρωμένη μουσικοπαιδαγωγική πρόταση, αλλά και να έχουν τη δυνατότητα να αποκτήσουν εμπειρίες και γνώσεις χριστουγεννιάτικων εθίμων και μουσικής άλλων λαών και πολιτισμών.

Για την πραγματοποίηση του συγκεκριμένου κεφαλαίου θα χρειαστείτε δύο διδακτικές ώρες.

Σε αυτή τη διδακτική ενότητα θα χρειαστείτε υλικά και εξοπλισμό που θα πρέπει να έχετε οργάνώσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

- το cd από το εκπαιδευτικό σας υλικό
- το ανθολόγιο της μουσικής
- το cd του ανθολογίου
- κρουστά μουσικά όργανα
- μελωδικό μουσικό όργανο
- φωτοτυπίες που θα μοιράσετε στους μαθητές

Δραστηριότητες

1. Ξεκινήστε μια σύντομη συζήτηση με τους μαθητές για τα Χριστούγεννα και την Πρωτοχρονιά. Δώστε τους μερικές πληροφορίες για αυτές τις γιορτές και ζητήστε τους να σας πουν έθιμα και παραδόσεις που γνωρίζουν. Φτιάξτε έναν μικρό κατάλογο στον πίνακα με τις απαντήσεις των μαθητών.

Στη συνέχεια αναφερθείτε στους Καλικάντζαρους. Εξηγήστε στους μαθητές ότι, όπως λένε οι παραδόσεις, οι Καλικάντζαροι είναι μικρά δαιμόνια που εμφανίζονται κατά τη διάρκεια των Χριστουγέννων. Πιστεύουν ότι η γη στηρίζεται πάνω σε ένα τεράστιο δέντρο. Ζουν κάτω από τη γη και όλο τον χρόνο προσπαθούν να κόψουν το δέντρο που τη βαστάει. Τα Χριστούγεννα ανεβαίνουν στη γη και πειράζουν τους ανθρώπους κάνοντας ζαβολιές και ζημιές. Μετά τα Φώτα, όταν ο παπάς ραντίσει το σπίτι με αγιασμό, αναγκάζονται να φύγουν και να ξαναγυρίσουν στα έγκατα της γης. Όμως εκεί ανακαλύπτουν ότι το δέντρο έχει ξαναφυτρώσει και έτσι οι Καλικάντζαροι αρχίζουν και πάλι από την αρχή τις προσπάθειες για να το κόψουν.

Στη συνέχεια αναφερθείτε στο έθιμο που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή «Στο Πήλιο για να δώσουν...», σελ. 33, και πραγματοποιήστε την αμέσως επόμενη δραστηριότητα **«Σκέψου κι εσύ μαζί**

με τους συμμαθητές σου έναν μουσικό...», χωρίζοντας τους μαθητές σε μικρές ομάδες (βλ. Βιβλίο Εκπαιδευτικού, Οδηγίες, σελ. 39).

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση από τον δάσκαλο. Ό δάσκαλος συζητά με τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

2. Πραγματοποιήστε την 1^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών, σελ. 22 (βλ. Οδηγίες, Βιβλίο Εκπαιδευτικού σελ. 39).

Έπειτα γράψτε στον πίνακα το παρακάτω ρυθμικό σχήμα και ζητήστε από τους μαθητές να το ακολουθήσουν με παλαμάκια ή κρουστά μουσικά όργανα καθώς τραγουδούν τα κάλαντα από την Πελοπόννησο.

Βεβαιωθείτε πως οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι τα συγκεκριμένα κάλαντα ξεκινούν με άρση.

Εφόσον η τάξη διαθέτει μελωδικό μουσικό όργανο, παίξτε στους μαθητές την παρακάτω συνοδεία και ζητήστε να τραγουδήσουν μαζί σας την πρώτη στροφή του τραγουδιού. Στη συνέχεια παίξτε μόνο το δεύτερο μέτρο και ζητήστε τους να καταλάβουν σε ποιο σημείο του τραγουδιού ταιριάζει.

Τέλος, γράψτε στον πίνακα το παρακάτω μελωδικό σχήμα.

Ζητήστε από τους μαθητές να θυμηθούν τις νότες. Ρωτήστε τους για το τονικό τους ύψος (ποια από τις δύο ακούγεται πιο ψηλά) και δείξτε τις συγκεκριμένες νότες πάνω στο μελωδικό όργανο.

Ζητήστε από έναν μαθητή να παίξει το μελωδικό σχήμα την ώρα που οι υπόλοιποι τραγουδούν τα κάλαντα και τα συνοδεύουν με κρουστά μουσικά όργανα.

Μικρές Οδηγίες και συμβουλές

Στη δραστηριότητα από το Βιβλίο του Μαθητή «Σκέψου κι εσύ μαζί με τους συμμαθητές σου έναν μουσικό...» σελ. 33, χωρίστε τους μαθητές σε ομάδες και ζητήστε τους να φτιάξουν ένα σύντομο ρυθμικό τραγούδι για να διώξουν τους Καλικάντζαρους.

Στη συνέχεια κάντε μια μικρή παράσταση βασισμένη στο έθιμο του Πηλίου. Δώστε σε μερικούς μαθητές το ρόλο του Καλικάντζαρου, βάλτε μουσική και ζητήστε τους να χορεύουν (cd 25) και να πειράζουν τα πράγματα των συμμαθητών τους και της τάξης. Σε τακτά χρονικά διαστήματα σταματάτε τη μουσική του χορού. Ζητήστε κάθε φορά από διαφορετική ομάδα μαθητών να πει το ρυθμικό τραγούδι που έφτιαξε για να φοβηθούν οι Καλικάντζαροι (με συνοδεία μουσικών οργάνων ή ήχων από αντικείμενα). Τότε οι Καλικάντζαροι θα πρέπει να κρυφτούν μέχρι να ξανακούσουν τη μουσική του χορού τους.

Στη δραστηριότητα από το Βιβλίο του Μαθητή **«Άκουσε... ένα χριστουγεννιάτικο τραγούδι από την Τζαμάικα»** μιλήστε στους μαθητές για το έθιμο που αναφέρεται στο βιβλίο τους στη σελ. 34 και στο τραγούδι από την Τζαμάικα (cd 26).

Στη δραστηριότητα από το Βιβλίο του Μαθητή **«Άκουσε... ένα πολύ γνωστό χριστουγεννιάτικο τραγούδι από τη Μ. Βρετανία»** οι μαθητές θα ακούσουν το τραγούδι «jingle bell rock» από το cd του ανθολογίου.

Στην πρώτη δραστηριότητα στο Τετράδιο Εργασιών θα χρειαστεί να μοιράσετε στους μαθητές σε φωτοτυπία τα λόγια από τα κάλαντα της Πελοποννήσου «Χριστούγεννα – Πρωτούγεννα» που βρι-

σκονται στο Ανθολόγιο της μουσικής. Στη συνέχεια βάλτε στους μαθητές να ακούσουν τα κάλαντα (από το cd του Ανθολογίου) και τραγουδήστε όλοι μαζί.

Τη δεύτερη δραστηριότητα στο Τετράδιο Εργασιών μπορείτε να ζητήσετε από τους μαθητές να την πραγματοποιήσουν στο σπίτι. Αν για ορισμένους μαθητές είναι δύσκολο να προμηθευτούν τα υλικά, ζητήστε να τα αντικαταστήσουν με άλλα που νομίζουν ότι ταιριάζουν. Ζητήστε τους επίσης να φέρουν τα μουσικά όργανα που έφτιαξαν στο επόμενο μάθημα.

Στην τρίτη δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών οι μαθητές καλούνται να τραγουδήσουν και να παίξουν με τα κρουστά μουσικά όργανα που έφτιαξαν το τραγούδι «Τρίγωνα κάλαντα». Στη συνέχεια τραγουδήστε το τραγούδι μαζί με τους μαθητές και ζητήστε να ακολουθήσουν τη συνοδεία οργάνων που υπάρχει στο τετράδιό τους. Αν θέλετε, μπορείτε να το εμπλουτίσετε και με άλλα κρουστά μουσικά όργανα.

10. Ανακαλύπτοντας το ψηλά και το χαμηλά στον κόσμο της μουσικής

Στόχοι

Σε αυτό το κεφάλαιο οι μαθητές πρέπει:

Να αναγνωρίζουν και να διακρίνουν το τονικό ύψος στους ήχους από τον περιβάλλοντα χώρο.

Να αναγνωρίζουν και να διακρίνουν το τονικό ύψος στη φωνή και στα μουσικά όργανα.

Να αποδίδουν το τονικό ύψος διαμέσου της φωνής, των μουσικών οργάνων, της κίνησης και των εικαστικών.

Τα βασικά χαρακτηριστικά του ήχου είναι η διάρκεια, η ένταση, η χροιά και το τονικό ύψος του. Όσον αφορά στο τονικό ύψος είναι το γνώρισμα κάθε μουσικού ήχου το οποίο προσδιορίζει τον βαθμό της οξύτητάς του, δηλαδή πόσο ψηλός ή χαμηλός είναι.

Ο ήχος παράγεται από την κρούση, τη δόνηση του αέρα και την τριβή ηχογόνου σώματος. Το ύψος του ήχου είναι ανάλογο των δονήσεων που παράγει το ηχογόνο σώμα. Οι μεγάλες δονήσεις, οι οποίες είναι κατά κύριο λόγο γνώρισμα μικρών μουσικών οργάνων (π.χ. φλάουτο, όμποε, βιολί), προκαλούν ψηλούς ήχους, ενώ οι μικρές, γνώρισμα μεγάλων μουσικών οργάνων, προκαλούν χαμηλούς ήχους (π.χ. κοντραμπάσο, τσέλο, τούμπα).

Όσον αφορά στη μουσική έκταση των οργάνων, σημαντικό ρόλο παίζει το σχήμα του, το υλικό του και ο τρόπος παραγωγής ήχου. Για παράδειγμα, στα έγχορδα το τονικό ύψος τους εξαρτάται από τις χορδές και το ηχείό τους (όσο μεγαλύτερο το μήκος της χορδής τόσο πιο χαμηλό ήχο παράγει). Στα πνευστά το τονικό ύψος εξαρτάται από τη διάμετρο, το σχήμα, το μήκος και το υλικό κατασκευής του σωλήνα (π.χ. φλάουτο, πίκολο φλάουτο, τούμπα).

Τα κρουστά χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: α) αυτά με καθορισμένο τονικό ύψος ήχου (όπως τα τύμπανα, οι καμπάνες, τα ξυλόφωνα και τα μεταλλόφωνα) και β) αυτά με ακαθόριστο τονικό ύψος ήχου (όπως τα γκονγκ, τα τρίγωνα, οι καστανιέτες, τα ντέφια, τα κουδουνάκια και τα τουμπιλέκια).

Όσον αφορά στη σημειογραφία και στην απεικόνιση του τονικού ύψους, χρησιμοποιείται το πεντάγραμμα, οι νότες και τα μουσικά κλειδιά. Όσο χαμηλότερα γράφεται μια νότα στο πεντάγραμμα τόσο χαμηλότερο είναι και το ύψος του ήχου της και το αντίθετο.

Τέλος, όσον αφορά στην ανθρώπινη φωνή, έχει περιορισμένη έκταση ύψους και δεν έχει τη δυνατότητα να μιμείται όλα τα ακουστικά ύψη ενός οργάνου (π.χ. ενός πιάνου, μιας άρπας ή ενός κοντραμπάσο). Τα μουσικά όργανα διαθέτουν προνόμια που δεν έχει η ανθρώπινη φωνή.

Για την καλύτερη διεξαγωγή του κεφαλαίου θα χρειαστείτε υλικά που θα πρέπει να έχετε ετοιμάσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Για τη διεξαγωγή αυτής της ενότητας θα χρειαστείτε 2 διδακτικές ώρες.

Θα χρειαστείτε:

- το cd από το εκπαιδευτικό σας υλικό
- κρουστά μουσικά όργανα
- φωτοτυπίες που θα μοιράσετε στους μαθητές

Δραστηριότητες

1. Ξεκινήστε το κεφάλαιο λέγοντας το όνομά σας στους μαθητές με τους παρακάτω τρόπους:

Την πρώτη φορά πείτε το όνομά σας με πολύ ψηλή φωνή και τη δεύτερη φορά με πολύ χαμηλή φωνή. Ζητήστε από τους μαθητές να σας πουν πώς θα χαρακτήριζαν τη φωνή σας και στις δύο περιπτώσεις. Οι μαθητές να χρησιμοποιήσουν διάφορα επίθετα όπως: χοντρή, λεπτή, βαριά, ψηλή, χαμηλή.

Εσείς σταθείτε στα επίθετα ψηλός και χαμηλός και ξεκινήστε μια συζήτηση με τους μαθητές για το ψηλά και το χαμηλά, ζητώντας τους να σας αναφέρουν ηχητικά παραδείγματα από την καθημερινή ζωή που μπορούν να χαρακτηριστούν με αυτά τα επίθετα.

Με αυτόν τον τρόπο θα σας δοθεί η ευκαιρία να καταλάβετε πώς οι μαθητές αντιλαμβάνονται το ύψος του ήχου και τις έννοιες ψηλά και χαμηλά.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε τις δραστηριότητες που βρίσκονται στις σελίδες 35, 36 στο Βιβλίο του Μαθητή.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

2. Για την πραγματοποίηση της παρακάτω δραστηριότητας θα χρειαστείτε ένα μελωδικό όργανο. (Αν δεν υπάρχει μελωδικό όργανο, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε δύο κρουστά ρυθμικά όργανα με διαφορετικό τονικό ύψος, π.χ. τύμπανο, τρίγωνο.) Χωρίστε τους μαθητές σε δύο ομάδες. Εξηγήστε ότι η πρώτη ομάδα θα σηκώνει τα χέρια της ψηλά όταν ακούει ψηλούς ήχους και η δεύτερη θα σκύβει όταν ακούει χαμηλούς ήχους. Στη συνέχεια παίξτε στο μελωδικό όργανο που διαθέτετε δύο νότες με μεγάλη διαφορά τονικού ύψους. Η κάθε ομάδα θα πρέπει να κάνει την κίνηση που της αντιστοιχεί ανάλογα με αυτό που ακούει.

Μετά το τέλος της δραστηριότητας μπορείτε να πραγματοποιήσετε τη δραστηριότητα που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή, σελ. 36, «**Άκου προσεχτικά τις παρακάτω νότες που θα παίξει ο δάσκαλός σου σε ένα μελωδικό μουσικό όργανο**».

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και καταγράφει τις παρατηρήσεις του σε ένα ημερολόγιο.

3. Για την πραγματοποίηση της παρακάτω δραστηριότητας θα πρέπει να έχετε φροντίσει να έχετε αρκετό χώρο στη διάθεση σας, γιατί θα χρειαστεί οι μαθητές να σηκωθούν όρθιοι.

Σηκώστε τους μαθητές όρθιους.

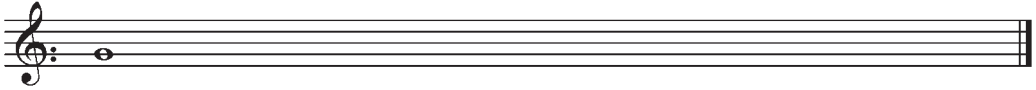
Βάλτε στο cd (28) να ακούσουν το απόσπασμα «Κινέζικος Χορός» από τον «Καρυοθραύστη» του Π. Ι. Τσαϊκόφσκι και ζητήστε από τους μαθητές να κινούνται ανάλογα με το ύψος της μουσικής που ακούν.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας και δίνει οδηγίες όταν χρειάζεται.

4. Μοιράστε στους μαθητές σε φωτοτυπία ένα πεντάγραμμα. Παρομοιάστε το πεντάγραμμα με μια μουσική σκάλα. Παίξτε σε ένα μελωδικό όργανο νότες διαφορετικού τονικού ύψους. Παρομοιάστε στους μαθητές τις νότες που ακούν σαν μια μπάλα που χοροπηδά πάνω στα σκαλοπάτια της μουσικής σκάλας.

Ζητήστε κάθε φορά που παίζετε μια νότα να ζωγραφίζουν κατά προσέγγιση τη θέση της στο πεντάγραμμα (ψηλά, χαμηλά, μεσαία), αφού πρώτα παίξετε μια νότα ως παράδειγμα και δώσετε εσείς τη θέση της. Για παράδειγμα, δώστε σε φωτοτυπία το παρακάτω πεντάγραμμα και παίξτε στους μαθητές πρώτος/-η εσείς τη νότα που αναγράφεται πάνω σε αυτό.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τις εργασίες των μαθητών και σημειώνει πάνω σε αυτές τις παρατηρήσεις του.

5. Συζητήστε με τους μαθητές για το τονικό ύψος των μουσικών οργάνων. Δώστε στους μαθητές μερικά παραδείγματα με μουσικά όργανα που έχουν διαφορές στο τονικό ύψος. Βάλτε να ακούσουν τα μουσικά παραδείγματα (κοντραμπάσο-βιολί, τούμπα-τρομπέτα) από το cd (27). Πραγματοποιήστε τη δραστηριότητα: «**Σκέψου... το μεταλλόφωνο και το ξυλόφωνο ...**» από το Βιβλίο του Μαθητή, σελ. 37. Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε την παρακάτω δραστηριότητα.

Θα χρειαστείτε ένα μελωδικό όργανο. Αν η τάξη δε διαθέτει μελωδικό όργανο, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τη φωνή σας ή ζευγάρια από μικρά κρουστά ρυθμικά όργανα με διαφορές στο τονικό ύψος. Π.χ., μεγάλο τρίγωνο – μικρό τρίγωνο, κ.ά.

Μοιράστε στους μαθητές σε φωτοτυπία την καρτέλα που βρίσκεται στη σελίδα 95 που απεικονίζει ένα μουσικό θερμόμετρο. Στη συνέχεια εξηγήστε τους ότι, όταν ακούν ήχους χαμηλού τονικού ύψους, θα ζωγραφίζουν μια βούλα με μπλε χρώμα στη γραμμή που βρίσκεται στο κάτω μέρος του θερμομέτρου και, όταν ακούν ήχους ψηλού τονικού ύψους, θα ζωγραφίζουν μια κόκκινη βούλα στη γραμμή που βρίσκεται στο πάνω μέρος του θερμομέτρου.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τις εργασίες των μαθητών και σημειώνει τις παρατηρήσεις του πάνω σε αυτές.

6. Σχεδιάστε στον πίνακα τα παρακάτω σχέδια:

Στη συνέχεια παίξτε με ένα μελωδικό όργανο ή τραγουδήστε τρεις αυτοσχέδιες μελωδίες. Η πρώτη μελωδία φροντίστε όσον αφορά στο τονικό ύψος να έχει ανοδική πορεία, η δεύτερη καθοδική και η τρίτη να είναι σταθερή (Ισοκράτης).

Ζητήστε από τους μαθητές να ταιριάξουν τις μελωδίες που άκουσαν με τα παραπάνω σχήματα και να τα αποτυπώσουν σε ένα χαρτί ανάλογα με τη σειρά που θα τα ακούσουν.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τις εργασίες των μαθητών και σημειώνει πάνω σε αυτές τις παρατηρήσεις του.

Μικρές οδηγίες και συμβουλές

Μπορείτε να πραγματοποιήσετε τη 2^η δραστηριότητα του Τετραδίου Εργασιών στην τάξη και στη συνέχεια να ζητήσετε από τους μαθητές να πειραματιστούν και οι ίδιοι στο σπίτι τους. Αναφέρετε στους μαθητές ότι ο χαρακτηρισμός του ήχου ως προς το ύψος είναι σχετικός.

Όσον αφορά στο τονικό ύψος των φθόγγων που υπάρχουν στην 3^η δραστηριότητα του Τετραδίου Ασκήσεων, το ντο (1^η βοηθητική γραμμή πενταγράμμου) λαμβάνεται ως χαμηλή, το φα και το σολ (1^ο διάστημα και 2^η γραμμή πενταγράμμου αντίστοιχα) λαμβάνονται ως μεσαίες, το ντο (3^η γραμμή πενταγράμμου) ως ψηλή.

Η δραστηριότητα στο Βιβλίο του Μαθητή «Σκέψου... το μεταλλόφωνο και το ξυλόφωνο...» (σελ. 37) αναφέρεται στο τονικό ύψος των δύο οργάνων. Εξηγήστε στους μαθητές ότι τα δύο αυτά όργανα, ως μελωδικά κρουστά που είναι, μπορούν να παράγουν ήχους με διαφορετικό τονικό ύψος, σε αντίθεση με τα υπόλοιπα ρυθμικά κρουστά όργανα (cd 9).

11. Αργά γρήγορα

Στόχοι

Σε αυτό το κεφάλαιο οι μαθητές πρέπει:

Να γνωρίσουν και να εξοικειωθούν με την έννοια της ταχύτητας μέσα στη μουσική.

Να κατανοήσουν τη σημασία της ταχύτητας για τη μουσική.

Να μάθουν τους μουσικούς όρους **Αλέγκρο (Allegro)**, **Αντάτζιο (Adagio)**, **Ατσελεράντο (Accelerando)**, **Ριταρτάντο (Ritardando)**.

Να αποδίδουν την έννοια της ταχύτητας διαμέσου της μουσικής, του τραγουδιού, των εικαστικών και της κίνησης.

Σε αυτό το κεφάλαιο οι μαθητές καλούνται να κατανοήσουν την έννοια της ταχύτητας μέσα στη μουσική (ρυθμική αγωγή, tempo). Η ταχύτητα εκτέλεσης ενός μουσικού έργου συμβάλλει ιδιαίτερα στην αισθητική του εικόνα. Μαζί με την ένταση, τη μελωδία και τον ρυθμό, η ταχύτητα αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι στη δημιουργία ενός μουσικού έργου και βοηθάει όχι μόνο στην απόδοση της προσωπικής βούλησης του συνθέτη, αλλά και στην καλύτερη κατανόηση του έργου από τους ακροατές.

Οι όροι που χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν την ταχύτητα εκτέλεσης ενός μουσικού έργου είναι παρμένοι από την ιταλική γλώσσα και οι πιο συνηθισμένοι είναι οι εξής:

- **Λέντο (Lento):** αργά
- **Αντάτζιο (Adagio)** αργά
- **Αντάντε (Andante)** μέτρια αργά
- **Αλεγκρέτο (Allegretto)** μέτρια γρήγορα
- **Αλέγκρο (Allegro)** γρήγορα
- **Πρέστο (presto)** πολύ γρήγορα
- **Ατσελεράντο (Accelerando, accel.)** επιτάχυνση
- **Ραλεντάντο (Rallentando, rall.)** επιβράδυνση
- **Ριτενούτο (Ritenuato, rit.)** επιβράδυνση

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφέρουμε ότι πρέπει να αποφύγουμε να δημιουργηθεί σύγχυση στους μαθητές σχετικά με τους όρους ρυθμός, ρυθμικές αξίες και τη μεταξύ τους σχέση όσον αφορά στην ταχύτητα και στον όρο της ταχύτητας που περιγράφει την ταχύτητα εκτέλεσης ενός μουσικού έργου (τέμπο).

Για την καλύτερη διεξαγωγή του μαθήματος θα χρειαστείτε υλικά που θα πρέπει να έχετε οργανώσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

- ηχογραφημένους ήχους που αναφέρονται στην 1^η δραστηριότητα
- το cd από το εκπαιδευτικό σας υλικό
- κρουστά μουσικά όργανα
- φωτοτυπίες από την καρτέλα που βρίσκεται στη σελ. 96 του βιβλίου σας
- φωτοτυπίες τραγουδιού που θα επιλέξετε για διδασκαλία από το μουσικό ανθολόγιο

Για τη διεξαγωγή του συγκεκριμένου κεφαλαίου θα χρειαστείτε δύο διδακτικές ώρες.

Δραστηριότητες

1. Για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα θα χρειαστεί πριν από την είσοδό σας στην τάξη να έχετε ηχογραφήσει διάφορα ηχητικά παραδείγματα που να αφορούν αργούς και γρήγορους ήχους από την καθημερινότητα. Ενδεικτικά αναφέρουμε: αργά και γρήγορα βήματα, μια βρύση που στάζει και μια βρύση που το νερό τρέχει, το αργό ανακάτεμα μιας κατσαρόλας με φαγητό, το γρήγορο χτύπημα των αυγών για την παρασκευή ομελέτας κ.ά.

Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν τα παραδείγματα που έχετε ηχογραφήσει και ζητήστε τους να σας πουν εκτός από τις διαφορετικές πηγές από τις οποίες προέρχεται ο ήχος και άλλες χαρακτηριστικές διαφορές. Από τις διάφορες απαντήσεις των μαθητών σταθείτε σε αυτές που αφορούν την ταχύτητα. Στη συνέχεια θέστε στους μαθητές την ερώτηση που υπάρχει στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 38 «Έχεις παρατηρήσει πόσες φορές χρησιμοποιείς τις έννοιες αργά και γρήγορα;».

Ξεκινήστε με τους μαθητές μια συζήτηση για το αργά και το γρήγορα και ζητήστε να σας δώσουν τα δικά τους παραδείγματα για το πού συναντούν και πώς χρησιμοποιούν τις παραπάνω έννοιες στην καθημερινή τους ζωή. Ταυτόχρονα μπορείτε να ζητάτε από τους μαθητές να αποδίδουν με τη φωνή ή με την κίνηση τα παραδείγματα που σας δίνουν.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

2. Ρωτήστε τους μαθητές σε ποιες περιπτώσεις μιλούν γρήγορα και σε ποιες μιλούν αργά. Ζητήστε από τους μαθητές να σας δώσουν λεκτικά παραδείγματα.

Στη συνέχεια γράψτε στον πίνακα τον παρακάτω γλωσσοδέτη και διαβάστε τον στους μαθητές χρησιμοποιώντας διαφορετικές ταχύτητες. Ζητήστε από τους μαθητές να κάνουν το ίδιο ενώ ταυτόχρονα μπορούν να χτυπούν παλαμάκια ή κάποιο κρουστό μουσικό όργανο ακολουθώντας με αυτοκάθε φορά την ταχύτητα εκφοράς λέξεων.

Γλωσσοδέτης: Καλημέρα καμηλιέρα,
καμηλιέρα καλημέρα.

Στη συνέχεια μπορείτε να ζητήσετε από τους μαθητές να σας πουν με τον παραπάνω τρόπο γλωσσοδέτες που τυχόν γνωρίζουν, καθώς επίσης και το γλωσσοδέτη που αναφέρεται στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 39. Θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο, εφόσον οι μαθητές καταφέρουν όλα τα παραπάνω, να τους ζητήσετε να συνδυάσουν στο λόγο τους την ταχύτητα με την ένταση, ώστε να καταλάβουν πώς με τον παραπάνω συνδυασμό μπορούμε να πετύχουμε ποικίλα αποτελέσματα στο λόγο και κατά προέκταση και στη μουσική.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές σε όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας και καταγράφει τις παρατηρήσεις του σε ημερολόγιο.

3. Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν από το cd (29) τα ηχογραφημένα μουσικά αποσπάσματα τα οποία εμφανίζονται με την εξής σειρά: αργά – γρήγορα – γρήγορα – αργά – γρήγορα. Συζητήστε με τους μαθητές για τα αποσπάσματα που άκουσαν σε ό,τι αφορά στην ταχύτητα και ζητήστε να χρη-

σιμοποιήσουν για την περιγραφή τους τις έννοιες αργά και γρήγορα. Στη συνέχεια αναφερθείτε και εξηγήστε τους μουσικούς όρους που χρησιμοποιούμε για την περιγραφή της ταχύτητας **Αντάτζιο** και **Αλέγκρο**. Μοιράστε στους μαθητές σε φωτοτυπίες την καρτέλα που βρίσκεται στη σελ. 96. Βάλτε να ακούσουν άλλη μια φορά τα μουσικά αποσπάσματα από το cd και ταυτόχρονα ζητήστε τους να συμπληρώνουν την καρτέλα που τους έχετε μοιράσει.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τις εργασίες των μαθητών και σημειώνει τις παρατηρήσεις του πάνω σε αυτές.

4. Για την πραγματοποίηση της παρακάτω δραστηριότητας θα χρειαστεί να έχετε αρκετό ελεύθερο χώρο στη διάθεσή σας. Χωρίστε τους μαθητές σε μικρές ομάδες. Μοιράστε στους μαθητές κάθε ομάδα λευκές κόλλες χαρτιού. Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν άλλη μια φορά τα μουσικά αποσπάσματα που χρησιμοποιήσατε στην προηγούμενη δραστηριότητα και ζητήστε να αναπαραστήσουν σχηματικά την ταχύτητα κάθε μουσικού αποσπάσματος.

Στη συνέχεια και αφού πρώτα οι μαθητές κάθε ομάδας παρουσιάσουν τα σχήματά τους, τοποθετήστε τα στον πίνακα. Βάλτε για άλλη μια φορά να ακούσουν τα μουσικά αποσπάσματα από το cd και ζητήστε αυτή τη φορά από τους μαθητές κάθε ομάδας ξεχωριστά να κινηθούν και να χορέψουν ελεύθερα σύμφωνα με την ταχύτητα κάθε μουσικού αποσπάσματος. Επίσης θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους τα σχήματα που έχουν φτιάξει για κάθε μουσικό απόσπασμα, όταν αυτό ακούγεται από το cd.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε τη δραστηριότητα από το Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 40 «**Δοκίμασε κι εσύ να παίζεις με ένα κρουστό...**», καθώς επίσης και την **πρώτη δραστηριότητα** από το Τετράδιο Εργασιών (βλ. Οδηγίες, Βιβλίο Εκπαιδευτικού, σελ. 46).

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

5. Η παρακάτω δραστηριότητα εξυπηρετεί στο να γνωρίσουν και να βιώσουν οι μαθητές τις μουσικές έννοιες **Ατσελεράντο** και **Ριταρνάντο**. Φροντίστε να έχετε αρκετό χώρο στη διάθεσή σας και ζητήστε από τους μαθητές να σηκωθούν όρθιοι και να σχηματίσουν ένα μεγάλο τρένο. Αρχίστε να χτυπάτε ένα τύμπανο στην αρχή με σταθερό ρυθμό. Ζητήστε από τους μαθητές να τον ακολουθήσουν με τα βήματά τους τα οποία θα πρέπει να έχουν έντονο χαρακτήρα και ταυτόχρονα ζητήστε τους να μιμούνται τον ήχο του τρένου (τσαφ τσουφ). Σιγά σιγά αρχίστε να κάνετε εναλλαγές στην ταχύτητα, επιταχύνοντας ή επιβραδύνοντας το παίξιμό σας. Πρέπει ακόμα να ζητηθεί από τους μαθητές να ανταποκρίνονται με την κίνησή τους στις ταχύτητες που ακούν.

Πραγματοποιήστε τη δραστηριότητα που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 40 «**Άκουσε ένα μουσικό απόσπασμα από το έργο του Λεοπόλδου Μότσαρτ “Η συμφωνία των παιχνιδιών”**». Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν (cd 30) το τελευταίο μέρος από τη «Συμφωνία των παιχνιδιών» του Λεοπόλδου Μότσαρτ, στο οποίο ένα μουσικό μέρος επαναλαμβάνεται όλο και πιο γρήγορα. Ζητήστε τους να σας πουν τις παρατηρήσεις τους. Στη συνέχεια εξηγήστε τους μουσικούς όρους Ατσελεράντο και Ριταρνάντο και επαναλάβετε την παραπάνω δραστηριότητα δίνοντας σε ορισμένους μαθητές κρουστά μουσικά όργανα και ζητώντας τους να αναλάβουν αυτοί το δικό σας ρόλο.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε τη **2η και 3η δραστηριότητα** από το Τετράδιο Εργασιών (βλ. Οδηγίες, Βιβλίο Εκπαιδευτικού, σελ. 46).

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές σε όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας και καταγράφει τις παρατηρήσεις του σε ημερολόγιο.

6. Μοιράστε στους μαθητές σε φωτοτυπία τα λόγια ενός τραγουδιού που εσείς θα επιλέξετε από το μουσικό ανθολόγιο και βάλτε τους να ακούσουν το τραγούδι.

Τραγουδήστε το τραγούδι στους μαθητές και ζητήστε να το τραγουδήσουν και αυτοί μαζί με σας. Ζητήστε από τους μαθητές να παρακολουθούν τα χέρια σας καθώς τραγουδούν, τα οποία θα πρέπει να δείχνουν την ταχύτητα του τραγουδιού. Τραγουδήστε μαζί με τους μαθητές το τραγούδι με διάφορες ταχύτητες, ζητώντας πάντα από τους μαθητές να παρακολουθούν τις κινήσεις των χεριών σας. Στη συνέχεια μπορείτε να αναθέσετε το ρόλο του μαέστρου σε διάφορους μαθητές και να ζητήσετε να δώσουν τις δικές τους οδηγίες για την ταχύτητα εκτέλεσης του τραγουδιού.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες.

Σύνδεση του μαθήματος της μουσικής με την ιστορία

Βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές έχουν πραγματοποιήσει στο μάθημα της Ιστορίας τα κεφάλαια που αναφέρονται στους δώδεκα θεούς του Ολύμπου. Στη συνέχεια ζητήστε τους να σας πουν ποιος από τους δώδεκα θεούς πιστεύουν ότι έχει άμεση σχέση με την έννοια της ταχύτητας (ο Ερμής). Ζητήστε από τους μαθητές να σημειώσουν και να φέρουν στο επόμενο μάθημα λέξεις και φράσεις-κλειδιά που αναφέρονται στο βιβλίο της Ιστορίας για τον Ερμή και δείχνουν τη σχέση του με την ταχύτητα.

Μικρές οδηγίες και συμβουλές

Όλες τις δραστηριότητες από το Βιβλίο του Μαθητή στις οποίες οι μαθητές καλούνται να απαγγείλουν ή να παίξουν με μουσικά όργανα διάφορες ταχύτητες, μπορείτε να τις πραγματοποιήσετε αρχικά παροτρύνοντας τους μαθητές να τις παρουσιάσουν ατομικά (ζητώντας κάθε φορά από 2-3 μαθητές να τις πραγματοποιήσουν) και στη συνέχεια με ταυτόχρονη συμμετοχή όλων των μαθητών.

Η **1η**, **2η** και **3η** δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών μπορείτε να ζητήσετε να πραγματοποιηθούν από ζευγάρια μαθητών. Παροτρύνετε τους μαθητές να παρουσιάσουν τις εργασίες στην τάξη.

Στην **4η** δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών βάλτε στους μαθητές να ακούσουν στο cd (31) το έργο του Μπέλα Μπάρτοκ «Από το ημερολόγιο μιας μύγας». Ζητήστε από κάθε μαθητή να σας πει τη δική του εκδοχή για το τι φαντάζεται ότι έκανε η μύγα, ακούγοντας το συγκεκριμένο έργο. Αναφερθείτε στην ταχύτητα του έργου, ζητήστε από τους μαθητές να την χαρακτηρίσουν (πολύ αργή, αργή, γρήγορη, πολύ γρήγορη) και ρωτήστε τους αν έπαιξε ρόλο στο τι φαντάστηκαν. Αν έχετε χρόνο στη διάθεσή σας μπορείτε να ζητήσετε από τους μαθητές να χωριστούν σε ομάδες, να φτιάξουν τη δική τους ηχοϊστορία για τις περιπέτειες της μύγας χρησιμοποιώντας κρουστά μουσικά όργανα, φωνή, ήχους από το σώμα κ.ά. και να την παρουσιάσουν στους υπόλοιπους συμμαθητές τους.

12. Χορεύω με τη μουσική

Στόχοι

Σε αυτό το κεφάλαιο οι μαθητές πρέπει:

Να αποκτήσουν ακριβή έλεγχο των κινήσεών τους και να μπορούν να τις συνδυάσουν με τον ρυθμό.

Να ανταποκρίνονται και να εκφράζουν με κίνηση το ύψος και την ατμόσφαιρα που δημιουργεί ένα μουσικό έργο.

Να δημιουργήσουν τους δικούς τους χορούς.

Θεμελιώδες γνώρισμα όλων των τεχνών είναι το στοιχείο της κίνησης.

Το στοιχείο της κίνησης ολοκληρώνει την ατομική ή ομαδική σωματική έκφραση τόσο στη μουσική όσο και στις υπόλοιπες τέχνες, όπως ο χορός και το θέατρο.

Η κίνηση στα πλαίσια της μουσικής αγωγής γίνεται πεδίο βιωματικής μάθησης, αποκτώντας και κατακτώντας δυνατότητες απόδοσης βασικών στοιχείων της μουσικής όπως το ύψος, η ταχύτητα, η διάρκεια και η ένταση.

Επιπλέον, διαμέσου της κίνησης οι μαθητές μπορούν να βελτιώσουν την οπτικοακουστική τους αντίληψη, τη μνήμη (μιας και έχουν τη δυνατότητα να θυμούνται έννοιες, καταστάσεις και δρώμενα τα οποία έχουν συνδυαστεί με κίνηση).

Η κίνηση όταν συνδυάζεται με μουσική γίνεται χορός και δίνει τη δυνατότητα στο μαθητή, εκτός από το να αγγίζει και να εκφράζει την ψυχή και το μυαλό του, να συγκινεί και το σώμα του. Η κίνηση δίνει το περιθώριο στους μαθητές να εξωτερικεύσουν τον συναισθηματικό τους κόσμο και να εκφράζονται μέσω της κίνησης και του χορού.

Διαμέσου της κίνησης ο μαθητής κατανοεί την έννοια του χρόνου (συνειδητοποιώντας τη μεταβατικότητα του), του χώρου (κατανοώντας το χώρο που τον περιβάλλει) και του ρυθμού (κατανοώντας έννοιες όπως η ταχύτητα, η διάρκεια, η σειρά, η επανάληψη).

Σε αυτή την ενότητα δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να συμμετάσχουν σε μουσικοκινητικά δρώμενα τα οποία έχουν ως στόχο την ενεργοποίηση, τη συνεργασία και την επαφή των μελών της ομάδας μεταξύ τους. Έτσι, τα παιδιά ικανοποιούν τόσο την ανάγκη τους για συμμετοχή, δημιουργία, δραστηριοποίηση όσο και την κινητική τους φύση.

Για την ευκολότερη διεξαγωγή του συγκεκριμένου κεφαλαίου θα πρέπει να φροντίσετε να έχετε αρκετό ελεύθερο χώρο στη διάθεσή σας, έτσι ώστε οι μαθητές να μπορούν να κινηθούν με άνεση για την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων.

Επίσης θα χρειαστείτε υλικά και εξοπλισμό που θα πρέπει να έχετε ετοιμάσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

- το cd από το εκπαιδευτικό σας υλικό
- το μουσικό ανθολόγιο από το εκπαιδευτικό σας υλικό
- κρουστά μουσικά όργανα

Για την πραγματοποίηση του συγκεκριμένου κεφαλαίου θα χρειαστείτε δύο διδακτικές ώρες.

Δραστηριότητες

1. Ξεκινήστε μια συζήτηση με τους μαθητές θέτοντας το ερώτημα: «Έχετε αναρωτηθεί πόσα πράγματα τα μπορείτε να κάνετε με τη μουσική;»

Με αυτόν τον τρόπο θα σας δοθεί η ευκαιρία να συζητήσετε με τους μαθητές για τον συνδυασμό μουσικής, κίνησης και χορού.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος καθοδηγεί τη συζήτηση με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με ερωτήσεις, οδηγίες και συμβουλές.

2. Η παρακάτω δραστηριότητα μπορεί να προηγηθεί και είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη δραστηριότητα που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 41 «**Τι κίνηση θα έκανες...**».

Διαλέξτε ένα κρουστό μουσικό όργανο, για παράδειγμα ένα τύμπανο, και παίξτε με αυτό τους παρακάτω ρυθμούς: Παρτιτούρα 12, 12α, 12β

Ζητήστε από τους μαθητές να κινηθούν ελεύθερα σύμφωνα με τον ρυθμό που επιλέγετε κάθε φορά να παίξετε.

Στη συνέχεια ζητήστε τους να κάνουν συγκεκριμένες ρυθμικές κινήσεις ενώ ακούν τους ρυθμούς που παίζετε. Για παράδειγμα, ζητήστε να κουνούν ρυθμικά μόνο τα πόδια τους, μόνο το κεφάλι τους, μόνο τα μάτια τους, να συνδυάσουν μόνο κίνηση δαχτύλων με το κεφάλι τους κ.ά.

Έπειτα μπορείτε να προχωρήσετε απευθείας στη δραστηριότητα του Βιβλίου του Μαθητή που αναφέραμε παραπάνω, παίζοντας τα παρακάτω ρυθμικά σχήματα και ζητώντας από τους μαθητές να κινηθούν ανάλογα με τον ρυθμό, την ένταση, την ταχύτητα και το τονικό ύψος που ακούν.

Τύμπανο (αργά κ' δυνατά)

Ντέφι (Ελευθερο γρήγορα παίξιμο)

Τρίγωνο (αργά κ' σιγά)

Κλάβες (δυνατά κ' γρήγορα)

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας και συμπληρώνει το παρακάτω δελτίο αξιολόγησης βάζοντας

Δελτίο αξιολόγησης

Οι μαθητές ανταποκρίθηκαν στη ρυθμική κίνηση

Όλοι Μερικοί Κανένας

Οι μαθητές ανταποκρίθηκαν στις συγκεκριμένες ρυθμικές κινήσεις.

3. Χωρίστε τους μαθητές σε τρεις ομάδες.

Ζητήστε από κάθε ομάδα να σας παρουσιάσει με κίνηση μερικές έννοιες. Οι έννοιες που θα ζητήσετε να σας παρουσιάσουν οι μαθητές μπορούν να είναι: σιωπή, χαρά, συγκίνηση, λύπη, δυνατά, ηρεμία, άνεση, ελαφρύ, βαρύ κ.ά.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές σε όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας και καταγράφει τις παρατηρήσεις του σε ημερολόγιο.

4. Ξεκινήστε με τους μαθητές μια συζήτηση για το πώς επηρεάζει την κίνηση και το χορό το ύφος της μουσικής.

Στη συνέχεια βάλτε στους μαθητές να ακούσουν τρία μουσικά αποσπάσματα από το cd 32, στα οποία υπάρχει σαφής διαφορά στο ύφος και στην ατμόσφαιρα που δημιουργούν.

Έπειτα χωρίστε τους μαθητές σε τρεις ομάδες, βάλτε τα μουσικά αποσπάσματα να ακουστούν για άλλη μια φορά και ταυτόχρονα ζητήστε από κάθε ομάδα ξεχωριστά να χορέψει ελεύθερα σύμφωνα με το ύφος της μουσικής που ακούει.

Μετά το τέλος της δραστηριότητας μπορείτε να πραγματοποιήσετε τις παρακάτω δραστηριότητες από το Βιβλίο του Μαθητή «**Κοίταξε προσεχτικά τις παρακάτω εικόνες**», σελ. 41 «**Άκουσε μουσική από το ραδιόφωνο...**», σελ. 42, καθώς επίσης και την **1η και 2η** δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος καθοδηγεί τη συζήτηση με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με ερωτήσεις, οδηγίες και συμβουλές.

5. Πριν προχωρήσετε στην πραγματοποίηση της παρακάτω δραστηριότητας, μπορείτε να πραγματοποιήσετε τη δραστηριότητα που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 42 «**Το Ξέρεις...**».

Στη συνέχεια χωρίστε την αίθουσα σε τρία νοητά σημεία (π.χ. δύο γωνίες και το μεταξύ τους κέντρο). Χωρίστε τους μαθητές σε τρεις ομάδες και ζητήστε τους να σταθούν στο κέντρο που έχετε ορίσει. Διαλέξτε μαζί με τους μαθητές ένα τραγούδι γνωστό σε όλους, για παράδειγμα το «Μια γίδα μια φορά» (βλ. Ανθολόγιο μουσικής,). Αν οι μαθητές δε γνωρίζουν το τραγούδι, μπορείτε να γράψετε τα λόγια στον πίνακα και να το τραγουδήσετε μαζί τους μερικές φορές. (Μπορείτε επίσης να χρησιμοποιήσετε το τραγούδι που θα διαλέξουν οι μαθητές για την πραγματοποίηση της δραστηριότητας που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 42 «**Το Ξέρεις...**». Μετά προχωρήστε στην πραγματοποίηση της δραστηριότητας.

Εξηγήστε στους μαθητές ότι κάθε ομάδα θα πρέπει να εκτελεί το τραγούδι με τρεις διαφορετικούς τρόπους, αναλόγως σε ποιο σημείο της τάξης βρίσκεται. Παραδείγματος χάρι:

Στην 1^η γωνία οι μαθητές τραγουδούν. Στη 2^η γωνία οι μαθητές τραγουδούν και συνοδεύουν ταυτόχρονα το τραγούδι με κρουστά μουσικά όργανα ή με παλαμάκια. Στο κέντρο οι μαθητές περιγράφουν τα λόγια του τραγουδιού με κινήσεις. Στη συνέχεια ορίστε ποια θα είναι η αρχική θέση κάθε ομάδας.

Αρχίστε μαζί με τους μαθητές να τραγουδάτε το τραγούδι. Σε κάθε αλλαγή στροφής μπορείτε να φωνάζετε τη λέξη «αλλαγή». Τότε οι ομάδες θα πρέπει να αλλάξουν θέση και να συνεχίσουν να εκτελούν το τραγούδι με τον τρόπο που ορίζει η θέση που βρίσκονται.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές σε όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας και δίνει οδηγίες όταν χρειάζεται.

6. Πριν προχωρήσετε στην πραγματοποίηση της παρακάτω δραστηριότητας βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές έχουν διδαχθεί στο μάθημα της Ιστορίας τα κεφάλαια που αναφέρονται στους δώδεκα άθλους του Ηρακλή. Ζητήστε τους να σας διηγηθούν σύντομα τους εξής άθλους του Ηρακλή:

Ο Ηρακλής και το λιοντάρι της Νεμέας, η Λερναία ύδρα, οι Στυμφαλίδες όρνιθες.

Στη συνέχεια χωρίστε τους μαθητές σε τρεις ομάδες. Εξηγήστε τους ότι κάθε ομάδα θα αναλάβει να παρουσιάσει στις υπόλοιπες ομάδες με ήχο και κίνηση έναν από τους τρεις παραπάνω άθλους του Ηρακλή. Ορίστε εσείς ποιος άθλος θα αντιστοιχεί σε ποια ομάδα και εξηγήστε στους μαθητές ότι μπορούν να χρησιμοποιήσουν μουσικά όργανα, ήχους από το σώμα, ήχους αντικειμένων που υπάρχουν στην τάξη, καθώς επίσης και τη φωνή τους.

Σε ό,τι αφορά στην κίνηση, ζητήστε να είναι περιγραφική και να έχει άμεση σχέση με τους ήχους που θα έχει διαλέξει κάθε ομάδα.

Δώστε στους μαθητές περίπου δέκα λεπτά για να ετοιμάσουν την παρουσίασή τους και στη συνέχεια προχωρήστε στη δραματοποίηση των άθλων.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρακολουθεί τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με ερωτήσεις, οδηγίες και συμβουλές.

Οδηγίες: Την 3^η δραστηριότητα στο Τετράδιο Εργασιών μπορείτε να την πραγματοποιήσετε εφόσον πρώτα μιλήσετε στους μαθητές για τον χορό και το μπαλέτο. (Βλ. Βιβλίο Μαθητή, σελ. 43.) Για την πραγματοποίησή της θα χρησιμοποιήσετε το cd 33.

13. Ταξιδεύοντας με τη μουσική

Στόχοι

Οι μαθητές πρέπει:

Να αναγνωρίζουν στοιχεία και έννοιες της μουσικής μέσα σε ένα μουσικό έργο.

Να γνωρίσουν συνθέτες και εποχές.

Να αναπτύξουν δεξιότητες όπως η αυτοσυγκέντρωση, η μνήμη και η παρατηρητικότητα.

Να εξωτερικεύσουν συναισθήματα και σκέψεις από τη μουσική ακρόαση.

Να συνδέσουν τη μουσική με τις υπόλοιπες τέχνες (ζωγραφική, χορό, θέατρο).

Το αντικείμενο της μουσικής ακρόασης είναι ένα από τα σημαντικότερα κεφάλαια της μουσικής, αφού στόχος της είναι να προσεγγίσει την παιδική ψυχή.

Πρωταρχικός σκοπός της είναι να αγγίξει το αισθητήριο της ακοής, να ευχαριστήσει και να συγκινήσει τον μικρό ακροατή, χωρίς βέβαια να παραλείψει τη διαδικασία εμπέδωσης και γνώσης βασικών στοιχείων και εννοιών της μουσικής.

Έχοντας να κάνουμε με την παιδική ψυχή, η μουσική μπορεί να μεταμορφωθεί σε τραγούδι, να γίνει χορός, να γίνει ζωγραφική.

Ο δάσκαλος θα πρέπει να δημιουργήσει το κατάλληλο κλίμα ώστε οι μαθητές να ακούσουν και να κατανοήσουν τη μουσική και στη συνέχεια να μπορέσουν να εκφραστούν, να εξωτερικευτούν και να αυτοσχεδιάσουν (μέσω δραστηριοτήτων).

Επιπλέον, να συνδέσει τη μουσική με τις υπόλοιπες τέχνες παροτρύνοντας τη συμμετοχή των μαθητών σε δραστηριότητες δραματοποίησης, εικαστικών και χορευτικής δράσης.

Τέλος, δε θα πρέπει να παραλειφθεί ο αρχικός σκοπός της ακρόασης, η γνώση και η κατανόηση των βασικών στοιχείων της μουσικής (δυναμική, ταχύτητα, ύψος, ύψος και έκφραση) και ο τρόπος που οργανώνονται σε μουσικές δομές.

Για την καλύτερη διεξαγωγή του μαθήματος θα χρειαστείτε υλικά που θα πρέπει να έχετε ετοιμάσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

- το cd από το εκπαιδευτικό σας υλικό
- χαρτί γκοφρέ (ποικιλία χρωμάτων), κορδέλες, μαντίλια, υφάσματα
- κασετόφωνο

Για τη διεξαγωγή του συγκεκριμένου κεφαλαίου θα χρειαστείτε δύο διδακτικές ώρες.

Δραστηριότητες

1. Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν το απόσπασμα «Ο χειμώνας» (α' μέρος, cd 34) από το έργο του Α. Βιβάλντι «Οι τέσσερις εποχές».

Στη συνέχεια αρχίστε με τους μαθητές μια σύντομη συζήτηση για τα χαρακτηριστικά του χειμώνα και ρωτήστε τους ποια από αυτά πιστεύουν ότι περιγράφει στο έργο του ο Βιβάλντι.

- Τι περιγράφει;
- Σε ποιο χώρο διαδραματίζεται;

Στη συνέχεια καταγράψτε στον πίνακα της τάξης τις απόψεις των μαθητών και οριοθετήστε κατά βούληση την εικαστική απόδοση της μουσικής. Για παράδειγμα: *Περιγράφει μια βίαιη χιονοθύελλα;* (Σημείωση: η παραπάνω προσέγγιση της εικαστικής απόδοσης της μουσικής είναι ενδεικτική.)

Μετά το τέλος της παραπάνω δραστηριότητας μπορείτε να πραγματοποιήσετε τις δραστηριότητες που αναφέρονται στο μουσικό έργο του Βιβάλντι (βλ. Βιβλίο Μαθητή σελ. 45 και την 1^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών).

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

2. Βάλτε τους μαθητές να ακούσουν το ηχογραφημένο έργο του Κ. Ντεμπισσί, «Το χιόνι που χορεύει» («*Snow is dancing*») (cd 35). Στη συνέχεια συζητήστε με τους μαθητές για το δεύτερο μουσικό έργο:

- Τι περιγράφει; (σύμφωνα με τον τίτλο)
- Ποια τα δομικά στοιχεία του έργου; (π.χ. ταχύτητα, δυναμικές)

Καταγράψτε στον πίνακα της τάξης τις απόψεις των μαθητών. Οριοθετήστε και πάλι κατά βούληση την εικαστική προσέγγιση του έργου σύμφωνα με τις απόψεις των μαθητών.

Η συγκεκριμένη δραστηριότητα συνδέεται με τη 2^η δραστηριότητα του Τετραδίου Εργασιών.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

3. Προχωρήστε στην παρακάτω δραστηριότητα εφόσον έχετε πραγματοποιήσει τις δύο προηγούμενες. Ξεκινήστε με τους μαθητές σας μια συζήτηση με θέμα τα δύο μουσικά έργα που άκουσαν. Ζητήστε τους να τα συγκρίνουν και να επισημάνουν τις ομοιότητες και τις διαφορές τους ως προς τη διάρκεια του κάθε έργου, την ταχύτητά τους, την έντασή τους, τον αριθμό οργάνων που ακούγονται σε καθένα, τα συναισθήματα που τους δημιούργησαν.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και καταγράφει τις παρατηρήσεις του.

4. Μοιράστε στους μαθητές μαντίλια, κορδέλες και υφάσματα (αν υπάρχουν) και ζητήστε τους να αποδώσουν κινητικά τα δύο μουσικά έργα που θα ακούσουν, περιγράφοντας:

βίαιη άνεμο-χιονοθύελλα, ακούγοντας το «Χειμώνα» του Α. Βιβάλντι.

νιφάδες χιονιού που χορεύουν, ακούγοντας το «Χιόνι που χορεύει» του Κ. Ντεμπισσί.

Βοηθήστε τους μαθητές με οδηγίες που αφορούν την ταχύτητα και την ένταση για την κινητική απόδοση του κάθε μουσικού αποσπάσματος.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και καταγράφει τις παρατηρήσεις του σε ένα ημερολόγιο.

5. Συζητήστε με τους μαθητές πώς μπορούν να αποδώσουν με τη φωνή και με τα όργανα της τάξης εικόνες και ήχους που αναφέρθηκαν από τους ίδιους κατά τη διάρκεια των ακροάσεων.

Για παράδειγμα:

ΕΙΚΟΝΕΣ/ΗΧΟΙ

Ήπια χιονόπτωση

Βίαιη χιονοθύελλα

Δυνατός αέρας

Φουρτουνιασμένη θάλασσα, κύματα

ΟΡΓΑΝΑ/ΦΩΝΗ

τρίγωνα, κουδουνάκια

τύμπανα, μαράκες

φωνητική απόδοση

φωνητική απόδοση

Ζητήστε από τους μαθητές να αποδώσουν με τη φωνή και τα όργανα που θα τους μοιράσετε τους ήχους. Κατευθύνετέ τους, παράλληλα, με οδηγίες για την καλύτερη ηχητική απόδοση των εικόνων ως προς τις βασικές έννοιες της μουσικής (την ταχύτητα, την ένταση, το ηχοχρώμα, το τονικό ύψος). Προαιρετικά, ετοιμάστε μια γραφική παράσταση της έντασης, της ταχύτητας ή του τονικού ύψους βοηθώντας τους μαθητές στην ηχητική απόδοση των εικόνων.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

6. (συνδέεται με την 4^η δραστηριότητα του Τετραδίου Εργασιών.) Περιγράψτε το σενάριο ενός μικρού μουσικο-κινητικού δρώμενου το οποίο περιγράφει μια «χειμερινή ημερήσια εκδρομή στο βουνό». Στη συνέχεια μοιράστε τους ρόλους στους μαθητές. Για παράδειγμα, μια παρέα φίλων (3-4 παιδιά), τα ζώα του δάσους (4-5 παιδιά), οι νιφάδες του χιονιού (6-7 παιδιά), βίαιος άνεμος και χιονοθύελλα (6-7 παιδιά).

Ζητήστε από την κάθε ομάδα να περιγράψει και να αποδώσει το μουσικοκινητικό δρώμενο χρησιμοποιώντας τους ήχους της φωνής τους, παντομίμα, μουσικά όργανα, ήχους αντικειμένων και κίνηση. (**Προαιρετικά:** αποφασίστε με τους μαθητές για την αμφίεση.)

Πραγματοποιήστε τη συγκεκριμένη δραστηριότητα, αφού πρώτα έχετε πραγματοποιήσει την 4^η δραστηριότητα του Τετραδίου Εργασιών.

Αξιολόγηση: Ατυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από το δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

7. Μοιράστε στους μαθητές χαρτί του μέτρου, κηρομπογιές ή νερομπογιές με πινέλα και ζητήστε τους να αποδώσουν εικαστικά τα μουσικά έργα που άκουσαν.

(Σημείωση: μπορείτε να χωρίσετε τους μαθητές σε δύο ομάδες. Η πρώτη να αποδώσει εικαστικά το πρώτο μουσικό απόσπασμα («Χειμώνας», Α. Βιβάλντι), ενώ η δεύτερη ομάδα το δεύτερο έργο («Χιόνι που χορεύει», Κ. Ντεμπισσί).

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τις εργασίες των μαθητών και σημειώνει πάνω σε αυτές τις παρατηρήσεις του.

Μικρές οδηγίες και συμβουλές

Για την πραγματοποίηση της δραστηριότητας «Άκουσε από τον “Χειμώνα” ένα συγκεκριμένο απόσπασμα...» από το Βιβλίο του Μαθητή, σελ. 45, θα χρησιμοποιήσετε το cd 34.

14. Ένα παραμύθι γίνεται τραγούδι

Στόχοι

Οι μαθητές πρέπει:

Να αποδίδουν ρυθμικά ένα τραγούδι με όργανα.

Να αποδίδουν από μνήμης ένα τραγούδι με όργανα.

Να αποδίδουν μελωδικά ένα τραγούδι με όργανα.

Να αποδίδουν ένα τραγούδι προσέχοντας την ένταση και τον ρυθμό.

Το τραγούδι είναι ψυχαγωγία.

Είναι ο συνδυασμός μουσικής και λόγου.

Το τραγούδι και κατά συνέπεια η μουσική συνυπάρχουν στη ζωή του παιδιού από τη στιγμή που γεννιέται. Το παιδί κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού ακούει τραγούδια, τα δημιουργεί και χορεύει στο άκουσμά τους.

Μέσα από το τραγούδι το παιδί αξιοποιεί τις εκφραστικές του δυνατότητες, εξωτερικεύει τα συναισθήματά του και την ψυχική του διάθεση.

Αυτή την αγάπη των παιδιών για το τραγούδι μπορεί να χρησιμοποιήσει ο δάσκαλος ως αφετηρία για τη μουσική αγωγή τους, καθώς το τραγούδι είναι ένα μέσο μάθησης που οι μαθητές το δέχονται εύκολα και ευχάριστα χωρίς να τους κουράζει η επανάληψή του. Μέσα από το τραγούδι δίνεται η ευκαιρία στον δάσκαλο να διδάξει σημαντικά στοιχεία της μουσικής, όπως τον ρυθμό, την ένταση κ.ά.

Τα παιδιά μέσα από το τραγούδι ανακαλύπτουν τη φωνή τους, μαθαίνουν να τη χρησιμοποιούν στη σωστή ένταση και να την τοποθετούν στη σωστή τονικότητα, να την χρησιμοποιούν ως μέσο έκφρασης, να διεγείρεται η φαντασία τους. Εξασκούν την ακουστική αντίληψη και μνήμη, μαθαίνουν να συγχρονίζονται με τον ρυθμό και μεταξύ τους. Τραγουδώντας οι μαθητές μαθαίνουν να επικοινωνούν και να λειτουργούν σαν μια ομάδα.

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι στα τραγούδια που επιλέγονται για διδασκαλία να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη η έκταση της φωνής των μαθητών.

Σε ό,τι αφορά τη ρυθμική ανάλυση και ενόργανη συνοδεία ενός τραγουδιού θα πρέπει να αναφέρουμε ότι υπάρχουν αρκετοί τρόποι επεξεργασίας ανάλογα με το επίπεδο των μαθητών.

Η επιλογή των οργάνων και η ρυθμική ανάλυση θα πρέπει να γίνεται προσεκτικά ανάλογα με το κείμενο και τον ρυθμό του τραγουδιού.

Για την καλύτερη διεξαγωγή του μαθήματος θα χρειαστείτε υλικά που θα πρέπει να έχετε ετοιμάσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Για τη διεξαγωγή του συγκεκριμένου κεφαλαίου θα χρειαστείτε 2 διδακτικές ώρες.

Θα χρειαστείτε:

- το cd από το εκπαιδευτικό υλικό
- ένα μπλε και ένα κόκκινο αυτοκόλλητο
- κρουστά μουσικά όργανα

Δραστηριότητες

1. Ξεκινήστε την αφήγηση του παραμυθιού και όταν τελειώσετε ζητήστε από τους μαθητές να δώσουν τον δικό τους τίτλο στο παραμύθι.

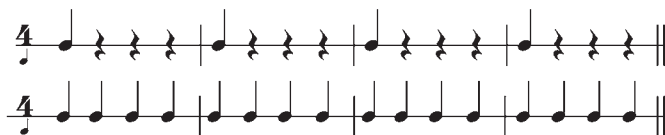
Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος ακούει τους μαθητές και συζητά μαζί τους.

2. Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν το τραγούδι «Ο Βασιλιάς των Ζώων» (cd 36). Βάλτε να το ακούσουν και για δεύτερη φορά και ζητήστε να τραγουδούν οι ίδιοι διαβάζοντας τα λόγια του τραγουδιού από το βιβλίο τους (βλ. Βιβλίο Μαθητή, σελ. 48).

Αρχίστε με τους μαθητές μια συζήτηση για το κείμενο του τραγουδιού και ρωτήστε τους αν μπορούν να βρουν ποια εικόνα του παραμυθιού περιγράφει το τραγούδι.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος ακούει, συζητά με τους μαθητές και καταγράφει τις παρατηρήσεις του.

3. Γράψτε στον πίνακα το παρακάτω ρυθμικό σχήμα:

Στη συνέχεια μοιράστε στους μαθητές κρουστά μουσικά όργανα.

Ζητήστε τους να διαβάσουν και να παίξουν ρυθμικά την πρώτη και δεύτερη σειρά από το ρυθμικό σχήμα που έχετε γράψει στον πίνακα και εξηγήστε τους ότι όπου βλέπουν τέταρτα θα λένε Τα και όπου βλέπουν παύσεις δε θα λένε τίποτε. (Αν δεν υπάρχει αρκετός αριθμός μουσικών οργάνων, ζητήστε να παίξουν παλαμάκια ή κάποιο άλλο αντικείμενο που υπάρχει στην τάξη, π.χ. οι μαθητές χτυπούν τα μολύβια στο θρανίο.)

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και καταγράφει τις παρατηρήσεις του.

4. Προχωρήστε στην παρακάτω δραστηριότητα αφού πρώτα έχετε πραγματοποιήσει την προηγούμενη.

Γράψτε κάτω από το ρυθμικό σχήμα της προηγούμενης δραστηριότητας τον πρώτο στίχο του τραγουδιού. (Στους υπόλοιπους στίχους αντιστοιχούν τα ίδια ρυθμικά σχήματα.) Π.χ.:

Είμ'ο Βασιλιάςτωνζώων κιάμωσ νιώθω μονα - ξιά μαμου ήρθε μαι - δέα κι όλα λέωθα πανκα - λά.

Είμ'ο Βασι-λιάςτωνζώων κιάμωσ νιώθω μονα - ξιά μαμου ήρθε μαι - δέα κι όλα λέωθα πανκα - λά.

Στη συνέχεια χωρίστε τους μαθητές σε δύο ομάδες. Αντιστοιχήστε την πρώτη ομάδα στην πρώτη σειρά του ρυθμικού σχήματος και τη δεύτερη ομάδα στη δεύτερη σειρά.

Ζητήστε από τους μαθητές των δύο ομάδων να τραγουδήσουν το τραγούδι «Ο Βασιλιάς των Ζώων» παίζοντας ταυτόχρονα η κάθε ομάδα το ρυθμικό σχήμα που της αντιστοιχεί με τα κρουστά όργανα που έχετε μοιράσει από την προηγούμενη δραστηριότητα ή χτυπώντας παλαμάκια.

Την ώρα που οι μαθητές πραγματοποιούν την παραπάνω δραστηριότητα εσείς μπορείτε να δείχνετε σε ποιο σημείο του ρυθμικού σχήματος βρίσκονται.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί και δίνει οδηγίες στους μαθητές σε όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας.

5. Δείξτε στους μαθητές το παρακάτω μελωδικό σχήμα. Στη συνέχεια, αν υπάρχει μελωδικό όργανο στην τάξη, ζητήστε από έναν μαθητή ή και περισσότερους (ανάλογα με τον αριθμό των μελωδικών οργάνων) να συνοδέψουν το τραγούδι τη στιγμή που οι υπόλοιποι μαθητές πραγματοποιούν τη δραστηριότητα του βιβλίου στη σελ. 49 με τον εξής τρόπο:

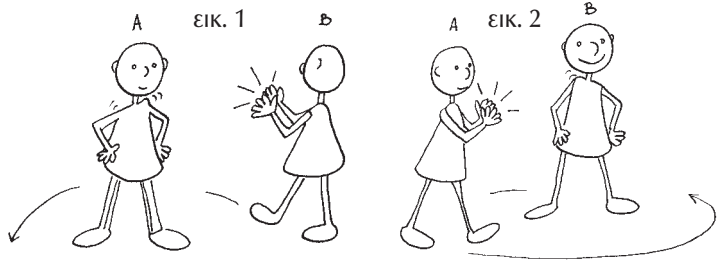
Βγάλτε από το μεταλλόφωνο ή το ξυλόφωνο τις ράβδους που δε χρειάζονται και αφήστε μόνο τις νότες ντο και σολ. Κολλήστε πάνω στη νότα ντο ένα κόκκινο αυτοκόλλητο και στη νότα σολ ένα μπλε. Εξηγήστε ότι θα παίζουν τις δύο νότες εναλλάξ σύμφωνα με το μελωδικό σχήμα που τους έχετε παρουσιάσει.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική και γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος δίνει οδηγίες στους μαθητές και επεμβαίνει όταν χρειάζεται. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και σημειώνει τις παρατηρήσεις του.

6. Δείξτε στους μαθητές τον παρακάτω χορό με βάση τα λόγια και τον ρυθμό του τραγουδιού (Ο βασιλιάς των ζώων).

Χωρίστε τους μαθητές σε αντικριστά ζευγάρια. Το κάθε ζευγάρι θα αποτελείται από ένα κορίτσι και ένα αγόρι. Τα αγόρια θα παριστάνουν τα λιοντάρια και τα κορίτσια τα υπόλοιπα ζώα του δάσους. Στην πρώτη και τρίτη στροφή του τραγουδιού χορεύουν μόνο τα κορίτσια κουνώντας τους ώμους τους (βλ. Εικόνα 1). Όση ώρα χορεύουν τα κορίτσια, τα αγόρια τραγουδούν χτυπώντας τον ρυθμό του τραγουδιού με παλαμάκια ή με ένα κρουστό όργανο. Στη δεύτερη και τέταρτη στροφή χορεύουν μόνο τα αγόρια κάνοντας δύο στροφές γύρω από τα ζευγάρια τους και μετά επιστρέφουν

στην αρχική τους θέση (βλ. Εικόνα 2), ενώ τα κορίτσια τραγουδούν χτυπώντας τον ρυθμό του τραγουδιού με παλαμάκια ή κρατώντας ένα κρουστό όργανο.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση. Ο δάσκαλος δίνει οδηγίες στους μαθητές, τους παρακολουθεί κατά τη διάρκεια του χορού και δίνει συμβουλές όταν χρειάζεται.

7. Πραγματοποιήστε την παρακάτω δραστηριότητα αφού πρώτα οι μαθητές έχουν πραγματοποιήσει τη 2^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών στη σελ. 32.

Ζητήστε από τους μαθητές να αποδώσουν μουσικά τις απαντήσεις που έδωσαν στη δραστηριότητα του Τετραδίου χρησιμοποιώντας ήχους από μουσικά όργανα, ήχους αντικειμένων που βρίσκονται στην τάξη ή ακόμα και τη φωνή τους. Έπειτα χωρίστε τους μαθητές σε δύο ομάδες. Στην πρώτη ομάδα δώστε τον ρόλο του μουσικού και στη δεύτερη ομάδα τον ρόλο του ηθοποιού.

Εξηγήστε στους μαθητές της πρώτης ομάδας ότι πρέπει με την κατάλληλη μουσική να συνοδεύουν την αφήγηση του παραμυθιού. Ζητήστε τους να χρησιμοποιήσουν εκτός από μουσικά όργανα τη φωνή τους, ήχους από το σώμα τους κ.ά.

Δώστε στη δεύτερη ομάδα ρόλους. Για παράδειγμα: ένας μαθητής θα παριστάνει το λιοντάρι, ένας τον ποντικό, έναν την αλεπού και οι υπόλοιποι τα ζώα του δάσους. Εξηγήστε στους μαθητές της δεύτερης ομάδας ότι πρέπει με παντομίμα να ακολουθούν την πορεία της αφήγησης.

Δώστε στους μαθητές και των δύο ομάδων λίγο χρόνο να ετοιμαστούν και στη συνέχεια αρχίστε την αφήγηση. Ταυτόχρονα ζητήστε από τους μαθητές να σας παρουσιάσουν το παραμύθι με μουσική και παντομίμα.

Η δραστηριότητα μπορεί να τελειώσει με το τραγούδι «Ο Βασιλιάς των Ζώων» σύμφωνα με τις οδηγίες που δίνονται στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 49.

Μικρές οδηγίες και συμβουλές

Για την 1^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών (σελ. 32) θα χρησιμοποιήσετε από το «Καρναβάλι των Ζώων» του Σαιν Σανς το απόσπασμα «Το λιοντάρι» (cd 37).

Είμ - μαί βα - σι-λιάς των ζώ - ων κί - ο μως νιώ - θω μο - να-ξιά μα μου ή - ρθε μια ι - δέ - α

κί - ο λα λέω θα παν κα-λά πες το-ο μας και θα δού - με πες το-ο μας φω - να-χτά

15. Το μυστήριο του ρυθμού

Στόχοι

Οι μαθητές πρέπει:

Να επαναλάβουν τις ρυθμικές αξίες.

Να κατανοήσουν τις ρυθμικές αλλαγές μέσα στο τραγούδι.

Να τραγουδήσουν και να συνοδεύσουν ρυθμικά με ένα κρουστό μουσικό όργανο το τραγούδι χρησιμοποιώντας ποικιλία ρυθμικών σχημάτων.

Να αυτοσχεδιάσουν εναλλάσσοντας διάφορα ρυθμικά σχήματα της επιλογής τους.

Ένα από τα πιο βασικά στοιχεία της μουσικής είναι ο ρυθμός.

Στη μουσική ο ρυθμός είναι συνδυασμός ήχων και παύσεων διαφορετικής χρονικής διάρκειας.

Οι ρυθμικές αξίες που θα πρέπει να γνωρίζει ο δάσκαλος και οι μαθητές για την πραγματοποίησή αυτού του κεφαλαίου είναι: το τέταρτο ♩, το όγδοο ♪, το μισό ♪, η παύση τετάρτου ♫, η παύση ογδού ♫, η παύση μισού καθώς και η μεταξύ τους σχέση. Επίσης θα πρέπει οι μαθητές να έχουν διδαχτεί το μέτρο των 2 ♩.

Κύριος σκοπός του συγκεκριμένου μαθήματος είναι, πέρα από την εκμάθηση του τραγουδιού, η κατανόηση της ρυθμικής πυκνότητας μέσα σε ένα μουσικό έργο ή τραγούδι.

Με τον όρο **ρυθμική πυκνότητα** εννοούμε τις ρυθμικές αξίες που χρησιμοποιούνται μέσα σε ένα μουσικό έργο και πώς αυτές εναλλάσσονται μεταξύ τους επηρεάζοντας κάθε φορά ένα μέρος από το ύφος που θέλει να δώσει ο συνθέτης.

Το ύφος βέβαια σε ένα μουσικό έργο εξαρτάται και από άλλους παράγοντες, όπως η δυναμική, η ενορχήστρωση, το τέμπο.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφέρουμε ότι δεν πρέπει να δημιουργηθεί σύγχυση ανάμεσα στους όρους τέμπο και ρυθμός.

Το **τέμπο** αναφέρεται στην ταχύτητα εκτέλεσης ενός μουσικού έργου. Ο **ρυθμός** αναφέρεται στις ρυθμικές αξίες και στη μεταξύ τους σχέση, π.χ. τα ♩ θα είναι πάντα αργές ρυθμικές αξίες σε σχέση με τα ♪.

Για την καλύτερη διεξαγωγή του μαθήματος θα χρησιμοποιήσετε υλικά που θα πρέπει να έχετε.

Θα χρειαστείτε:

- κρουστά όργανα
- φωτοτυπίες από τις καρτέλες που θα μοιράσετε στους μαθητές
- το cd από το εκπαιδευτικό σας υλικό

Για τη διεξαγωγή του συγκεκριμένου κεφαλαίου είναι απαραίτητες δύο διδακτικές ώρες.

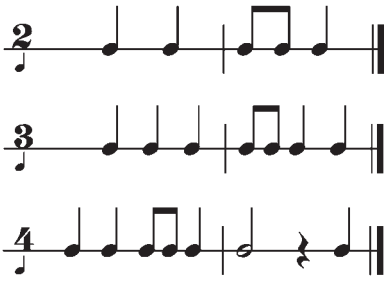
Οι τέσσερις πρώτες δραστηριότητες που ακολουθούν έχουν σκοπό να υπενθυμίσουν στους μαθητές τις ρυθμικές αξίες. Δεν είναι απαραίτητο να πραγματοποιηθούν όλες αλλά μόνο όσες είναι απαραίτητες για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού.

Δραστηριότητες

1. Παρουσιάστε στους μαθητές τρεις κάρτες με τις ρυθμικές αξίες και τις παύσεις τους.

Ξεκινήστε μια σύντομη συζήτηση μαζί τους με σκοπό την επανάληψη των ρυθμικών αξιών ζητώντας από τους μαθητές να σας πουν ποια ρυθμική αξία αναγράφεται πάνω σε κάθε κάρτα και πόσο χρόνο διαρκεί.

Στη συνέχεια γράψτε στον πίνακα τα παρακάτω ρυθμικά σχήματα:

Ζητήστε από τους μαθητές να σας πουν το μέτρο που αναγράφεται σε κάθε ρυθμικό σχήμα. Στη συνέχεια ζητήστε να αποδώσουν με παλαμάκια τα ρυθμικά σχήματα και ταυτόχρονα να μετρούν δυνατά.

Όταν βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές έχουν θυμηθεί τις ρυθμικές αξίες, μπορείτε να πραγματοποιήσετε την 1^η και 2^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών, κεφ. «το μυστήριο του ρυθμού», σελ. 34.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

2. Γράψτε σε λευκές κόλλες χαρτιού διάφορα ρυθμικά σχήματα, π.χ:

Σηκώστε δύο μαθητές όρθιους. Δώστε στον ένα από τους δύο μαθητές τα χαρτιά με τα ρυθμικά σχήματα και στον άλλο μια κιμωλία. Ο μαθητής που έχει τα ρυθμικά σχήματα θα πρέπει να διαλέξει και να παίξει με παλαμάκια ή με κάποιο κρουστό όργανο ένα από τα ρυθμικά σχήματα που έχει και ο δεύτερος μαθητής θα πρέπει να τον βρει και να γράψει στον πίνακα το ρυθμικό σχήμα που έπαιξε ο συμμαθητής του, χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες ρυθμικές αξίες.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος αξιολογεί τους μαθητές και καταγράφει τα συμπεράσματά του.

3. Γράψτε στον πίνακα διάφορες ρυθμικές αξίες και ζητήστε από τους μαθητές να τις αντιγράψουν σε μια κόλλα χαρτί. Στη συνέχεια ζητήστε τους να φτιάξουν 2-3 μέτρα των 2/4 και αφού τα ετοιμάσουν ζητήστε να πουν αυτό που έγραψαν λέγοντας για κάθε αξία Τα, Τι-Τι, Τα-α.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τις εργασίες των μαθητών και σημειώνει τις παρατηρήσεις του πάνω σε αυτές.

4. Φτιάξτε και παρουσιάστε στους μαθητές δύο κάρτες που να απεικονίζουν το εξής:

Στη συνέχεια παίξτε με το τύμπανο ρυθμικά ♩ και μετά ♩ με το ίδιο τέμπο (ταχύτητα).

Ζητήστε από τους μαθητές να ταιριάξουν τα ρυθμικά σχήματα που άκουσαν με τις καρτέλες και να δικαιολογήσουν τις απαντήσεις τους.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

5. Μοιράστε στους μαθητές λευκές κόλλες χαρτιού.

Παίξτε με ένα κρουστό όργανο ρυθμικά σχήματα με διαφορετική ρυθμική πυκνότητα. (Για παράδειγμα: τα ρυθμικά σχήματα που παίξατε στην προηγούμενη δραστηριότητα.) Ζητήστε από τους μαθητές να ζωγραφίσουν τα δικά τους σχήματα, τα οποία θα ταιριάξουν σε αυτό που κάθε φορά ακούν.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τις εργασίες των μαθητών και σημειώνει πάνω σε αυτές τις παρατηρήσεις του.

6. Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν το τραγούδι «Το μπαλόني» (cd 38).

Ζητήστε από τους μαθητές να το τραγουδήσουν και αυτοί μαζί με εσάς διαβάζοντας τα λόγια που υπάρχουν στο βιβλίο τους στη σελ. 50. Στη συνέχεια τραγουδήστε το τραγούδι άλλη μια φορά μαζί με τους μαθητές και ζητήστε τους να χτυπούν τον ρυθμό με παλαμάκια. (Αν υπάρχει μελωδικό όργανο μπορείτε να το χρησιμοποιήσετε για τη συνοδεία του τραγουδιού.)

Όταν βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές έχουν κατανοήσει τον παλμό του τραγουδιού, δείξτε τους τραγουδώντας και χτυπώντας ένα κρουστό μουσικό όργανο και τον μελωδικό ρυθμό του τραγουδιού. Μετά ζητήστε τους να τον ακολουθήσουν.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε τη δραστηριότητα που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 51 «**Πώς όμως όλοι οι μουσικοί ήχοι...**» και να συζητήσετε με τους μαθητές για την εναλλαγή των ρυθμικών αξιών μέσα σε ένα μουσικό έργο ή τραγούδι.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

7. Βεβαιωθείτε ότι οι περισσότεροι μαθητές γνωρίζουν το τραγούδι «Το μπαλόني».

Χωρίστε τους μαθητές σε δύο ομάδες. Μοιράστε τύμπανα, ξυλάκια, κασετίνες στην πρώτη ομάδα και ντέφι, μαράκες, κουδουνάκια στη δεύτερη ομάδα. Εξηγήστε στους μαθητές ότι η πρώτη ομάδα θα τραγουδά συνοδεύοντας με τα όργανα που έχετε μοιράσει την 1^η και 3^η στροφή του τραγουδιού (αργό μέρος) και η δεύτερη ομάδα θα τραγουδά και θα συνοδεύει με τα όργανα τη 2^η στροφή (δηλ. το γρήγορο μέρος).

Προσέξτε οι μαθητές στην παραπάνω δραστηριότητα να ακολουθούν τον μελωδικό ρυθμό στη συνοδεία τους, έτσι ώστε να υπάρχει διαφορά ανάμεσα στη συνοδεία των δύο ομάδων.

Στη συνέχεια και εφόσον έχετε πραγματοποιήσει όλα τα παραπάνω μπορείτε να χωρίσετε τους μαθητές σε τρεις ομάδες. Οι δύο πρώτες ομάδες θα κάνουν όλα τα παραπάνω και η τρίτη ομάδα μπορεί να κινείται σύμφωνα με τα λόγια και τον ρυθμό του τραγουδιού.

Το Μπαλόني

Στην αγκαλιά μου μέσα μπαλό-νι σε κρα-τώ
Σε κάνω μα-ξι-λά-ρι μπα-λό-νι σ'α-γα-πώ!

και τύ-μπα-νο σε κά-νω χτυ-πά-ω τον ρυθ-μό-μό.
Το ό-νει-ρο που εί-δα σε ό-λους θα το πω. πω. Ψη-

λά θα σε πε-τά-ξω μπα-λό-νι λα-τρευ-τό, στα

σύν-νε-φα πα-ρέ-α να παί-ξου με κρυ-φτό. Κρυ-φτό

Γ. Σακελαρίδης

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

Οδηγίες: Στη 2^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών οι μαθητές θα ακούσουν δύο μουσικά αποσπάσματα από την ταινία «la vita e bella» N. Piovani (cd 39).

Ζητήστε από μερικούς μαθητές να παίξουν με ένα κρουστό μουσικό όργανο τα ρυθμικά σχήματα που δημιούργησαν κατά την πραγματοποίηση της 4^{ης} δραστηριότητας από το Τετράδιο Εργασιών.

16. Ακούγοντας μουσική θυμάμαι...

Στόχοι

Οι μαθητές θα πρέπει:

Να προσεγγίσουν στοιχεία και έννοιες της μουσικής μέσα από το παιχνίδι.

Να αναπτύξουν ατομικές ή ομαδικές ιδέες μέσα από δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας.

Να αφομοιώσουν βασικά στοιχεία και έννοιες της μουσικής που έχουν ήδη διδαχθεί.

Να αναπτύξουν ικανότητες όπως η ομαδοποίηση, η συνεργατικότητα, η συλλογικότητα.

Να διαπιστώσουν ότι η μουσική δεν είναι μόνο γνώση αλλά και ψυχαγωγία.

Η έννοια του παιχνιδιού περιλαμβάνει το στοιχείο της δράσης, της δημιουργίας, της έκφρασης και της χαράς. Είναι το μέσο με το οποίο το παιδί αναπτύσσεται τόσο ψυχικά όσο και σωματικά. Το παιχνίδι δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να διεγείρει τη φαντασία του, προκαλεί τα αισθητήρια όργανά του και τα αντανακλαστικά του, καθώς και το συγκινεί.

Το παιχνίδι πέρα από ώρα δημιουργικής απασχόλησης και ψυχαγωγίας μπορεί να μετατραπεί και σε αντικείμενο μάθησης, σε δραστηριότητα αβίαστης κατάκτησης γνώσεων, παροχής πληροφοριών, ερεθισμάτων και ευρύτερης μάθησης. Σημαντική είναι η χρησιμότητα του παιχνιδιού κατά την εκπαιδευτική διαδικασία, μιας και οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να κατακτήσουν και να κατανοήσουν εύκολα, δημιουργικά αλλά ταυτόχρονα με αποτελεσματικό τρόπο τόσο γνώσεις όσο και δεξιότητες.

Στόχος αυτής της διδακτικής ενότητας είναι να συνδέσει το παιχνίδι με το αντικείμενο της μουσικής. Να αποτελέσει το παιχνίδι –μέσα από τον ενισχυτικό αλλά και συμπληρωματικό ρόλο του– ένα βοήθημα γνώσεων και δεξιοτήτων έχοντας ως στόχο την προσέγγιση και τη διδασκαλία της μουσικής με ευχάριστο, ψυχαγωγικό, δημιουργικό αλλά και παράλληλα με εκπαιδευτικό τρόπο.

Μέσα από το παιχνίδι και τις δραστηριότητες αυτής της διδακτικής ενότητας οι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία να προσεγγίσουν ενεργητικά τη μουσική. Θα συμμετάσχουν ατομικά και ομαδικά σε δραστηριότητες κατανοώντας και αφομοιώνοντας γνώσεις για τα στοιχεία και τις έννοιες της μουσικής που έχουν ήδη διδαχθεί στις προηγούμενες διδακτικές ενότητες (έννοιες και στοιχεία όπως ο ρυθμός, οι ρυθμικές αξίες, η ένταση, η ταχύτητα, η διάρκεια, το τονικό ύψος, τα μουσικά όργανα και το ηχόχρωμα). Παράλληλα θα έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν δεξιότητες και να κατακτήσουν περαιτέρω γνώσεις και μουσικές εμπειρίες.

Επιπλέον, ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται μέσα από τις δραστηριότητες αυτής της διδακτικής ενότητας η ευκαιρία και η δυνατότητα που δίνεται στους μαθητές για αφύπνιση της προσοχής, της αυτοσυγκέντρωσης και της παρατηρητικότητάς τους. Συμβάλλει ακόμα σημαντικά και στην ανάπτυξη των αισθημάτων, της πρωτοβουλίας, της ενεργητικής συμμετοχής μέσα από την αναζήτηση και τον πειραματισμό, της έκφρασης και της εξωτερίκευσης των ιδεών και απόψεών τους, καθώς και της

επικοινωνίας και επαφής των μελών της σχολικής ομάδας μέσα σε ένα πνεύμα ομαδικότητας, συλλογικότητας και συνεργασίας.

Για τη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα θα χρειαστείτε υλικά και εξοπλισμό που θα πρέπει να έχετε οργανώσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

- το cd από το εκπαιδευτικό σας υλικό
- φωτοτυπίες που θα μοιράσετε στους μαθητές
- κρουστά μουσικά όργανα
- μελωδικό μουσικό όργανο
- το cd από το ανθολόγιο

Δραστηριότητες

1. Ξεκινήστε μια σύντομη συζήτηση με τους μαθητές θέτοντας το ερώτημα «Γιατί παίζουμε;». Με αυτόν τον τρόπο θα σας δοθεί η ευκαιρία να μιλήσετε στους μαθητές για την αναγκαιότητα και τη σπουδαιότητα του παιχνιδιού στη ζωή μας, όχι μόνο ως μέσο ψυχαγωγίας αλλά και ως μέσο μάθησης.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε την 1^η δραστηριότητα από το Βιβλίο του Μαθητή «**Άκουσε... μουσικά αποσπάσματα από διαφορετικά μουσικά...**», σελ. 53, και την 1^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών, σελ. 36 (βλ. Οδηγίες, Βιβλίο Εκπαιδευτικού, σελ. 61).

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

2. Χωρίστε τους μαθητές σε μικρές ομάδες. Δώστε σε κάθε ομάδα ένα από τα παρακάτω ονόματα: φόρτε, πιάνο, κρεσέντο, ντεκρεσέντο. Γράψτε στον πίνακα τέσσερα ρυθμικά σχήματα και αντιστοιχήστε ένα ρυθμικό σχήμα σε κάθε ομάδα. Ζητήστε από κάθε ομάδα ξεχωριστά να αποδώσει το ρυθμικό σχήμα με κρουστά μουσικά όργανα σύμφωνα με την ένταση που προσδίδει το όνομά της.

Συζητήστε με τους μαθητές αν αποδόθηκαν τα ρυθμικά σχήματα με την ένταση που έπρεπε μετά την παρουσίαση κάθε ομάδας.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε τις δραστηριότητες που βρίσκονται στο Βιβλίο του Μαθητή «**Καθεμία από τις παρακάτω κάρτες δείχνει μουσικά σύμβολα που έχει μάθει να αναγνωρίζεις**» στη σελ. 53 και «**Βρες τον ρυθμό**» στη σελ. 54.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και καταγράφει τις παρατηρήσεις του.

3. Μιλήστε στους μαθητές για την ηχώ.

Παίξτε ένα ρυθμικό σχήμα με ένα κρουστό μουσικό όργανο και ζητήστε από τους μαθητές να το επαναλάβουν με μικρότερη ένταση χτυπώντας τα χέρια στο θρανίο.

Στη συνέχεια παίξτε το παρακάτω παιχνίδι:

Χωρίστε τους μαθητές σε μικρές ομάδες των τεσσάρων ατόμων. Ζητήστε από κάθε ομάδα να γράψει σε μια κόλλα χαρτί ένα ρυθμικό σχήμα. Εξηγήστε τους ότι κάθε ομάδα ξεχωριστά θα παίξει με κρουστά μουσικά όργανα το ρυθμικό σχήμα που έφτιαξε σε μια άλλη ομάδα, η οποία θα πρέπει να το επαναλάβει αρκετές φορές, όλο και πιο σιγά (σαν ηχώ).

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρακολουθεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

4. Πραγματοποιήστε τη δραστηριότητα «**Οι νότες!**» που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 54 (βλ. Βιβλίο Εκπαιδευτικού, Οδηγίες σελ. 61).

Στη συνέχεια διαλέξτε μερικές από τις μελωδίες που δημιούργησαν οι μαθητές. Αν διαθέτετε μελωδικό όργανο, παίξτε τις μελωδίες των μαθητών και ζητήστε τους να τις τραγουδήσουν με διάφορες συλλαβές. Για παράδειγμα: λα λα, τα τα, ξου, μπα κ.ά. Ζητήστε τους να βρουν στίχους για κάθε μελωδία.

Μοιράστε σε κάποιους μαθητές κρουστά μουσικά όργανα (οι υπόλοιποι παίζουν παλαμάκια ή χτυπούν κάποιο αντικείμενο) και τραγουδήστε όλοι μαζί τους στίχους και τις μελωδίες συνοδεύοντας τον ρυθμό τους.

Στο τέλος γράψτε όλους τους στίχους που επινόησαν οι μαθητές στον πίνακα και ζητήστε από ομάδες μαθητών να τους συνδυάσουν σε μια κόλλα χαρτί και να φτιάξουν ένα δικό τους τραγούδι. Με αυτόν τον τρόπο η κάθε ομάδα θα φτιάξει και ένα διαφορετικό τραγούδι. Παίξτε σε ένα μελωδικό όργανο το τραγούδι κάθε ομάδας, ζητώντας ταυτόχρονα από την ομάδα που το έγραψε να το τραγουδά και να το συνοδεύει με κρουστά μουσικά όργανα.

5. Πραγματοποιήστε τις δραστηριότητες που βρίσκονται στο Βιβλίο του Μαθητή «Κοίταξε! Η μουσική παρτιτούρα από ένα τραγούδι...» στη σελ. 55 (βλ. Οδηγίες, Βιβλίο Εκπαιδευτικού, σελ. 61).

Στη συνέχεια χωρίστε τους μαθητές σε τρεις ομάδες και παίξτε το παρακάτω παιχνίδι:

Μοιράστε σε κάθε ομάδα κρουστά μουσικά όργανα (αν τα μουσικά όργανα δεν είναι αρκετά για όλους τους μαθητές, ζητήστε να χτυπούν τα μολύβια τους, παλαμάκια, τα θρανία κ.ά.).

Εξηγήστε σε κάθε ομάδα ότι θα τραγουδά ένα μέρος του τραγουδιού όταν έρθει η σειρά της (θα δείχνετε εσείς με μια κίνηση πότε είναι η σειρά τής κάθε ομάδας). Επίσης, δείξτε στους μαθητές μια δική σας τυχαία κίνηση και εξηγήστε ότι, όταν τη βλέπουν, θα τραγουδούν από μέσα τους.

Κατά τη διάρκεια του τραγουδιού και οι τρεις ομάδες θα συνοδεύουν ρυθμικά το τραγούδι ανεξάρτητα από το αν τραγουδούν.

Ζητήστε από την πρώτη ομάδα να αρχίσει να τραγουδά το τραγούδι «Πέντε ποντικοί». Σε όποιο σημείο θέλετε ζητήστε να τραγουδούν από μέσα τους. Αμέσως μετά, ζητήστε από τη δεύτερη ομάδα να συνεχίσει το τραγούδι από εκεί που σταμάτησε η πρώτη ομάδα χωρίς να χάσουν τον παλμό και τα λόγια του τραγουδιού. Συνεχίστε ανάμεσα στη δεύτερη και τρίτη ομάδα και ξαναρχίστε από την αρχή μέχρι να τελειώσει το τραγούδι.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε την 3^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών, στη σελ. 37.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρακολουθεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες όταν χρειάζεται.

Οδηγίες και συμβουλές:

Για την 1η δραστηριότητα στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 53 «Άκουσε... μουσικά αποσπάσματα από διαφορετικά μουσικά...» θα χρησιμοποιήσετε το cd 40.

Στην 3η δραστηριότητα στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 54 «βρες τον ρυθμό», παίξτε με ένα κρουστό μουσικό όργανο απλούς ρυθμούς και ζητήστε από τους μαθητές να τους επαναλάβουν.

Στην 4η δραστηριότητα από το Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 54 «Οι νότες!», θα χρησιμοποιήσετε το cd 19.

Στην 5η δραστηριότητα στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 55 «Κοίταξε! Η μουσική παρτιτούρα από ένα τραγούδι...», μοιράστε στους μαθητές τα λόγια του τραγουδιού (βλ. Βιβλίο Εκπαιδευτικού, σελ. 61) και τραγουδήστε μαζί τους το τραγούδι (η μελωδία του είναι ακριβώς ίδια με του τραγουδιού «Κάτω στο γιαλό») (βλ. Ανθολόγιο).

Στην 1η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών θα χρησιμοποιήσετε το cd 41.

Στη συνέχεια μπορείτε να μιλήσετε στους μαθητές για τα ηλεκτρόφωνα μουσικά όργανα.

Τη 2η δραστηριότητα στο Τετράδιο Εργασιών μπορείτε να την πραγματοποιήσετε όποια στιγμή θέλετε.

Στην 3η δραστηριότητα στο Τετράδιο Εργασιών θα χρησιμοποιήσετε το cd από το ανθολόγιο.

Στη συνέχεια ζητήστε από τους μαθητές να σας πουν τις ομοιότητες του τραγουδιού «Πέντε ποντικοί» με το τραγούδι «Κάτω στο γιαλό». Εξηγήστε στους μαθητές ότι σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας μπορεί να συναντήσουμε τις ίδιες μελωδίες με διαφορετικά λόγια.

Στη συνέχεια προχωρήστε στη δραστηριότητα «**Φτιάξτε το δικό σας τραγούδι**».

Μοιράστε στους μαθητές την παρτιτούρα του τραγουδιού «Πέντε ποντικοί» (βλ. Βιβλίο Εκπαιδευτικού, στη σελ. 62). Δώστε σε κάθε ομάδα αρκετό χρόνο ώστε να φτιάξει 2-3 δικές της στροφές πάνω στη μελωδία του τραγουδιού «Πέντε ποντικοί».

Στο τέλος ζητήστε από κάθε ομάδα να παρουσιάσει το τραγούδι της.

Πέντε ποντικοί

1. Πέντε ποντικοί
και δεκαοχτώ νυφίτσες
γάμο κάνανε, κοντή,
νερατζούλα φουντωτή.

2. Γάμο κάνανε
μ' ένα σπυρί σιτάρι
και το πλένανε, κοντή,
νερατζούλα φουντωτή.

3. Και το πλένανε
σου βελονιού την κούπα,
και το λιάζανε, κοντή,
νερατζούλα φουντωτή.

4. Και το λιάζανε
σου πουρναριού το φύλλο
και τ' αλέθανε, κοντή,
νερατζούλα φουντωτή.

5. Και τ' αλέθανε
σου σφοντυλιού την τρύπα,
το σακιάζανε, κοντή,
νερατζούλα φουντωτή.

6. Το σακιάζανε
στης ψείρας το τομάρι,
το φορτώνανε, κοντή,
νερατζούλα φουντωτή.

7. Το φορτώνανε
σου φύλλου τα καπούλια,
ψείρα ζύμωνε, κοντή,
νερατζούλα φουντωτή.
Ψείρα ζύμωνε, κοριός εθερμολόγα.

Παρτιτούρα του τραγουδιού «Πέντε ποντικοί»

17. Πώς μπορώ να φτιάξω μουσικά όργανα

Στόχοι

Οι μαθητές πρέπει:

- Να γνωρίσουν τον τρόπο κατασκευής των μουσικών οργάνων και τον τρόπο παραγωγής ήχου.

- Να εξοικειωθούν με υλικά κατασκευής.
- Να ανακαλύψουν ένα ευρύ φάσμα ήχου από διαφορετικές πηγές.
- Να συμμετάσχουν στη μουσική δράση αναπτύσσοντας παράλληλα και την ομαδικότητά τους.
- Να αποκτήσουν λεπτές δεξιότητες.

Η θεματική ενότητα των αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων είναι ένα αντικείμενο ευχάριστο, προσίτο και διασκεδαστικό για τους μαθητές. Θα έχετε δει ίσως πολλές φορές την ανάγκη των παιδιών, όταν τραγουδούν, να θέλουν να χτυπήσουν παλαμάκια ή να χτυπήσουν τα χέρια στο θρανίο. Δώστε τους την ευκαιρία να χρησιμοποιήσουν δημιουργικά την ανάγκη τους αυτή, δηλαδή να συνοδεύουν τα τραγούδια τους ή να παίξουν τα μουσικά τους παιχνίδια με όργανα που θα φτιάξουν τα ίδια. Είναι ένα αντικείμενο που θα ικανοποιήσει την επιθυμία τους για ενεργητική συμμετοχή στα μουσικά δρώμενα.

Τα αυτοσχέδια μουσικά όργανα είναι κεφάλαιο στο οποίο θα χρειαστεί να κάνετε μια αναφορά όσον αφορά στην κατηγοριοποίηση των οργάνων ανάλογα με τον τρόπο κατασκευής τους και να τα διαχωρίσετε σε τέσσερις βασικές κατηγορίες: α) τα ιδιόφωνα (μουσικά όργανα τα οποία παράγουν ήχο ανάλογα με το υλικό που είναι φτιαγμένα, όπως οι καμπάνες, οι καστανιέτες, τα κύμβαλα), β) τα αερόφωνα (μουσικά όργανα τα οποία παράγουν ήχο χρησιμοποιώντας τον αέρα ως βασικό παράγοντα παλμικών κινήσεων, όπως οι κόνρες, οι βομβητές, η μουσική σφεντόνα), γ) τα μεμβρανόφωνα (μουσικά όργανα που παράγουν τον ήχο από τεντωμένες μεμβράνες τις οποίες χτυπάμε, όπως τα τύμπανα, δ) τα χορδόφωνα (μουσικά όργανα που παράγουν ήχο μέσω τεντωμένων χορδών από τη μια άκρη στην άλλη, όπως τα λαούτα, οι λύρες, οι κιθάρες, οι άρπες).

Καλό θα ήταν να κατασκευάσετε εξολοκλήρου μόνοι σας τα όργανα, που επίσης θα κατασκευαστούν στη διάρκεια του μαθήματος από τα παιδιά, έτσι ώστε να παρατηρήσετε τις ιδιαιτερότητες και τα χαρακτηριστικά κάθε οργάνου. Μελετήστε επίσης τον ήχο τους, επισημάνετε τυχόν τεχνικές δυσκολίες ως προς την κατασκευή και βρείτε εναλλακτικές μορφές υλικών και λύσεων. Θα πρέπει να υπάρχει πάντα ένα απόθεμα των απαιτούμενων υλικών για τυχόν απώλειες ή φθορές από τα παιδιά και να τους δώσετε το κίνητρο να φάξουν και αυτά με τη σειρά τους να βρουν εναλλακτικούς τρόπους υλικών προκειμένου να κατασκευάσουν τα όργανα (παλιά αντικείμενα, ρούχα, σκουπίδια κτλ.).

Είναι σημαντικό να είστε όσο μπορείτε κοντά στους μαθητές κατά τη διάρκεια των κατασκευών των μουσικών οργάνων. Η βοήθειά σας θα είναι πολύτιμη και αναγκαία, αφού αρκετές φορές οι μαθητές έρχονται αντιμέτωποι με υλικά ή εργαλεία που δεν έχουν ξαναχρησιμοποιήσει.

Για τη συγκεκριμένη ενότητα θα χρειαστείτε: όλα τα υλικά που αναφέρονται σε καθεμία από τις κατασκευές που ακολουθούν.

Δεν είναι απαραίτητο η κατασκευή των αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων να διεξαχθεί σε μια διδακτική ενότητα. Μπορείτε να συνδυάσετε την κατασκευή τους με άλλες θεματικές ενότητες. Για παράδειγμα, μπορείτε να κατασκευάσετε το γκονγκ στην ενότητα «Η μουσική άλλων λαών» και το τουμπλεκί στην ενότητα «Μαθαίνοντας τα παραδοσιακά ελληνικά μουσικά όργανα».

Δραστηριότητες

1. Πώς θα φτιάξετε ένα γκονγκ

Θα χρειαστείτε:

- ένα μεταλλικό ή αλουμινένιο στρογγυλό ταψί (το οποίο μπορείτε να ζητήσετε να φέρουν οι ίδιοι οι μαθητές)
- ένα σουβλί (το οποίο θα χρησιμοποιήσετε αποκλειστικά και μόνο εσείς)
- 60 εκ. λεπτό νήμα (ή πετονιά)

- μια μπαγκέτα φτιαγμένη από ένα ξυλάκι από σουβλάκι που στην άκρη της θα έχει μία μπάλα από βαμβάκι και μάλλινο νήμα

- ένα κουβάρι μάλλινο νήμα και βαμβάκι

Η χώρα προέλευσης του γκονγκ είναι η Ιάβα. Το γκονγκ χρησιμοποιείται μέχρι και σήμερα από την ορχήστρα Γκαμελάν και από τα μέσα του 19ου αιώνα το συναντάμε και στη δυτικο-ευρωπαϊκή ορχήστρα.

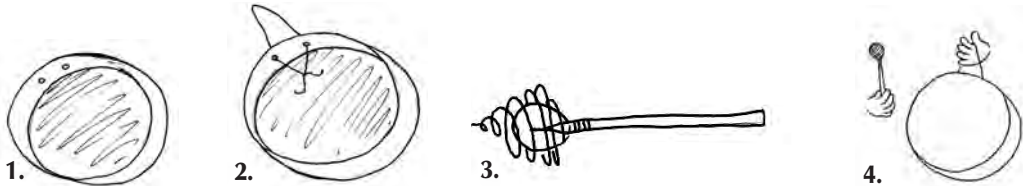
Οι μαθητές βρίσκονται μαζί σας καθισμένοι σε κυκλική διάταξη έχοντας ο καθένας τα απαιτούμενα υλικά.

1. Ανοίξτε στο ταψί του κάθε μαθητή με το σουβλί που έχετε δύο τρύπες.

2. Οι μαθητές θα χρειαστεί να περάσουν το μάλλινο νήμα που έχουν μέσα από τις τρύπες και να το δέσουν κόμπο.

3. Για να φτιάξουν την μπαγκέτα θα τυλίξουν τη μυτερή άκρη του ξύλου με το βαμβάκι σε μέγεθος φουντουκιού και στη συνέχεια θα σφιχτοδέσουν την μπαλίτσα, αφού πρώτα την καλύψουν με το μάλλινο νήμα.

4. Για να ακούσουν οι μαθητές τον ήχο του γκονγκ, κρατούν το γκονγκ στο ένα χέρι (από το νήμα του) και το χτυπάνε με την μπαγκέτα.

Εξηγήστε στα παιδιά ότι μπορούν να κατασκευάσουν διάφορα μεγέθη γκονγκ (χρησιμοποιώντας διαφορετικά μεγέθη ταψιών).

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί και ανατροφοδοτεί τους μαθητές σε όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας με οδηγίες και συμβουλές.

2. Πώς θα φτιάξετε ένα χειροτόμπανο.

Θα χρειαστείτε:

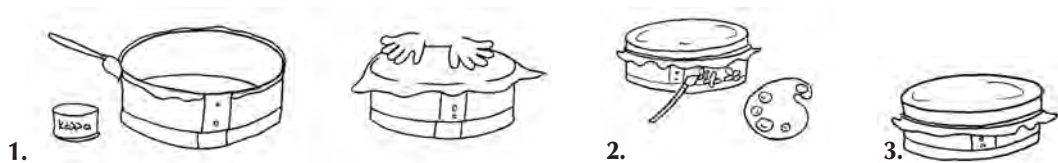
- Ένα ξύλινο κόσκινο (το οποίο μπορείτε να ζητήσετε να φέρουν οι ίδιοι οι μαθητές)
- Ένα φαρδύ λάστιχο
- Κόλλα (ατλακόλ)
- Δερμάτινες μεμβράνες

Χωρίστε τους μαθητές σε ζευγάρια και μοιράστε τους τα υλικά. Αρχίστε μαζί τους την παρακάτω κατασκευή δίνοντας συνεχώς οδηγίες και συμβουλές.

1. Οι μαθητές βρέχουν τη δερμάτινη μεμβράνη για 5-10 λεπτά. Αλείφουν με κόλλα περιμετρικά το επάνω χείλος του κόσκινου. Μετά τοποθετούν τη μεμβράνη με ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να μη ζαρώσει.

2. Στη συνέχεια σταθεροποιούν τη μεμβράνη με το φαρδύ λάστιχο προσπαθώντας να την τενώσουν.

3. Αφήστε το κάθε χειροτόμπανο να στεγνώσει για ένα εικοσιτετράωρο και στη συνέχεια ζητήστε από τους μαθητές να το διακοσμήσουν όπως τους αρέσει.

Το μουσικό όργανο που έφτιαξαν οι μαθητές είναι έτοιμο και μπορούν να ακούσουν τον ήχο του χτυπώντας τη μεμβράνη με το χέρι τους.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί και ανατροφοδοτεί τους μαθητές σε όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας με οδηγίες και συμβουλές.

3. Πως θα φτιάξετε ένα τάικο

Θα χρειαστείτε:

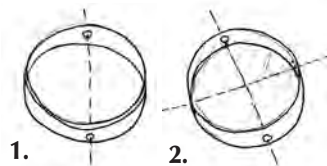
- ένα στρογγυλό κουτί (από τριγωνικά τυράκια), το οποίο μπορείτε να ζητήσετε να φέρουν οι ίδιοι οι μαθητές)
- ένα σουβλί (το οποίο θα χρησιμοποιήσετε αποκλειστικά και μόνο εσείς)
- δύο χάντρες (στρογγυλές με τρύπα)
- μια καβίλια ή μολύβι
- 50 εκ. σχοινί (λεπτό)
- κόλλα

Οι μαθητές κάθονται μαζί σας σε κυκλική διάταξη. Μοιράστε τα υλικά και εξηγήστε ότι το τάικο είναι ένα πανάρχαιο γιαπωνέζικο λαϊκό τύμπανο, το οποίο παραπέμπει στην ιαπωνική θρησκεία, φιλοσοφία και πολιτισμό. Ως όργανο διδάσκει άφογα τα ανταντακλαστικά, τη βασική έννοια της δράσης-αντίδρασης.

Αρχίστε την παρακάτω κατασκευή μαζί με τους μαθητές δίνοντας συνεχώς οδηγίες και συμβουλές.

1. Με το σουβλί ανοίξετε δύο διαμετρικά αντίθετες τρύπες στο κουτί σε κάθετη διάταξη (όσο το πάχος της καβίλιας ή του μολυβιού), για να χωράει να διαπερνά την τρύπα.

2. Στη συνέχεια οι μαθητές ανοίγουν δύο διαμετρικά αντίθετες τρύπες στο κουτί, τόσο όσο για να περνάει το νήμα (μικρότερες από τις προηγούμενες) σε οριζόντια διάταξη.

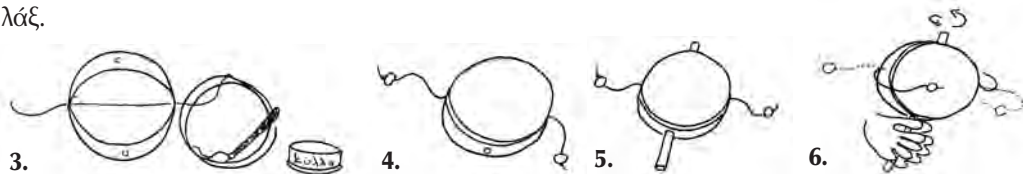
Σημείωση: Οι 4 τρύπες σχηματίζουν έναν νοητό σταυρό.

3. Οι μαθητές ανοίγουν το καπάκι για να εφαρμόσουν καλύτερα το νήμα και στη συνέχεια το κλείνουν και το κολλούν με κόλλα για να μην ανοίγει.

4. Περνούν σε κάθε άκρη του νήματος από μια χάντρα. Μετρούν αν η χάντρα φτάνει μέχρι το κέντρο του κουτιού, κάνουν κόμπο και τέλος κόβουν το νήμα που περισσεύει.

5. Τέλος, εφαρμόζουν την καβίλια (ή το μολύβι) στις δύο διαμετρικά αντίθετες τρύπες, έτσι ώστε να σχηματιστεί η λαβή του οργάνου.

6. Για να παίξουν οι μαθητές με το τάικο, τοποθετούν το κάτω μέρος της λαβής ανάμεσα στις παλάμες. Τρίβουν και στριφογυρίζουν τη λαβή και οι χάντρες χτυπάνε τη μεμβράνη του κουτιού εναλλάξ.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί και ανατροφοδοτεί τους μαθητές σε όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας με οδηγίες και συμβουλές.

Μικρές οδηγίες και συμβουλές

- Σε όλες τις δραστηριότητες που αναφέρονται και στα τρία βιβλία και αφορούν τις κατασκευές μουσικών οργάνων θα ήταν χρήσιμο να έχετε ζητήσει από το προηγούμενο μάθημα να φέρουν οι μαθητές τα υλικά που απαιτούνται.

- Μπορείτε να κρατήσετε τα μουσικά όργανα στην τάξη σας δημιουργώντας έτσι μια συλλογή από ρυθμικά κρουστά μουσικά όργανα.

18. Μια διαφορετική ορχήστρα

Στόχοι

Οι μαθητές πρέπει:

Να γνωρίσουν το ηχόχρωμα των οργάνων που συμμετέχουν στην μπάντα.

Να κατανοήσουν τον τρόπο κατασκευής, παραγωγής του ήχου και τεχνικής παιξίματος των μουσικών οργάνων της μπάντας.

Να κατανοήσουν την έννοια της ορχήστρας, της μπάντας.

Να αναπτύξουν δεξιότητες, όπως η ακουστική δεξιότητα, η παρατηρητικότητα και η αυτοσυγκέντρωση.

Ο όρος ορχήστρα εμφανίζεται στην αρχαία Ελλάδα για να περιγράψει τον χώρο μπροστά από την σκηνή όπου τραγουδούσε ο χορός. Στις αρχές του 17^{ου} αιώνα στη Δύση η λέξη ορχήστρα άρχισε να χρησιμοποιείται για να δηλώσει το σύνολο των μουσικών με τα όργανά τους, χωρίς όμως να έχει συγκεκριμένο μέγεθος και σχήμα.

Η εξέλιξη της ορχήστρας από τον 17^ο αιώνα μέχρι σήμερα επηρεάστηκε από τις αντιλήψεις (θησκευτικές και πολιτικές) κάθε εποχής, από τις αντιλήψεις των συνθετών και από τις δυνατότητες των οργάνων. Προς το τέλος του 17^{ου} αιώνα σχηματίζεται η ορχήστρα Μπαρόκ. Πρόκειται για ορχήστρα που βασίζεται στα έγχορδα (βιολί, βιόλα, βιολοντσέλο, κοντραμπάσο), έχοντας όμως για ποικιλία στο ηχόχρωμα μερικά πνευστά (φλάουτο, όμποε). Γύρω στα μέσα του 18^{ου} αιώνα καθορίζονται για πρώτη φορά οι θέσεις των μουσικών μέσα στην ορχήστρα.

Στο Μανχάιμ της Γερμανίας μία ομάδα συνθετών με επικεφαλής τον Γ. Στάμιτς καινοτομεί με ριζικές αλλαγές στην ορχήστρα. Για πρώτη φορά χρησιμοποιούνται διαβαθμίσεις στη δυναμική (κρεσέντο–ντεκρεσέντο). Από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα η συμφωνική ορχήστρα αποκτά το μέγεθος και το σχήμα που γνωρίζουμε σήμερα. Σε αυτό σημαντικό ρόλο έπαιξε η τεχνολογία των οργάνων που βελτιώνεται σημαντικά (χρήση βαλβίδων στα χάλκινα πνευστά, εμπλουτισμός πνευστών). Εκτός βέβαια από τη συμφωνική ορχήστρα υπάρχουν και άλλα μικρότερα οργανικά σύνολα, όπως η μπάντα και τα σύνολα μουσικής δωματίου.

Όσον αφορά **την μπάντα** (ή αλλιώς φιλαρμονική), είναι το μουσικό σύνολο το οποίο αποτελείται από εκτελεστές κυρίως πνευστών και κρουστών οργάνων. Η ιστορία της ξεκινά από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Πρόκειται για μουσική πνευστών που παιζόταν στις αυλές των ιπποτών και που αργότερα πέρασε στον χώρο της στρατιωτικής μουσικής, φτάνοντας σήμερα να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του στρατού και των δήμων. Η μπάντα έχει αναγνωριστεί ως μουσικό σύνολο ιδανικό για δημόσιες εμφανίσεις ανοιχτού χώρου, όπως παρελάσεις, στρατιωτικές τελετές και κοινωνικές εκδηλώσεις.

Αναπτύχθηκαν διάφορα είδη μπάντας, όπως η στρατιωτική, η μπάντα παρελάσεως, η τζαζ μπάντα. Πιο γνωστή όμως είναι η μπάντα χάλκινων πνευστών (φλάουτο, πίκολο, σαξόφωνο, κορνέτες, τρομπέτες, κόρνα, τρομπόνια) με υποστήριξη κρουστών (ταμπούρλο, γκρανκάσσα, ντραμς, μεταλλόφωνο). Σε αντίθεση με την ορχήστρα, η μπάντα δεν περιλαμβάνει έγχορδα όργανα, με αποτέλεσμα να παρουσιάζει αδυναμία ως προς τη λεπτότητα, τη δυναμική και τα ηχοχρώματα που προσδίδουν τα έγχορδα. Διαθέτει μεγαλύτερο όγκο φωνής απ' ό,τι η ορχήστρα και δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον ρυθμό, τονίζοντας τα ρυθμικά όργανα και τα ρυθμικά στοιχεία της μουσικής. Όσον αφορά το ρεπερτόριό της, η μπάντα το αντλεί από μεταγραφές ορχηστικών έργων. Επιπλέον, περιλαμβάνει πλήθος εμβατηρίων, χορών, τραγουδιών, καθώς και δασκευές έργων για πιάνο.

Για τη διεξαγωγή του συγκεκριμένου κεφαλαίου θα χρειαστείτε δύο διδακτικές ώρες.

Για την καλύτερη και ευκολότερη διεξαγωγή του μαθήματος θα χρειαστείτε υλικά και εξοπλισμό που θα πρέπει να έχετε ετοιμάσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

• το cd από το εκπαιδευτικό σας υλικό

• φωτοτυπίες που θα μοιράσετε στους μαθητές

Δραστηριότητες

1. Ξεκινήστε το μάθημα βάζοντας στους μαθητές να ακούσουν από το cd 42 ένα μουσικό απόσπασμα από μπάντα και ζητήστε τους να απαντήσουν στην ερώτηση του Βιβλίου του Μαθητή (σελ. 58) «Μάντεψε ποια από τις...». Στη συνέχεια ξεκινήστε μια συζήτηση με τους μαθητές και θέστε τους το ερώτημα «Τι είναι ορχήστρα;». Με αυτό τον τρόπο θα σας δοθεί η ευκαιρία να κατανοήσετε πώς οι μαθητές αντιλαμβάνονται την έννοια της ορχήστρας, να τους εξηγήσετε ότι υπάρχουν διαφορετικά είδη ορχήστρας και να τους μιλήσετε για την μπάντα δίνοντας πληροφορίες για τη μπάντα, για το πώς δημιουργήθηκε και για τις οικογένειες μουσικών οργάνων που συμμετέχουν σε αυτή (βλ. Βιβλίο Εκπαιδευτικού, σελ. 68). Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν από το cd (43) μουσικά αποσπάσματα από μπάντα.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος καθοδηγεί τη συζήτηση με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με ερωτήσεις, οδηγίες και συμβουλές.

2. Πριν ξεκινήσετε τη συγκεκριμένη δραστηριότητα θα πρέπει να έχετε μιλήσει στους μαθητές για τα πνευστά μουσικά όργανα, να τα έχουν γνωρίσει από το βιβλίο τους (σελ. 59, 60, 61, Κεφ. **Μια διαφορετική...**) και να έχουν ακούσει από το cd του εκπαιδευτικού σας υλικού ηχητικά αποσπάσματα (cd 44, 45). Στη συνέχεια μοιράστε σε φωτοτυπίες στους μαθητές την καρτέλα που βρίσκεται στη σελ. 97 και απεικονίζει ένα φλάουτο, μια τούμπα και μια τρομπέτα. Βάλτε να ακούσουν οι μαθητές ένα μικρό απόσπασμα από το έργο του Μανουέλ ντε Φάλλα «Μάγος έρωτας» (cd 46) στο οποίο κυριαρχεί η τρομπέτα και ζητήστε τους να βάλουν σε έναν κύκλο το μουσικό όργανο που άκουσαν. Προαιρετικά, μετά το τέλος της δραστηριότητας μπορείτε να προχωρήσετε στην 1^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών, σελ. 40.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τις εργασίες των μαθητών και σημειώνει πάνω σε αυτές τις παρατηρήσεις του.

3. Πραγματοποιήστε την παρακάτω δραστηριότητα αφού πρώτα μιλήσετε στους μαθητές για τα κρουστά όργανα της μπάντας, τα γνωρίσουν από το βιβλίο τους (σελ. 61, Κεφ. «Μια διαφορετική...») και τα ακούσουν από το cd του εκπαιδευτικού σας υλικού (cd 47). Στη συνέχεια ζητήστε από τους μαθητές να θυμηθούν την κίνηση που κάνουν για να παίξουν με τα κρουστά όργανα που υπάρχουν στην τάξη τους. Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν για άλλη μια φορά τα κρουστά όργανα από το

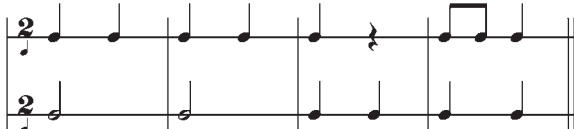
cd του εκπαιδευτικού σας υλικού και ζητήστε τους κάθε φορά που ακούν κάποιο μουσικό όργανο που υπάρχει στην τάξη να μιμούνται την κίνηση παιξίματός του. Τη στιγμή που ακούγονται όργανα που δεν υπάρχουν στην τάξη οι μαθητές θα πρέπει να κάθονται ακίνητοι σαν αγάλματα.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και καταγράφει τις παρατηρήσεις του.

Δραστηριότητα 4η

Γράψτε στον πίνακα το παρακάτω ρυθμικό σχήμα:

Ζητήστε από τους μαθητές να το εκτελέσουν χτυπώντας παλαμάκια, παίζοντας

τύμπανο	
πιατίνια	

πρώτα την πρώτη σειρά και μετά τη δεύτερη. Στη συνέχεια χωρίστε τους μαθητές σε δύο ομάδες και ζητήστε να εκτελέσουν το παραπάνω ρυθμικό σχήμα ταυτόχρονα, παίζοντας η πρώτη ομάδα την πρώτη σειρά χτυπώντας παλαμάκια και η δεύτερη ομάδα τη δεύτερη σειρά χτυπώντας τα μολύβια πάνω στο θρανίο. Όταν οι μαθητές καταφέρουν όλα τα παραπάνω χωρίστε για άλλη μια φορά τους μαθητές σε δύο ομάδες. Μοιράστε στην πρώτη ομάδα κρουστά μουσικά όργανα (με προτίμηση στα τύμπανα και στα πιατίνια) και ζητήστε τους να φτιάξουν τη δική τους μπάντα κρουστών, ακολουθώντας το παραπάνω ρυθμικό σχήμα. Δώστε στους μαθητές της πρώτης ομάδας λίγο χρόνο ώστε να εξασκηθούν στην εκτέλεση του παραπάνω ρυθμικού σχήματος με κρουστά μουσικά όργανα. Από τη δεύτερη ομάδα ζητήστε να κάνει μια μικρή παρέλαση ακολουθώντας τον ρυθμό της μπάντας που έφτιαξαν οι μαθητές της πρώτης ομάδας. Όταν οι μαθητές ετοιμαστούν, προχωρήστε στην αναπαράσταση της παρέλασης.

Σημείωση: αν ο χώρος δεν είναι επαρκής για όλους τους μαθητές, μπορείτε να πραγματοποιήσετε τη δραστηριότητα χρησιμοποιώντας κάθε φορά ομάδες λίγων μαθητών.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές δίνοντας οδηγίες και συμβουλές για την καλύτερη διεξαγωγή της δραστηριότητας.

Μικρές οδηγίες και συμβουλές

Την 2^η, 3^η και 4^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών στις σελ. 40 και 41 μπορείτε να τις πραγματοποιήσετε όποια στιγμή εσείς κρίνετε σωστό, εφόσον οι μαθητές έχουν γνωρίσει την μπάντα και τα όργανα που συμμετέχουν σε αυτή.

Για την 5^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών θα χρησιμοποιήσετε το cd 48.

19. Μουσική και ποίηση

Στόχοι

Οι μαθητές πρέπει:

Να γνωρίσουν τι είναι η μελοποίηση και πώς μελοποιείται ένα ποίημα.

Να πειραματιστούν με την απαγγελία του ποιήματος χρησιμοποιώντας βασικά μουσικά στοιχεία (ρυθμός, ένταση, ταχύτητα, τονικό ύψος).

«Στην εκφορά κάθε πρότασης παρατηρεί κανείς την ύπαρξη της μουσικής που διακρίνεται στη μελωδία, στον ρυθμό ή στο ιδιαίτερο χρώμα της φωνής. Η μελωδία των φράσεων (όπως και η καθαρά μουσική μελωδία) συνοδεύεται από έναν ρυθμό που στην ομιλία προκύπτει από τον τρόπο τονισμού,

την ταχύτητα και τις διακυμάνσεις της φωνής κατά την εκφορά των συλλαβών, των λέξεων, των φράσεων, καθώς και την αναπνοή και τη συναισθηματική φόρτιση του ομιλητή» (Λ. Τσοκανή «Για τη μουσικότητα της νέας-ελληνικής γλώσσας»). Τα γνωρίσματα αυτά της εκφοράς του λόγου συμπίπτουν με τα μουσικά γνωρίσματα, όπως το τονικό ύψος, η διάρκεια, η ένταση και το ηχόχρωμα.

Η λέξη μουσική στην αρχαιότητα περιέγραφε την «Τέχνη των μουσών» που περιελάμβανε τη μουσική, την ποίηση και τον χορό.

«Η εμφάνιση της λεγόμενης “καθαρής” οργανικής μουσικής και η δυνατότητά της να λειτουργεί ως μία αυτόνομη μορφή καλλιτεχνικής έκφρασης αποτέλεσε ένα σχετικά πρόσφατο φαινόμενο στην ιστορία του πολιτισμού που εμφανίζεται στις δυτικές κοινωνίες γύρω στον 17^ο αιώνα. Επί χιλιάδες χρόνια, σε όλες τις παραδοσιακές κοινωνίες, η μουσική ήταν ταυτισμένη σχεδόν απόλυτα με τον λόγο και με την κίνηση, με την ποίηση και με τον χορό». (Μ. Γρηγορίου, «Μουσική και ποίηση: Μια προαιώνια σχέση».

Αρχικά λοιπόν, οι δύο τέχνες, μουσική και ποίηση, συμβίωναν αναπόσπαστα ως ένα σύνολο. Αυτό φαίνεται από πλήθος τεκμηρίων που έχουν διασωθεί από την αρχαία Ελλάδα, στα οποία βλέπουμε ομηρικούς ήρωες ή επαγγελματίες μουσικούς, τους αιδούς, να τραγουδούν στίχους πάνω στο ίδιο μελωδικό σχήμα.

Σήμερα η ποίηση και η μουσική είναι δύο διαφορετικές τέχνες. Υπάρχουν όμως κοινά σημεία αναφοράς τα οποία επιτρέπουν την εκατέρωθεν προσέγγιση των δύο αυτών τεχνών. «Και παρά την αυτόνομη πορεία τους, δεν έπαψαν ποτέ να συνεργάζονται για μια ενιαία καλλιτεχνική παρουσίαση» (Α. Σιδέρης).

Η σημαντικότερη διεργασία που ενοποιεί την ποίηση και τη μουσική είναι η μελοποίηση. Μελοποιημένη είναι η ποίηση στην οποία ο συνθέτης έχει προσαρμόσει μελωδία στους στίχους και στις στροφές του ποιήματος. Πολλοί ποιητές και μουσικοί συνεργάστηκαν στη μελοποίηση ποιημάτων (Σούμαν, Μότσαρτ, Μπετόβεν, Ντεμπισσί, Γκαίτε, Βαρλαίν, Μποντλέρ κ.ά.). Σημαντικό ρόλο παίζει η μορφή του ποιητικού κειμένου και της μουσικής του επεξεργασίας κατά τη μελοποίησή του. Πιο εύκολη καθιστά τη μελοποίηση η αντιστοιχία των στίχων και των στροφών ενός ποιήματος. Εκεί η μελοποίηση γίνεται με μια μελωδία η οποία επαναλαμβάνεται σε όλες τις στροφές του ποιήματος. Αντίθετα, στη μοντέρνα ποίηση η επανάληψη της μελωδίας είναι σχεδόν αδύνατη λόγω της ιδιαιτερότητας που παρουσιάζει η μορφή της.

Τα ποιήματα που διαλέξαμε σε αυτήν τη διδακτική ενότητα είναι ένα απόσπασμα από το ποίημα «**Το θαλασσινό τριφύλλι**» του Οδυσσέα Ελύτη (από την ποιητική συλλογή «Τα ρω του έρωτα») και του Ν. Γκάτσου «**Γεια σου χαρά σου Βενετιά**» μελοποιημένο από τον Στ. Ξαρχάκο. Για την καλύτερη διεξαγωγή του μαθήματος θα χρειαστείτε υλικά που θα πρέπει να έχετε οργανώσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

• το cd

• κρουστά μουσικά όργανα

Για την πραγματοποίηση της συγκεκριμένης ενότητας θα πρέπει να αφιερώσετε δύο διδακτικές ώρες.

Δραστηριότητες

1. Διαβάστε το ποίημα «Το θαλασσινό τριφύλλι» στους μαθητές και στη συνέχεια πραγματοποιήστε την δραστηριότητα που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή, σελ. 62 «**Διάβασε δυνατά, μαζί με τον δάσκαλο και τους συμμαθητές σου το ποίημα...**».

Στη συνέχεια διαβάστε το ποίημα στους μαθητές με διαφορετικούς τρόπους, π.χ. γρήγορα και με αγωνία τονίζοντας λέξεις για να δώσετε έμφαση, αργά και πολύ σιγά αλλάζοντας κάποιες φορές το

τέμπο σε πιο γρήγορο ή πιο αργό σαν να αφηγγείστε ένα παραμύθι, δυνατά και ζωνηρά σαν να απαγγέλλετε ένα χαρούμενο ποίημα κ.ά.

Κάθε φορά που απαγγέλλετε το ποίημα με κάποιον από τους παραπάνω τρόπους, ζητήστε από τους μαθητές να περιγράψουν τον τρόπο απαγγελίας σας (χαρούμενα, θυμωμένα, κ.ά.).

Μπορείτε έπειτα να πραγματοποιήσετε τη δραστηριότητα που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 63 «**Δοκίμασε κι εσύ να απαγγείλεις μια στροφή...**», καθώς επίσης και τη δραστηριότητα που αναφέρεται στη σελ. 63 «**Ο ρυθμός παίζει με το ποίημα**».

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

2. Προχωρήστε στην πραγματοποίηση της παρακάτω δραστηριότητας αφού πρώτα έχετε πραγματοποιήσει την 1^η και 2^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών στο κεφ. «Μουσική και ποίηση».

Παίξτε με τους μαθητές ένα παιχνίδι ερώτησης-απάντησης με τις δύο πρώτες στροφές του ποιήματος.

Χωρίστε τους μαθητές σε δύο ομάδες και μοιράστε κρουστά μουσικά όργανα. (Αν τα μουσικά όργανα δεν είναι αρκετά για όλους τους μαθητές, μπορούν να χρησιμοποιήσουν ήχους από το σώμα τους ή ακόμα και ήχους αντικειμένων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως κρουστά.)

Εξηγήστε στους μαθητές ότι η πρώτη ομάδα θα απαγγέλλει τον πρώτο και τρίτο στίχο κάθε στροφής, ενώ η δεύτερη ομάδα τον δεύτερο και τέταρτο στίχο. Η κάθε ομάδα θα πρέπει να έχει έναν δικό της τρόπο να απαγγέλλει τους στίχους που της αντιστοιχούν.

Για παράδειγμα, η πρώτη ομάδα μπορεί να απαγγέλει με ψηλή φωνή ακολουθώντας το Α ρυθμικό σχήμα και η δεύτερη ομάδα να απαγγέλει με χαμηλή φωνή ακολουθώντας το Β ρυθμικό σχήμα.

Μπορείτε επίσης να ζητήσετε να απαγγείλουν το ποίημα η μια ομάδα αργά και η άλλη ομάδα γρήγορα, καθώς επίσης να απαγγείλει η κάθε ομάδα το ποίημα με διαφορετική ένταση. Τέλος, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε μερικούς από τους συνδυασμούς ρυθμών που έχουν φτιάξει οι μαθητές στη 2^η δραστηριότητα στο Τετράδιο Εργασιών τους.

A) 4/4
Μια φο - ρά στα χί - λια χρο - νια

B) 4/4
Του πε - λά - γου τα τε - λώ - νια

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

3. Χωρίστε τους μαθητές σε ομάδες των τριών. Ζητήστε από κάθε ομάδα να γράψει σε μια κόλλα χαρτί το δικό της ποίημα (1–2 στροφές) και να το συνοδεύσει ρυθμικά με κρουστά μουσικά όργανα. Δώστε σε κάθε ομάδα 5 λεπτά προετοιμασίας και στη συνέχεια περάστε στην παρουσίαση των ποιημάτων από τους μαθητές.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και γράφει τις παρατηρήσεις του σε ένα ημερολόγιο.

4. Ξεκινήστε μια συζήτηση με τους μαθητές θέτοντας το ερώτημα «Η ποίηση μπορεί να γίνει τραγούδι;». Με αυτόν τον τρόπο θα σας δοθεί η ευκαιρία να μιλήσετε στους μαθητές για τη μελοποιημένη ποίηση. Μπορείτε να κάνετε μια σύντομη αναφορά στη μελοποίηση της ποίησης στην αρχαία Ελλάδα (βλ. Βιβλίο Εκπαιδευτικού, σελ. 66). Στη συνέχεια αναφέρετε στους μαθητές σύγχρονους Έλληνες ποιητές και ποιήματα τα οποία έχουν μελοποιηθεί (Ρίτσος, Ελύτης), καθώς επίσης και συνθέτες που έχουν ασχοληθεί με τη μελοποίηση ποιημάτων (Χατζιδάκις, Θεοδωράκης).

Τέλος βάλτε στους μαθητές να ακούσουν το τραγούδι από το cd (49) «Γεια σου χαρά σου Βενετιά» (Μουσική Στ. Ξαρχάκος - Στίχοι Ν. Γκάτσος). Τραγουδήστε όλοι μαζί το τραγούδι ζητώντας από μερικούς μαθητές να συνοδέψουν τον μελωδικό ρυθμό του (9/8) με κρουστά μουσικά όργανα.

Ακολουθώντας πραγματοποιήστε τη δραστηριότητα που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή **«Προσπάθησε μαζί με τους συμμαθητές σου παίζοντας παλαμάκια ή κρουστά μουσικά όργανα να βρείτε διάφορους ρυθμούς για να συνοδέψετε το ποίημα...» στη σελ. 64.**

Στη συνέχεια προχωρήστε στην πραγματοποίηση της τρίτης δραστηριότητας από το Τετράδιο Εργασιών (σελ. 43).

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

Μικρές οδηγίες: Οδηγίες για την τρίτη δραστηριότητα στο Τετράδιο Εργασιών στη σελ. 43. Στη συγκεκριμένη δραστηριότητα οι μαθητές καλούνται να δημιουργήσουν τη δική τους μουσική σύνθεση για ένα ποίημα.

Χωρίστε τους μαθητές σε μικρές ομάδες (κάθε ομάδα να αποτελείται από πέντε μαθητές). Ζητήστε από κάθε ομάδα να διαλέξει ένα ποίημα από το ανθολόγιο και να προσπαθήσει να το παρουσιάσει βάζοντας την κατάλληλη συνοδεία κρουστών μουσικών οργάνων. Επίσης προτρέψτε τους μαθητές να χρησιμοποιήσουν τους κατάλληλους ρυθμούς και την κατάλληλη ένταση και ταχύτητα.

Εξηγήστε ότι σε κάθε ομάδα κάποιιοι μαθητές θα απαγγέλλουν ή θα τραγουδούν το ποίημα και οι υπόλοιποι θα συνοδεύουν με μουσικά όργανα. Ζητήστε από τους μαθητές που θα απαγγέλλουν το ποίημα να σκεφτούν τις κινήσεις που ταιριάζουν για την καλύτερη απόδοση του ποιήματος και του θέματος που έχουν διαλέξει. Προτείνετε στους μουσικούς τής κάθε ομάδας να χωριστούν και να χρησιμοποιήσουν δύο ρυθμικά σχήματα για τη συνοδεία του ποιήματος, τα οποία θα παίζουν ταυτόχρονα με διαφορετικά μουσικά όργανα.

20. Μουσικές φόρμες

Στόχοι

Σε αυτό το κεφάλαιο οι μαθητές πρέπει:

Να αναγνωρίζουν και να αναλύουν τη μουσική φόρμα **A B A**.

Να αναγνωρίζουν και να αναλύουν τη μουσική φόρμα **Ροντό**.

Να αναγνωρίζουν και να αναλύουν τη μουσική φόρμα **Θέμα και παραλλαγές**.

Βασική προϋπόθεση για την ύπαρξη μουσικής φόρμας είναι η δημιουργία τουλάχιστον μιας μουσικής φράσης ή ενός μουσικού θέματος.

Η μουσική φράση είναι μια μελωδία συνήθως τεσσάρων, έξι ή οχτώ μέτρων.

Το μουσικό θέμα μπορεί να αποτελείται από μια ή και περισσότερες μουσικές φράσεις.

Η μουσική φόρμα κάθε έργου δημιουργείται από την επανάληψη ή και την αντίθεση των μουσικών φράσεων και των θεμάτων μέσα σε ένα έργο.

Η τριμερής μουσική φόρμα αποτελείται από τρία μέρη. Χαρακτηριστικό της τριμερούς μορφής είναι ότι ένα θέμα Α που εμφανίζεται στο πρώτο μέρος επαναλαμβάνεται στο τρίτο μέρος μετά την εμφάνιση ενός Β θέματος στο δεύτερο μέρος.

Η τριμερής φόρμα συμβολίζεται **A B A**.

Η μουσική φόρμα Ροντό είναι μια μουσική σύνθεση κατά την οποία ένα μουσικό θέμα Α που εμφανίζεται στην αρχή του έργου επαναλαμβάνεται συχνά, αφού πρώτα παρεμβληθούν άλλα μουσι-

κά θέματα. Η φόρμα Ροντό συμβολίζεται **A B A Γ A Δ A** κτλ., ανάλογα με τον αριθμό των μουσικών θεμάτων.

Η μουσική φόρμα «Θέμα και παραλλαγές» αναφέρεται στην περίπτωση που ένα μουσικό θέμα Α επαναλαμβάνεται μέσα στο μουσικό έργο με διάφορες παραλλαγές ως προς τον ρυθμό, την ταχύτητα και την αρμονία. Συμβολίζεται **A A1 A2 A3 A4**, ανάλογα με τον αριθμό των παραλλαγών.

Για την καλύτερη διεξαγωγή του μαθήματος θα χρειαστείτε υλικά που θα πρέπει να έχετε ετοιμάσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

- το cd από το εκπαιδευτικό υλικό
- καρτέλες με τα γράμματα A B Γ Δ
- κρουστά μουσικά όργανα
- μελωδικό μουσικό όργανο, εφόσον διαθέτει η τάξη, για συνοδεία του τραγουδιού

Για τη διεξαγωγή του συγκεκριμένου κεφαλαίου θα χρειαστείτε δύο διδακτικές ώρες.

Δραστηριότητες

1. Ξεκινήστε μια σύντομη συζήτηση με τους μαθητές με αφορμή το κείμενο στο Βιβλίο του Μαθητή σελ. 65 «**Η γη μας!**». Στη συνέχεια πραγματοποιήστε τη δραστηριότητα στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 65 «**Παρατήρησε προσεχτικά τις παρακάτω εικόνες**». Συζητήστε με τους μαθητές για τις εικόνες που βλέπουν. Ζητήστε τους να σας πουν διαφορές και ομοιότητες ανάμεσα στις εικόνες.

Βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές έχουν διδαχθεί τα αντίστοιχα κεφάλαια στο μάθημα «Εμείς και ο κόσμος» και ζητήστε να βρουν μέσα στο βιβλίο τους διαφορές και ομοιότητες, να τις σημειώσουν και να σας τις διαβάσουν.

Στη συνέχεια αναφέρετε στους μαθητές ότι και τα μουσικά έργα έχουν μορφή. Αναφερθείτε στο κείμενο του Βιβλίου του Μαθητή στη σελ. 65. «Το ξέρεις ότι και στον κόσμο...», βάλτε στους μαθητές στο cd 50 να ακούσουν μια μουσική φράση και προχωρήστε στη δραστηριότητα «**Πώς όμως μπορείτε να διακρίνετε...**» στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 66.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

2. Η παρακάτω δραστηριότητα εξυπηρετεί στο να γνωρίσουν οι μαθητές τη φόρμα **A B A**.

Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν από το cd 52 το θέμα από το μουσικό έργο του Β. Α. Μότσαρτ «Ah! Vous dirai-je maman». Ζητήστε από τους μαθητές να παρατηρήσουν την παρτιτούρα του τραγουδιού «Φεγγαράκι μου λαμπρό» που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 66.

Στη συνέχεια και ενώ οι μαθητές παρατηρούν την παρτιτούρα, τραγουδήστε το «Φεγγαράκι μου λαμπρό» αντικαθιστώντας τις λέξεις με τη συλλαβή «Τα» για τα τέταρτα.

Για παράδειγμα:

Συζητήστε με τους μαθητές για τις διαφορές και τις ομοιότητες των δύο μουσικών φράσεων (έχουν ίδιες ρυθμικές αξίες και διαφορετική μελωδία).

Ονομάστε την πρώτη και τρίτη μουσική φράση **A** και τη δεύτερη μουσική φράση **B** και εξηγήστε ότι το παραπάνω τραγούδι έχει μορφή **A B A**.

Στη συνέχεια προχωρήστε στη δραστηριότητα από το Βιβλίο του Μαθητή «**Προσπάθησε κι εσύ να τραγουδήσεις...**» στη σελ. 67.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

3. Χωρίστε τους μαθητές σε δύο ομάδες. Εξηγήστε τους ότι η πρώτη ομάδα θα τραγουδάει το πρώτο θέμα του τραγουδιού «Φεγγαράκι μου λαμπρό» και η δεύτερη το δεύτερο θέμα (με τη συλλαβή τα).

Στη συνέχεια μοιράστε στους μαθητές κρουστά μουσικά όργανα. Στην πρώτη ομάδα μπορείτε να δώσετε ξύλινα κρουστά και στη δεύτερη μεταλλικά. (Ως παραλλαγή της δραστηριότητας μπορείτε να ζητήσετε από την πρώτη ομάδα να χτυπάει παλαμάκια και από τη δεύτερη να χτυπάει τα θρανία με τις παλάμες.)

Γράψτε στον πίνακα τη ρυθμική απόδοση του τραγουδιού «Φεγγαράκι μου λαμπρό» και ζητήστε από την πρώτη ομάδα καθώς τραγουδάει να παίζει με τα όργανά της την πρώτη σειρά και η δεύτερη ομάδα τη δεύτερη σειρά.

Κατά την εκτέλεση τις ρυθμικής παρτιτούρας μπορείτε να δείχνετε στους μαθητές με ένα χάρακα σε ποιο σημείο βρίσκονται.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε την 1^η και 2^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών, σελ. 44.

The image shows two staves of musical notation in 2/4 time. The first staff has a treble clef and a key signature of one flat. The notes are: C4, C4, G4, G4, A4, A4, G4, G4, F4, F4, E4, E4, D4, D4, C4. Below the staff are the lyrics: τα τα τα τα τα τα τα - τα τα τα τα τα τα τα -. The second staff has the same notes: C4, C4, G4, G4, A4, A4, G4, G4, F4, F4, E4, E4, D4, D4, C4. Below the staff are the lyrics: τα τα τα τα τα τα τα - τα τα τα τα τα τα τα -.

Εαν θέλετε μπορείτε να

δείξετε στους μαθητές πιο πολύπλοκους τρόπους ρυθμικής συνοδείας για κάθε θέμα.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

4. Πριν από την είσοδό σας στην τάξη θα πρέπει να φροντίσετε να έχετε μαζί σας τέσσερις κάρτες με το γράμμα **A** και τρεις κάρτες όπου επάνω στην καθεμία θα αναγράφεται και ένα γράμμα από τα **B Γ Δ**.

Πριν περάσετε στην πραγματοποίηση της παρακάτω δραστηριότητας η οποία εξυπηρετεί στο να γνωρίσουν οι μαθητές τη μουσική φόρμα **Ροντό**, πραγματοποιήστε τη δραστηριότητα από το Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 67 «**Φαντάσου ότι καθένα...**» και συζητήστε με τους μαθητές για τις σκέψεις τους.

Στη συνέχεια χωρίστε τους μαθητές σε τέσσερις ομάδες (A, B, Γ, Δ). Αντιστοιχίστε κάθε ομάδα και με ένα ρυθμικό θέμα. Π.χ.:

A ομάδα τέσσερα παλαμάκια (♩ ♩ ♩ ♩).

B ομάδα τέσσερα χτυπήματα δαχτύλων (♩ ♩ ♩ ♩).

Γ ομάδα τέσσερα χτυπήματα μηρών (♩ ♩ ♩ ♩).

Δ ομάδα τέσσερα χτυπήματα στο θρανίο με ένα μολύβι (♩ ♩ ♩ ♩).

Τοποθετήστε τις κάρτες στον πίνακα με την εξής σειρά **A B A Γ A Δ A**.

Εξηγήστε στους μαθητές ότι κάθε ομάδα θα παίζει το ρυθμικό της θέμα όταν εσείς δείξετε με ένα χάρακα την κάρτα που της αντιστοιχεί.

Στη συνέχεια αρχίστε σύμφωνα με τη σειρά των καρτών την εκτέλεση των ρυθμικών θεμάτων από τις ομάδες.

Στο τέλος ζητήστε από τους μαθητές να σας πουν ποια ομάδα έπαιξε τις περισσότερες φορές.

Αφού σας απαντήσουν, εξηγήστε τους ότι κάτι αντίστοιχο μπορεί να συμβεί και σε ένα μουσικό έργο (να υπάρχει δηλαδή ένα βασικό θέμα Α το οποίο επαναλαμβάνεται συχνά μέσα στο μουσικό έργο).

Εξηγήστε ότι αυτή η μουσική φόρμα ονομάζεται Ροντό.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

5. Εξηγήστε στους μαθητές ότι θα ακούσουν το μουσικό έργο του Ζ. Κόνταϊ «Βιεννέζικο μουσικό ρολόι» το οποίο ακολουθεί τη φόρμα Ροντό (cd 51).

Στο συγκεκριμένο μουσικό έργο το **A** θέμα που επαναλαμβάνεται περιγράφει τους χτύπους ενός μουσικού ρολογιού.

Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν το μουσικό έργο.

Ρωτήστε τους μαθητές αν άκουσαν κάποιο θέμα να επαναλαμβάνεται.

Βάλτε να το ακούσουν άλλη μια φορά και ζητήστε να σηκώνουν τα χέρια τους κάθε φορά που ακούν το θέμα να επαναλαμβάνεται.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και σημειώνει τις παρατηρήσεις του σε ένα ημερολόγιο.

6. Η παρακάτω δραστηριότητα εξυπηρετεί να γνωρίσουν οι μαθητές τη φόρμα «Θέμα και παραλλαγές».

Δείξτε στους μαθητές τρία παρόμοια αντικείμενα που υπάρχουν μέσα στην τάξη, π.χ. τρεις σχολικές τσάντες που ανήκουν σε τρεις μαθητές.

Συζητήστε μαζί τους για τις διαφορές και τις ομοιότητες που έχουν τα τρία αντικείμενα.

Εξηγήστε τους ότι κάτι παρόμοιο μπορεί να συμβεί και σε ένα μουσικό έργο. Να υπάρχει, δηλαδή, ένα μουσικό θέμα το οποίο να εμφανίζεται κάθε φορά όχι εντελώς όμοιο, αλλά με παραλλαγές. Στη συνέχεια αναφερθείτε στο παράδειγμα του ζωγράφου στη σελ. 68 στο Βιβλίο του Μαθητή.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές και τους δίνει παραδείγματα για να καταλάβουν την έννοια της παραλλαγής.

7. Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν το έργο του Μότσαρτ με φόρμα «Θέμα και παραλλαγές» «Ah! Vous dirai-je maman», που είναι βασισμένο στη μελωδία του τραγουδιού «Φεγγαράκι μου λαμπρό» (cd 52). Εξηγήστε στους μαθητές ότι άκουσαν το θέμα και δύο παραλλαγές του. Στη συνέχεια χωρίστε τους μαθητές σε τρεις ομάδες και σηκώστε τους όρθιους. Ζητήστε από κάθε ομάδα να σταθεί σε μια γωνία της τάξης. Αντιστοιχήστε την πρώτη ομάδα στο θέμα του μουσικού έργου, τη δεύτερη ομάδα στην πρώτη παραλλαγή και την τρίτη ομάδα στη δεύτερη παραλλαγή. Ζητήστε από τη πρώτη ομάδα να αυτοσχεδιάσει και να βρει μια κίνηση που θα κάνει καθώς θα ακούει το θέμα.

Ζητήστε από την πρώτη ομάδα να δείξει την κίνησή της και από τη δεύτερη ομάδα να βρει μια κίνηση που να είναι παραλλαγή της πρώτης.

Ζητήστε από την τρίτη ομάδα να βρει και αυτή μια κίνηση που να είναι παραλλαγή της πρώτης και της δεύτερης ομάδας.

Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν ξανά το έργο του Μότσαρτ και ζητήστε τους να κάνουν την κίνησή τους όταν ακούγεται το μέρος που τους αντιστοιχεί.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε την 4^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί και δίνει οδηγίες σε όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας και σημειώνει στο τέλος τις παρατηρήσεις του.

Μικρές οδηγίες και συμβουλές

Την πρώτη και δεύτερη δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών και τη δραστηριότητα από το Βιβλίο του Μαθητή «Φαντάσου ότι καθένα από τα παρακάτω γεωμετρικά σχήματα...» μπορείτε να ζητήσετε να πραγματοποιηθούν στο σπίτι.

21. Μουσικές ακρόασεις

Στόχοι

Οι μαθητές πρέπει:

Να αναγνωρίζουν βασικές έννοιες της μουσικής, όπως η δυναμική, το τονικό ύψος, η ταχύτητα, το ηχόχρωμα των μουσικών οργάνων διαμέσου της μουσικής ακρόασης.

Να έρθουν σε επαφή με τους συνθέτες και τα μουσικά έργα τους.

Ο κάθε άνθρωπος ακούει και ερμηνεύει τη μουσική με τον δικό του τρόπο και αναπτύσσει τη δική του προσωπική σχέση με το μουσικό έργο.

Η λέξη *ακρόαση* προέρχεται από το ρήμα *ακροώμαι* που σημαίνει ακούω με πολύ μεγάλη προσοχή. Η λέξη *ακρόαση* στη γλώσσα της μουσικής, καθιερώθηκε για να δηλώσει πολύ περισσότερα πράγματα από το να ακούει κανείς απλά μουσική. Σημαίνει μια καθοδηγούμενη ανάλυση και ερμηνεία μιας μουσικής σύνθεσης.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι κάθε είδος μουσικής απαιτεί και προκαλεί διαφορετικό τρόπο ακρόασης. Έτσι, π.χ., ακούμε μουσική χορεύοντας, τραγουδώντας ή και απλά ακούγοντάς την προσεχτικά.

Η ενεργητική μουσική ακρόαση στο σχολείο συμβάλλει ώστε οι μαθητές:

Να εμπεδώσουν έννοιες και στοιχεία της μουσικής που έχουν ήδη διδαχθεί.

Να συνδυάσουν τη μουσική με τη ρυθμική και εκφραστική κίνηση, τον χορό, τη ζωγραφική.

Για να είναι επιτυχημένη η ακρόαση ενός μουσικού έργου στο σχολείο πρέπει να υπάρχουν οι κατάλληλες προϋποθέσεις.

Η μουσική ακρόαση απαιτεί συγκέντρωση. Έτσι πρέπει να γίνεται σε ένα κλίμα ηρεμίας και να διαρκεί τόσο χρόνο, ώστε να αντιστοιχεί στην ικανότητα συγκέντρωσης των μαθητών.

Τα έργα *προγραμματικής* ή *περιγραφικής μουσικής* προσφέρονται για μουσική ακρόαση, αφού οι μαθητές νιώθουν ότι το θέμα τους συνδέεται άμεσα με το καθημερινό περιβάλλον τους.

Η προγραμματική μουσική εμφανίζεται στο τέλος του 18^{ου} αιώνα και αναπτύσσεται ιδιαίτερα τον 19^οαι. Τα θέματά της τα αντλεί από τη φύση ή από έναν πίνακα ζωγραφικής και στόχος της μουσικής είναι η περιγραφή τους. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι οι μαθητές δεν είναι έτοιμοι να δεχθούν κάθε είδος μουσικής. Αρκεί αυτή να παρουσιαστεί με τέτοιο τρόπο από τον δάσκαλο, ώστε να τη δεχτούν με ευχαρίστηση και να τους κινήσει το ενδιαφέρον.

Σε αυτό το κεφάλαιο οι μαθητές θα ακούσουν και θα επεξεργαστούν ένα απόσπασμα από τις *Τέσσερις εποχές* του Α. Βιβάλντι (Καλοκαιρινή καταίγιδα).

Εκείνη την εποχή (17^{ος} αιώνας) οι συνθέτες προσπαθούσαν αξιοποιώντας τις δυνατότητες των μουσικών οργάνων και της μουσικής να μιμηθούν ήχους από τη φύση.

Ένα από τα πιο χαρακτηριστικά έργα της προσπάθειας αυτής είναι το έργο του Α. Βιβάλντι «Οι Τέσσερις εποχές». Το δεύτερο απόσπασμα που θα ακούσουν και θα επεξεργαστούν οι μαθητές είναι από την «*Εκτη συμφωνία*» του Λ. Β. Μπετόβεν (4^ο μέρος Αλέγκρο), που περιγράφει την καταίγιδα και ανήκει στην προγραμματική μουσική.

Για την καλύτερη διεξαγωγή του μαθήματος θα χρειαστείτε υλικά που θα πρέπει να έχετε ετοιμάσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

- το cd από το εκπαιδευτικό υλικό (cd 52, cd 53) βλίο Εκπαιδευτικού, σελ. 98) που θα μοιράσετε στους μαθητές
- φωτοτυπίες από την καρτέλα Νο 1 (βλ. Βι-

Για τη διεξαγωγή του συγκεκριμένου κεφαλαίου και των παρακάτω δραστηριοτήτων θα χρειαστείτε δύο διδακτικές ώρες.

Δραστηριότητες

1. Ξεκινήστε το μάθημα μιλώντας στους μαθητές για το πόσο συχνά ακούμε κάθε μέρα μουσική. Ρωτήστε τους αν ακούν μουσική στον ελεύθερο χρόνο τους και πόσο προσεχτικά την ακούν. Ζητήστε τους να σας μιλήσουν για την τελευταία φορά που άκουσαν μουσική και τους έκανε εντύπωση.

Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές θα κατανοήσουν τη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στην καθοδηγούμενη μουσική ακρόαση και στο να ακούμε απλά μουσική καθώς διαβάζουμε, οδηγούμε κ.ά.
Αξιολόγηση: Ατυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με ιδέες και πληροφορίες που αναλύουν την έννοια της μουσικής ακρόασης.

2. Ζητήστε από τους μαθητές να σας απαντήσουν στο παρακάτω ερώτημα: «Μπορεί η μουσική να περιγράψει εικόνες και ήχους από τη φύση;» (βλ. Βιβλίο Μαθητή, σελ. 70). Ζητήστε τους επίσης να μιμηθούν ήχους της φύσης με τη φωνή τους και με χτυπήματα του σώματός τους, π.χ. σφύριγμα για την περιγραφή του αέρα κ.ά.

Συζητήστε με τους μαθητές και εξηγήστε τους τον όρο *περιγραφική μουσική*, τονίζοντας ότι ο όρος δεν αναφέρεται αποκλειστικά στην περιγραφή της φύσης αλλά και στην περιγραφή προσώπων, ιστορικών γεγονότων, συναισθημάτων, εντυπώσεων, κ.ά.

Αξιολόγηση: Ατυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με ιδέες και πληροφορίες που αναλύουν την έννοια της περιγραφικής μουσικής.

3. Πραγματοποιήστε την παρακάτω δραστηριότητα, αφού πρώτα έχετε βάλει στους μαθητές να ακούσουν τα δύο μουσικά αποσπάσματα (cd 53, 54) και έχετε συζητήσει μαζί τους για τα μουσικά όργανα, την ένταση, την ταχύτητα που χρησιμοποιούν οι δύο συνθέτες για να περιγράψουν στοιχεία της καταιγίδας.

Επίσης, πριν από την παρακάτω δραστηριότητα θα πρέπει οι μαθητές να έχουν πραγματοποιήσει την 1^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών (σελ. 46) που αναφέρεται στο απόσπασμα από την «Έκτη συμφωνία» του Λ. Β. Μπετόβεν.

Στη συνέχεια μοιράστε στους μαθητές την καρτέλα (βλ. Βιβλίο Εκπαιδευτικού, σελ. 98) η οποία απεικονίζει με ελεύθερα σύμβολα τις σταγόνες της βροχής, τις αστραπές, τις βροντές, τον αέρα, τον ήλιο. Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν για άλλη μία φορά την «Καταιγίδα» του Μπετόβεν. Έπειτα ζητήστε τους να χρησιμοποιήσουν τα σύμβολα που βλέπουν επάνω στις φωτοτυπίες για να απεικονίσουν σχηματικά το μουσικό έργο .

Ζητήστε τους να γράψουν στο σπίτι τους σε μια παράγραφο, πάνω στη φωτοτυπία που έχουν αποδώσει σχηματικά το μουσικό έργο, πώς φαντάστηκαν την «Καταιγίδα» του Μπετόβεν.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τις εργασίες των μαθητών και σημειώνει πάνω σε αυτές τις παρατηρήσεις του.

4. Για την πραγματοποίηση της παρακάτω δραστηριότητας θα πρέπει να έχετε πραγματοποιήσει την προηγούμενη (δραστηριότητα 3).

Χωρίστε τους μαθητές σε ομάδες των έξι ατόμων. Ζητήστε από κάθε ομάδα να βρει για κάθε σύμβολο της φωτοτυπίας που χρησιμοποιήσατε στην προηγούμενη δραστηριότητα και μια κίνηση που να το περιγράφει.

Βάλτε κάθε ομάδα ξεχωριστά να ακούσει την «Καταιγίδα» του Μπετόβεν και ζητήστε από τους μαθητές κάθε ομάδας να κινηθούν στους ήχους της μουσικής χρησιμοποιώντας, όπου αυτοί νομίζουν ότι ταιριάζει, τις κινήσεις που διάλεξαν για να περιγράψουν τα σύμβολα της προηγούμενης δραστηριότητας.

Για παράδειγμα, **για το σύμβολο της αστραπής:**

Οι μαθητές θα πρέπει να κινούνται σύμφωνα με την κίνηση που διάλεξαν όταν στο μουσικό έργο ο Μπετόβεν παρουσιάζει τις αστραπές (cd 53, 00.51'').

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και καταγράφει τις παρατηρήσεις του σε ένα ημερολόγιο.

5. Ζητήστε από τους μαθητές να ανατρέξουν στο βιβλίο της Γλώσσας ή σε ένα οποιοδήποτε λογοτεχνικό ή σχολικό βιβλίο και να βρουν ένα απόσπασμα που περιγράφει μια καταιγίδα.

Στην συνέχεια ζητήστε από τους μαθητές να γράψουν σε μια κόλλα χαρτί τις λέξεις-κλειδιά που περιγράφουν την καταιγίδα (ουσιαστικά, ρήματα και επίθετα).

Προτείνετε στους μαθητές να φτιάξουν τους δικούς τους ήχους με το στόμα τους, με το σώμα τους, με αντικείμενα της τάξης τους ή και με κρουστά όργανα, μια ηχο-ιστορία που να περιγράφει το απόσπασμα από το βιβλίο τους.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τις εργασίες των μαθητών και σημειώνει πάνω σε αυτές τις παρατηρήσεις του.

Οδηγίες για τη μουσική ακρόαση των αποσπασμάτων από την «Έκτη συμφωνία» του Λ. Β. Μπετόβεν και «Καλοκαιρινή καταιγίδα» του Α. Βιβάλντι.: Μιλήστε στους μαθητές για τον Α. Βιβάλντι, τον Λ. Β. Μπετόβεν και τα έργα τους.

Πραγματοποιήστε τις δραστηριότητες από το Βιβλίο του Μαθητή που αφορούν στη μουσική ακρόαση των δύο έργων (βλ. Βιβλίο Μαθητή, σελ. 71-72).

Συζητήστε με τους μαθητές για τα μουσικά όργανα που χρησιμοποιούν οι δύο συνθέτες (ο Μπετόβεν χρησιμοποιεί έγχορδα, πνευστά, κρουστά, ενώ ο Βιβάλντι μόνο έγχορδα), για τις διαβαθμίσεις της έντασης, την ταχύτητα εκτέλεσης των δύο έργων, τα συναισθήματα που τους προκαλούν. Ζητήστε να βρουν κοινά σημεία και διαφορές ανάμεσα στα δύο έργα. Μπορείτε μάλιστα να φτιάξετε δύο στήλες στον πίνακα. Η κάθε στήλη θα αντιστοιχεί και σε ένα μουσικό απόσπασμα. Συμπληρώστε τις στήλες αφού πρώτα ακούσετε τις απαντήσεις των μαθητών.

Οδηγία για την 1η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών

Οι βροντές περιγράφονται στο cd 53, (00.51'').

Ο αέρας περιγράφεται στο cd 53, (01'.58'').

22. Γνωρίζοντας τα ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα

Στόχοι

Σε αυτό το κεφάλαιο οι μαθητές πρέπει:

Να γνωρίσουν το ηχόχρωμα των ελληνικών λαϊκών μουσικών οργάνων.

Να κατανοήσουν τον τρόπο παραγωγής του ήχου και την τεχνική παιξίματος των ελληνικών λαϊκών μουσικών οργάνων.

Να αναπτύξουν δεξιότητες, όπως η ακουστική δεξιότητα, η παρατηρητικότητα και η αυτοσυγκέντρωση.

Με τον όρο ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα εννοούμε όλα τα μουσικά όργανα που χρησιμοποιούνται στην ελληνική δημοτική μουσική.

Πολλά από τα ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα έχουν τις ρίζες τους στην αρχαία Ελλάδα, εξελίχθηκαν στο πέρασμά τους από άλλους πολιτισμούς και πήραν τη σημερινή μορφή τους.

Για παράδειγμα, η λύρα ήταν κατεξοχήν μουσικό όργανο των αρχαίων Ελλήνων και μάλιστα ήταν στενά συνδεδεμένη με τον Απόλλωνα. Οι αυλοί θεωρούνται και αυτοί από τα σημαντικότερα μουσικά όργανα των αρχαίων Ελλήνων και είναι συνδεδεμένοι με τον Δίονυσο. Ο αυλός θεωρείται πρόγονος πολλών πνευστών μουσικών οργάνων.

Στην ελληνική παράδοση τα ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα τις περισσότερες φορές τα κατασκεύαζαν οι ίδιοι οι μουσικοί, ενώ ταυτόχρονα υπήρχαν και εργαστήρια κατασκευής λαϊκών μουσικών οργάνων. Η διδασκαλία των ελληνικών παραδοσιακών μουσικών οργάνων παλαιότερα περνούσε από γενιά σε γενιά, γινόταν εμπειρικά, χωρίς να υπάρχουν βιβλία και εξηγήσεις για την τεχνική παιξίματος.

Τα ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα χωρίζονται ανάλογα με τον τρόπο παραγωγής του ήχου σε τρεις κατηγορίες: στα έγχορδα (χορδόφωνα), στα πνευστά (αερόφωνα) και στα κρουστά (ιδιόφωνα).

Μερικά από τα λαϊκά μουσικά όργανα που θα γνωρίσουν οι μαθητές σε αυτό το κεφάλαιο είναι: το λαούτο, η κρητική και ποντιακή λύρα, το βιολί, το μαντολίνο, το ούτι, ο ταμπουράς, το κανονάκι, το σαντούρι, η φλογέρα (σουραύλι ή μαντούρα), ο ζουρνάς, η τσαμπούνα (γκάιντα), το κλαρίνο, η λαλίτσα, η ζήλια, τα κουτάλια, το νταούλι, το ντέφι, η νονούρα, το τουμπελέκι.

Στην ελληνική δημοτική μουσική συναντάμε από τόπο σε τόπο διαφορετικούς συνδυασμούς και ορχήστρες με λαϊκά μουσικά όργανα.

Για παράδειγμα:

Στη νησιωτική μουσική συναντάμε τη νησιωτική ζυγιά, ένα μουσικό σχήμα όπου τα όργανα που χρησιμοποιούνται είναι το βιολί και το λαούτο, η ηπειρωτική ζυγιά όπου χρησιμοποιούνται το νταούλι και ο ζουρνάς, η κρητική λύρα και το λαούτο στη Κρήτη, η κρητική λύρα και το μεγάλο ντέφι στη Μακεδονία κ.ά.

Για την καλύτερη και ευκολότερη διεξαγωγή του μαθήματος θα χρειαστείτε υλικά και εξοπλισμό που θα πρέπει να έχετε ετοιμάσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

- το cd από το εκπαιδευτικό σας υλικό
- χαρτόνι που θα έχετε κόψει σε μικρά κομμάτια
- χαρτί του μέτρου
- φωτοτυπίες από την καρτέλα που βρίσκεται στη σελ.99 του βιβλίου σας
- φωτοτυπίες των μουσικών οργάνων που απεικονίζονται στη σελ. 80 του βιβλίου σας

Δραστηριότητες

1. Ξεκινήστε μια συζήτηση με τους μαθητές θέτοντάς τους αρχικά το ερώτημα «Τι πιστεύετε ότι εννοούμε με τον όρο ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα;».

Με αυτό τον τρόπο θα σας δοθεί ή ευκαιρία να κατανοήσετε πώς οι μαθητές αντιλαμβάνονται την έννοια της δημοτικής μουσικής.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος καθοδηγεί τη συζήτηση με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με ερωτήσεις, οδηγίες και συμβουλές.

2. Για την πραγματοποίηση της παρακάτω δραστηριότητας θα πρέπει οι μαθητές να έχουν πρώτα διδαχθεί το κεφ. «Ηχώχρωμα - ήχος και χρώμα μαζί» σελ. 8.

Μιλήστε στους μαθητές για τη σημασία της μουσικής στην αρχαία Ελλάδα. Εξηγήστε τους ότι η μουσική ήταν στενά συνδεδεμένη με την ποίηση και συνόδευε καθημερινά τη ζωή των αρχαίων Ελλήνων.

Στη συνέχεια παρουσιάστε μερικά από τα μουσικά όργανα των αρχαίων Ελλήνων που βρίσκονται στο Βιβλίο του Μαθητή (σελ. 73, κεφ. Γνωρίζοντας τα ελληνικά...) και ζητήστε από τους μαθητές να τα χωρίσουν σε κατηγορίες ανάλογα με τον τρόπο που παράγεται ο ήχος τους.

Μπορείτε να φτιάξετε τρεις στήλες στον πίνακα και εκεί να γράψετε τα όργανα ανά κατηγορίες.

Για παράδειγμα:

έγχορδα

πνευστά

κρουστά

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος καθοδηγεί τη συζήτηση με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με ερωτήσεις, οδηγίες και συμβουλές.

3. Για να πραγματοποιήσετε την παρακάτω δραστηριότητα θα πρέπει πρώτα να έχετε παρουσιάσει στους μαθητές και τις τρεις κατηγορίες των ελληνικών λαϊκών μουσικών οργάνων.

Δείτε τις εικόνες που βρίσκονται στο Βιβλίο του Μαθητή (βλ. Βιβλ. Μαθητή, κεφ. Γνωρίζοντας τα ελληνικά, σελ. 74-75) και συζητήστε μαζί τους για τον τρόπο παραγωγής ήχου σε κάθε μουσικό όργανο.

Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν ηχογραφημένα παραδείγματα των μουσικών οργάνων (cd 55, 56, 57).

Στη συνέχεια μοιράστε στους μαθητές την καρτέλα που βρίσκεται στη σελ. 99 και απεικονίζει αρχαία ελληνικά και λαϊκά μουσικά όργανα. Ζητήστε από τους μαθητές να βάλουν σε έναν κύκλο τα αρχαία ελληνικά μουσικά όργανα. Στη συνέχεια ζητήστε να παρατηρήσουν και να ζωγραφίσουν τα ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα που παίζονται με δοξάρι.

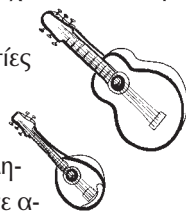
Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τις εργασίες των μαθητών και σημειώνει πάνω σε αυτές τις παρατηρήσεις του.

4. Πραγματοποιήστε την παρακάτω δραστηριότητα, αφού πρώτα μιλήσετε στους μαθητές για τα μουσικά σχήματα που συναντάμε στην Ελλάδα και τα μουσικά όργανα που συμμετέχουν σε αυτά (βλ. Βιβλίο Μαθητή, σελ. 76).

Για την παρακάτω δραστηριότητα θα χρειαστεί να έχετε βγάλει σε φωτοτυπίες μεγεθυμένα τα ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα που απεικονίζονται εδώ.

Στη συνέχεια κόψτε και κολλήστε τα μουσικά όργανα σε μικρές καρτέλες από χαρτόνι με τέτοιο τρόπο, ώστε σε κάθε καρτέλα να συμπεριλαμβάνονται τα ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα που απαρτίζουν ένα ελληνικό μουσικό σχήμα. (Φτιάξτε από δύο ως τρεις καρτέλες για κάθε μουσικό σχήμα.) Βάλτε πίσω από κάθε καρτέλα μια πινέζα.

Στη συνέχεια ζητήστε από μια ομάδα μαθητών να ζωγραφίσουν σε χαρτί του μέτρου που εσείς θα

τους έχετε προμηθεύσει το περίγραμμα του χάρτη της Ελλάδας καθώς και τα γεωγραφικά διαμερίσματα. (Αν δεν υπάρχει χαρτί του μέτρου ζητήστε από τους μαθητές να ζωγραφίσουν στον πίνακα.)

Χωρίστε τους μαθητές σε τρεις ομάδες και μοιράστε τις καρτέλες με τα μουσικά όργανα που έχετε φτιάξει. Ζητήστε από κάθε ομάδα να σηκώνεται και να τοποθετεί τις καρτέλες με τα ελληνικά μουσικά σχήματα στην περιοχή του χάρτη όπου ανήκουν.

Στο τέλος της δραστηριότητας μπορείτε να ζητήσετε από τους μαθητές να βρουν και να γράψουν πληροφορίες για όποιο ελληνικό λαϊκό μουσικό όργανο θέλουν και να παρουσιάσουν την εργασία τους στο επόμενο μάθημα.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος καθοδηγεί τη συζήτηση με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με ερωτήσεις, οδηγίες και συμβουλές.

5. Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν ελληνικές παραδοσιακές ορχήστρες, cd 59.

Ζητήστε από τους μαθητές να αναγνωρίσουν μερικά από τα μουσικά όργανα που ακούν σε καθεμία από αυτές. Οι απαντήσεις είναι:

1^ο μουσικό απόσπασμα: μαντολινάτα

2^ο μουσικό απόσπασμα: νησιωτική ζυγιά

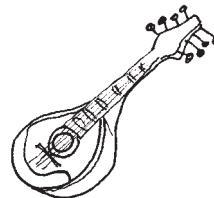
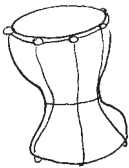
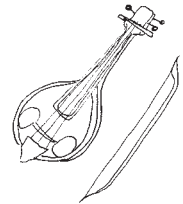
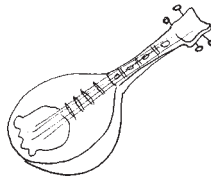
Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

Μικρές οδηγίες και συμβουλές

Τετράδιο Μαθητή

Την **1η** (cd 58) και **2η** δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών ζητήστε από τους μαθητές να τις πραγματοποιήσουν αφού πρώτα τους έχετε μιλήσει και παρουσιάσει τα έγχορδα και πνευστά λαϊκά μουσικά όργανα αντίστοιχα (cd 55, 56).

Την **3η** και **4η** δραστηριότητα μπορείτε να τις πραγματοποιήσετε όποια στιγμή θέλετε, εφόσον οι μαθητές έχουν διδαχθεί και τις τρεις κατηγορίες των ελληνικών λαϊκών μουσικών οργάνων.

23. Μουσική! Παντού μουσική

Στόχοι

Οι μαθητές θα πρέπει:

Να έρθουν σε επαφή με τον πολιτισμό και τις τέχνες.

Να κατανοήσουν τη σύνδεση και την αλληλεπίδραση της μουσικής στις άλλες τέχνες όπως το θέατρο, ο κινηματογράφος.

Να αποκτήσουν νέες εμπειρίες προσεγγίζοντας τη μουσική με άλλες μορφές τέχνης.

Να αποκτήσουν δεξιότητες και να καλλιεργήσουν στοιχεία όπως η κριτική σκέψη, η αισθητική αγωγή, η ανάληψη πρωτοβουλιών.

Να κατανοήσουν και να διασκεδάσουν συμμετέχοντας ενεργητικά με δραστηριότητες που αφορούν τη μουσική, το θέατρο, τον κινηματογράφο, το κουκλοθέατρο.

Να αναπτύξουν το πνεύμα της ομαδικότητας και της συνεργασίας.

Άρρηκτοι είναι οι δεσμοί που συνδέουν τη μουσική με τις υπόλοιπες τέχνες. Η μουσική, ο χορός, το θέατρο, καθώς και άλλες μορφές τέχνης όπως ο κινηματογράφος και τα πολύμέσα (multi-media) διέπονται από κοινά γνωρίσματα, όπως ο ήχος, ο λόγος, η κίνηση, εξυπηρετώντας κοινούς σκοπούς ανθρώπινης έκφρασης και επικοινωνίας, έκφραση ιδεών και αφύπνιση πνεύματος. Την άρρηκτη σχέση της μουσικής με τις υπόλοιπες τέχνες μπορεί κανείς να την αντιληφθεί τόσο από την αρχαιότητα όπου μουσική, χορός και ποίηση αποτελούσαν ένα αναπόσπαστο σύνολο, όσο και από τη σημερινή εποχή στις καθημερινές δραστηριότητες του ανθρώπου όπου κίνηση, λόγος, μουσική συνυπάρχουν.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι και η σχέση και κυρίως η προσφορά της μουσικής στις υπόλοιπες τέχνες και στην καλλιτεχνική δημιουργία γενικότερα, όπου η μουσική είχε και εξακολουθεί να έχει πρωταγωνιστικό ρόλο.

Ποια όμως είναι η συμβολή και η λειτουργικότητα της μουσικής στις τέχνες;

Η μουσική ως τέχνη έχει άμεση συνάρτηση τόσο με την εικόνα όσο και με τον λόγο και την κίνηση (κοινοί κώδικες που διέπουν τις τέχνες), εμπεριέχοντας και προκαλώντας ποικίλες αισθητικές εμπειρίες και συγκινησιακές εντυπώσεις. Έχουμε άραγε αναρωτηθεί πώς θα ήταν μια θεατρική παράσταση ή μια κινηματογραφική ταινία χωρίς την παρουσία μουσικής υπόκρουσης; Ο ρόλος της μουσικής αλλά και του ήχου γενικότερα είναι το στοιχείο που θα προκαλέσει τον ακροατή ή τον θεατή. Η μουσική είναι αυτή που θα του διεγείρει τη φαντασία, θα τον συγκινήσει, θα του καθοδηγήσει τις ψυχικές διαθέσεις, θα τον ευαισθητοποιήσει. Επιπλέον, η μουσική είναι το στοιχείο το οποίο κατά τη διάρκεια μιας παράστασης δε θα συγκινήσει μόνο το αισθητήριο της όρασης αλλά και το αισθητήριο της ακοής, που θα προκαλέσει τις ακουστικές εντυπώσεις. Η μουσική είναι το απαραίτητο συστατικό που θα αφυπνίσει το ερέθισμα της παρατηρητικότητας, θα προκαλέσει επαρκή ερεθίσματα για να τεθεί σε λειτουργία ο ψυχισμός του.

Στόχος αυτής της διδακτικής ενότητας είναι ο μαθητής να γνωρίσει και να εξοικειωθεί τόσο με τη μουσική όσο και με τον λόγο, την κίνηση και τη μίμηση. Να γνωρίσει τα στοιχεία που συνδέουν άρρηκτα τη μουσική με τέχνες όπως το θέατρο, ο κινηματογράφος, καθώς και με άλλες καλλιτεχνικές μορφές έκφρασης και δημιουργίας, όπως το κουκλοθέατρο ή το θέατρο σκιών. Καλλιτεχνικές μορφές έκφρασης που συνδέονται με τη λαϊκή μας παράδοση και κληρονομιά, με πολύτιμη πολιτιστική, αισθητική και εκπαιδευτική αξία. Επιπλέον να αποκτήσει ερεθίσματα που θα του δημιουργήσουν την ανάγκη για ενεργητική συμμετοχή και που θα του δώσουν νέες εμπειρίες και γνώσεις γύρω από τον κόσμο της μουσικής και των τεχνών.

Για την πραγματοποίηση του κεφαλαίου θα χρειαστείτε δύο διδακτικές ώρες.

Η προετοιμασία για την παράσταση του κουκλοθέατρου μπορεί να γίνει σε μία ώρα και να χωριστεί σε δύο μαθήματα.

Σε αυτή τη διδακτική ενότητα θα χρειαστείτε υλικά και εξοπλισμό που θα πρέπει να έχετε οργανώσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

- το cd από το εκπαιδευτικό σας υλικό
- κρουστά μουσικά όργανα
- πολύχρωμα υφάσματα
- λευκά χαρτόνια, χρώματα και ψαλίδια για να δημιουργήσει τα σκηνικά η ομάδα των σκηνογράφων
- κόλλες χαρτιού με πεντάγραμμο για να μπορέσει η ομάδα των μουσικών να συνθέσει τη μουσική του έργου
- βαμβάκι, βαμβακερό ύφασμα, μολύβι, κόλλα, κορδόνι, μπουγιές και μαλλιά, για να δημιουργήσει η αντίστοιχη ομάδα τις κούκλες

Δραστηριότητες

1. Ξεκινήστε μια συζήτηση μιλώντας στους μαθητές για τις διάφορες μορφές τέχνης, όπως είναι η μουσική, το θέατρο, ο χορός κ.ά.

Στη συνέχεια θέστε στους μαθητές το παρακάτω ερώτημα: τι συμβαίνει όταν όλες αυτές οι μορφές τέχνης αποφασίσουν να συνεργαστούν και να συνυπάρξουν;

Μέσα από μια σύντομη συζήτηση με τους μαθητές, εξηγήστε πώς οι τέχνες μπορούν να συνεργαστούν και να συνυπάρξουν αρμονικά για να δημιουργήσουν άλλες μορφές δημιουργικής έκφρασης και πώς αυτό επιτυγχάνεται όταν σε αυτό συμμετέχουν πολλοί άνθρωποι με διάφορες αρμοδιότητες και επίπεδα εργασίας.

Αξιολόγηση: Ατυπη προφορική αξιολόγηση από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος συζητά με τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

2. Πριν περάσετε στην πραγματοποίηση της παρακάτω δραστηριότητας, πραγματοποιήστε τις δραστηριότητες που βρίσκονται στο Βιβλίο του Μαθητή.

Στη συνέχεια και αφού πρώτα διαβάσετε στους μαθητές το παραμύθι «Ο Βασιλιάς των Ζώων» βάλτε στους μαθητές να ακούσουν το τραγούδι «Ο Βασιλιάς των Ζώων» (cd 36). Ζητήστε από τους μαθητές να ανατρέξουν στο βιβλίο τους στη σελ. 48 όπου βρίσκονται τα λόγια του τραγουδιού και να το τραγουδήσουν συνοδεύοντας τον ρυθμό του με αυτοσχέδιους ήχους ή με κρουστά μουσικά όργανα.

Αξιολόγηση: Ατυπη προφορική αξιολόγηση από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρακολουθεί τους μαθητές και τους ανατροφοδοτεί με οδηγίες και συμβουλές.

Μικρές οδηγίες και συμβουλές

Βιβλίο Μαθητή

• Στην 1η δραστηριότητα, σελ. 77, «Σκέψου... τι παρουσιάζει καθεμία από τις παρακάτω φωτογραφίες;», οι μαθητές πρέπει να βρουν από ποιες πολύτεχνες δραστηριότητες είναι τραβηγμένες οι φωτογραφίες που έχουν στο βιβλίο τους. Αν διαπιστώσετε ότι οι μαθητές δυσκολεύονται να βρουν το κάθε είδος θα πρέπει να τους βοηθήσετε δίνοντας περισσότερα στοιχεία για το καθένα.

• Στη 2η και 3η δραστηριότητα στο Βιβλίο του Μαθητή, «Βρίσκεις ότι είναι απαραίτητη η μουσική...» και «Ποιος είναι ο ρόλος της μουσικής...», σελ. 78, οι μαθητές καλούνται να βρουν με ποιον τρόπο η μουσική συμμετέχει και εμπλέκεται στις παραπάνω πολύτεχνες δραστηριότητες.

• Στην 4η δραστηριότητα στη σελ. 78 «Άκουσε...» θα χρησιμοποιήσετε τα cd (60, 61, 62, 63) από το εκπαιδευτικό σας υλικό.

• Στην 5η δραστηριότητα, «Μαζί με τους συμμαθητές σου...», σελ. 79, χωρίστε τους μαθητές σε ομάδες και εξηγήστε ότι η μουσική που θα συνθέσει κάθε ομάδα πρέπει να έχει κυρίως περιγραφικό χαρακτήρα.

• Στην 6η δραστηριότητα «Άκουσε ... ο δάσκαλός σου θα βάλει ...», σελ. 79, θα χρησιμοποιήσετε το cd (64) από το εκπαιδευτικό σας υλικό.

• Στο Ανθολόγιο της μουσικής υπάρχει το τραγούδι «Supercalifragilistic-expialidocious» από την ταινία «Μαίρη Πόππινς» με ελληνική μετάφραση.

Τετράδιο Εργασιών

Αφού πρώτα οι μαθητές ακούσουν διασκευασμένο το παραμύθι του Λα Φοντέν «Ο Βασιλιάς των Ζώων» και θυμηθούν το αντίστοιχο τραγούδι, καλούνται να δημιουργήσουν μια μικρή παράσταση για κουκλοθέατρο βασισμένη στο συγκεκριμένο παραμύθι.

Θα πρέπει να βοηθήσετε τους μαθητές να μετατρέψουν το παραμύθι σε κουκλοθέατρο και να φτιάξουν μικρές ομάδες που η καθεμιά θα δουλέψει στον δικό της τομέα και για το τελικό αποτέλεσμα θα συνεργαστούν όλες οι ομάδες μεταξύ τους.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να μιλήσετε στους μαθητές για τους τομείς που συνεργάζονται στη δημιουργία μιας παράστασης για κουκλοθέατρο (ηθοποιοί, μουσικοί, σκηνογράφοι, σκηνοθέτης) και να τους βοηθήσετε –ανάλογα με τις προτιμήσεις και τις ικανότητές τους– να ενταχθούν στην κατάλληλη ομάδα. Τον ρόλο του σκηνοθέτη μπορείτε να τον αναλάβετε εσείς.

Ρόλος σας είναι, όταν κάθε ομάδα ξεκινήσει να εργάζεται, να την καθοδηγείτε ώστε να φτάσει στο σωστό αποτέλεσμα.

Στην ομάδα των σκηνογράφων μοιράστε μεγάλα λευκά χαρτόνια και ζητήστε να ζωγραφίσουν τα τοπία του παραμυθιού (η απομακρυσμένη σπηλιά του λιονταριού στο δάσος, το υπόλοιπο δάσος όπου ζουν τα ζώα, η καθαρή σπηλιά του λιονταριού).

Βοηθήστε την ομάδα των ηθοποιών να μοιράσει τους ρόλους. Δώστε μερικές ιδέες στους μαθητές για τους διαλόγους.

Βοηθήστε την ομάδα των μουσικών να επενδύσει μουσικά την παράσταση δίνοντας συμβουλές και ιδέες για τη σύνθεση μουσικών μοτίβων που να ταιριάζουν στα ζώα.

Μοιράστε στην ομάδα που κατασκευάζει τις κούκλες τα απαραίτητα υλικά και βοηθήστε να ακολουθήσουν τις οδηγίες που βρίσκονται στο Τετράδιο Εργασιών στη σελ. 51.

Τέλος, προχωρήστε στην παρουσίαση της παράστασης. Ζητήστε από ένα δύο άτομα από την ομάδα των σκηνογράφων να αλλάζει τα σκηνικά. Οι υπόλοιποι μπορούν να παρακολουθούν την παράσταση (σκηνογράφοι και κατασκευαστές κούκλας).

Τελειώστε την παράσταση φτιάχνοντας μια μικρή χορωδία απ' όλους τους μαθητές της τάξης, η οποία θα τραγουδήσει το τραγούδι «Ο Βασιλιάς των Ζώων».

Μπορείτε να παρουσιάσετε την παράσταση σε φίλους και συμμαθητές του υπόλοιπου σχολείου, καθώς επίσης και στους γονείς.

24. Ταξιδεύοντας με τη μουσική σε όλη τη γη

Στόχοι

Σε αυτό το κεφάλαιο οι μαθητές πρέπει:

Να έρθουν σε επαφή και να ακούσουν μουσική από άλλες χώρες και λαούς.

Να γνωρίσουν μουσικά όργανα από άλλες χώρες και λαούς.

Να μάθουν τραγούδια και χορούς από άλλες χώρες και λαούς και να τα συνοδεύουν με κρουστά μουσικά όργανα.

Στο σημερινό κεφάλαιο οι μαθητές καλούνται να ταξιδέψουν και να γνωρίσουν τη μουσική κληρονομιά άλλων λαών και χωρών.

Η μουσική είναι ένα πανάρχαιο φαινόμενο που συναντάται σε όλους τους λαούς, πρωτόγονους

ή αναπτυγμένους και παίζει σημαντικό ρόλο στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Εκτός από την ψυχαγωγία εξυπηρετεί και άλλους σκοπούς, όπως θρησκεία κ.ά.

Η μελέτη της μουσικής ενός λαού ενδιαφέρει και σχετίζεται με επιστήμες όπως η μουσικολογία, η εθνομουσικολογία, η ιστορία, η ανθρωπολογία, η ψυχολογία, η λαογραφία. Μελετώντας τα μουσικά όργανα των λαών παίρνουμε στοιχεία για τον πολιτισμό τους, ενώ οι παρόμοιοι τύποι μουσικών οργάνων που συναντάμε μας δίνουν στοιχεία για τη μεταφορά στοιχείων από τόπο σε τόπο και τη μεταξύ τους επικοινωνία.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό οι μαθητές να κατανοήσουν ότι η παραδοσιακή μουσική διαφέρει από χώρα σε χώρα και από λαό σε λαό και είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ιστορία, τα βιώματα, τα ήθη και τα έθιμα, τις καθημερινές συνήθειες του κάθε λαού. Ακούγοντας μουσική άλλων λαών οι μαθητές αποκτούν διαφορετικά μουσικά ακούσματα, εξοικειώνονται και αποκτούν θετική στάση με διαφορετικά είδη ρυθμών από αυτά που έχουν συνηθίσει, ακούν διάφορα είδη μουσικής και κατανοούν καλύτερα τη μουσική παράδοση κάθε τόπου.

Στο σημερινό κεφάλαιο οι μαθητές θα γνωρίσουν τη μουσική παράδοση τριών χωρών-λαών, όπου η χρήση, η εφαρμογή και ο ρόλος της μουσικής διαφέρει από αυτόν του δυτικού πολιτισμού. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι χώρες και λαοί που δεν επιλέχθηκαν δεν έχουν αξιόλογο μουσικό πολιτισμό. Είναι μάλιστα στη δική σας κρίση αν θέλετε να επεκτείνετε το μάθημα και εφόσον γνωρίζετε τη μουσική παράδοση χωρών που δεν αναφέρονται στο βιβλίο, να αναφερθείτε και σε άλλους μουσικούς πολιτισμούς.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφέρουμε ότι ο δάσκαλος θα πρέπει να εκμεταλλευτεί την τυχή παρουσία μαθητών από άλλες χώρες και να ζητήσει από τους ίδιους τους μαθητές να δώσουν λίγες πληροφορίες από τη μουσική παράδοση της χώρας τους.

Οι χώρες-λαοί που επιλέχθηκαν για το σημερινό μάθημα είναι: η Αυστραλία και οι ιθαγενείς Αβορίγινες, η Αφρική, η Κίνα, η μουσική των Ινδιάνων που κατοικούν στην Αμερική.

Για την καλύτερη διεξαγωγή του μαθήματος θα χρειαστείτε υλικά που θα πρέπει να έχετε ετοιμάσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

- το cd από το εκπαιδευτικό σας υλικό
- το μουσικό ανθολόγιο από το εκπαιδευτικό σας υλικό
- κρουστά μουσικά όργανα

Για τη διεξαγωγή του συγκεκριμένου κεφαλαίου και των παρακάτω δραστηριοτήτων θα χρειαστείτε δύο διδακτικές ώρες.

Δραστηριότητες

1. Ξεκινήστε μια συζήτηση με τους μαθητές θέτοντάς τους τις παρακάτω ερωτήσεις:

Ποιες χώρες και λαούς θα θέλατε να επισκεφτείτε και για ποιον λόγο;

Πιστεύετε ότι η παραδοσιακή μουσική είναι σε όλες τις χώρες η ίδια; Αν όχι τι σας κάνει να το πιστεύετε αυτό;

Με αυτόν τον τρόπο θα σας δοθεί η ευκαιρία να καταλάβετε πώς οι μαθητές αντιλαμβάνονται τον όρο παραδοσιακή μουσική, αλλά και να μιλήσετε στους μαθητές για τις διαφορετικές παραδόσεις της μουσικής από χώρα σε χώρα και πώς η μουσική παράδοση επηρεάζεται από τις καθημερινές συνήθειες ενός λαού, από τα ήθη και τα έθιμά του κ.ά.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί και συζητά με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

2. Βάλτε στους μαθητές και ζητήστε τους να ακούσουν προσεχτικά από το cd 65 παραδοσιακή μουσική των Αβορίγιων, χωρίς όμως να τους εξηγήσετε τι μουσική ακούν και από πού προέρχεται. Στη συνέχεια θέστε στους μαθητές τις παρακάτω ερωτήσεις:

Η μουσική που ακούσατε μπορεί να είναι ελληνική;

Τι άνθρωποι πιστεύετε ότι ακούν αυτή τη μουσική;

Όταν ακούσετε προσεχτικά τις απαντήσεις των μαθητών εξηγήστε τους από ποια χώρα και λαό προέρχεται η μουσική που άκουσαν. Δείξτε στους μαθητές στον χάρτη που βρίσκεται η Αυστραλία και μιλήστε τους για τους ιθαγενείς που ζουν εκεί και ονομάζονται Αβορίγινες.

Δείξτε τα μουσικά όργανα των Αβορίγιων που απεικονίζονται στο Βιβλίο του Μαθητή (σελ. 80). Μιλήστε για το υλικό κατασκευής και τον τρόπο με τον οποίο παίζονται. (Το ντινζερντού φτιάχνεται από σκαμμένο κλαδί δέντρου και ο ήχος παράγεται φυσώντας μέσα σε αυτό. Πολλές φορές όμως οι ιθαγενείς μουρμουρίζουν αντί να φυσούν. Ο ήχος του παράγεται όπως στα χάλκινα πνευστά. Το ουμπάρ είναι ένα κρουστό μουσικό όργανο-τύμπανο που κατασκευάζεται και αυτό από κορμό δέντρου.) Τέλος βάλτε στους μαθητές να ακούσουν για άλλη μια φορά από το cd (65) μουσική των Αβορίγιων και ζητήστε τους να προσπαθήσουν να ακολουθήσουν τον ρυθμό της με παλαμάκια.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί και συζητά με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

3. Πραγματοποιήστε την παρακάτω δραστηριότητα αφού πρώτα μιλήσετε στους μαθητές για τη μουσική των Αφρικανών και παρουσιάσετε τα μουσικά όργανα που χρησιμοποιούν (βλ. Βιβλίο Μαθητή σελ. 81).

Ζητήστε από τους μαθητές να παρατηρήσουν τα μουσικά όργανα και ζητήστε να σας πουν τι παρατηρούν ως προς τα υλικά που χρησιμοποιούνται για την κατασκευή τους. (Τα περισσότερα κρουστά μουσικά όργανα από την Αφρική είναι κατασκευασμένα με υλικά που υπάρχουν στη φύση, όπως κορμοί δέντρων κ.ά.)

Στη συνέχεια βάλτε στους μαθητές να ακούσουν από το cd του Ανθολογίου της μουσικής το τραγούδι «Κούρου κούρου» και προχωρήστε στην πραγματοποίηση της δραστηριότητας που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή στη σελ. 81 «Άκουσε το τραγούδι «Κούρου κούρου» από την Αφρική» (βλ. Βιβλίο Εκπαιδευτικού, σελ. 86 *Οδηγίες*).

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και σημειώνει τις παρατηρήσεις του σε ένα ημερολόγιο.

4. Πραγματοποιήστε την παρακάτω δραστηριότητα αφού πρώτα έχετε δώσει στους μαθητές πληροφορίες για τη μουσική των Ινδιάνων (βλ. Βιβλίο Μαθητή, σελ. 81, 3^{ος} σταθμός Ινδιάνοι).

Στη συνέχεια παρουσιάστε τα μουσικά όργανα των Ινδιάνων και ρωτήστε τους μαθητές πώς δικαιολογούν το γεγονός ότι τα περισσότερα από αυτά είναι φτιαγμένα από φυσικά υλικά (η απάντηση είναι ότι αυτά τα όργανα υπάρχουν εδώ και εκατοντάδες χρόνια).

Εξηγήστε στους μαθητές ότι χρησιμοποιούν ακόμα αυτά τα μουσικά όργανα για να κρατήσουν ζωντανή τη μουσική τους παράδοση.

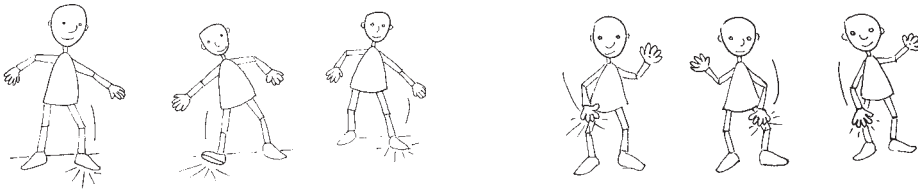
Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί και συζητά με τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

5. Μιλήστε στους μαθητές για τους χορούς των Ινδιάνων και αναφερθείτε στο παράδειγμα του Βιβλίου του Μαθητή που αναφέρεται στον χορό της αρκούδας.

Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν από το cd (67) το **bear dance song** (τραγούδι και χορός της αρκούδας). Ζητήστε τους να σας πουν τι λέξεις ακούν στο συγκεκριμένο τραγούδι (η απάντηση είναι πως δεν υπάρχουν λέξεις αλλά μόνο συλλαβές όπως αα, γα, χα).

Στη συνέχεια ζητήστε να σας πουν πώς φαντάζονται τον χορό της αρκούδας (συνήθως είναι κυκλικός χορός όπου στη μέση υπάρχει ένας άνθρωπος ο οποίος φοράει δέρμα αρκούδας και μιμείται με τις κινήσεις του τις κινήσεις της αρκούδας). Τέλος σηκώστε όρθιους τους μαθητές, ζητήστε τους να κάνουν έναν κύκλο και δείξτε τους έναν μικρό χορό.

Ο ρυθμός και οι κινήσεις του χορού μπορεί να είναι:

Όταν μάθουν όλοι οι μαθητές τα βήματα του χορού δώστε σε μερικούς μαθητές κρουστά μουσικά όργανα για να συνοδεύουν τον χορό, βάλτε έναν μαθητή στη μέση να μιμείται τις κινήσεις της αρκούδας, ξαναβάλτε στο cd τον χορό της αρκούδας και ζητήστε από τους μαθητές να χορέψουν τον χορό που τους μάθατε.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και σημειώνει τις παρατηρήσεις του σε ένα ημερολόγιο.

6. Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν από το cd (66) παραδοσιακή μουσική από την Κίνα χωρίς όμως να τους εξηγήσετε από ποια χώρα προέρχεται η μουσική που ακούν.

Ξεκινήστε μια συζήτηση με τους μαθητές για τη μουσική την οποία άκουσαν. Ρωτήστε τους μαθητές αν μπορούν να φανταστούν από ποια χώρα προέρχεται η μουσική που άκουσαν, αν μοιάζει με τη μουσική των Ινδιάνων, των Αβορίγινων ή των Αφρικανών, αν ξεχωρίζουν κάποιο μουσικό όργανο και αν έχει τύχει να έχουν ξανακούσει αυτό το είδος μουσικής. Τέλος ρωτήστε τους τι είναι αυτό που τους κάνει εντύπωση καθώς την ακούν.

Στη συνέχεια δείξτε στο χάρτη που βρίσκεται η Κίνα και εξηγήστε στους μαθητές ότι η μουσική που άκουσαν είναι παραδοσιακή μουσική της Κίνας. Αναφέρετε στους μαθητές ότι η μουσική και η πολιτισμική παράδοση των Κινέζων ήταν στενά συνδεδεμένη με τη θρησκεία και τον αυτοκράτορα.

Στη συνέχεια μοιράστε στους μαθητές την καρτέλα που βρίσκεται στη σελ. 100.

Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν ηχογραφημένα παραδείγματα από μουσικά αποσπάσματα cd (68) και ζητήστε να σημειώσουν από ποια χώρα προέρχεται καθένα από τα μουσικά αποσπάσματα. Οι απαντήσεις είναι οι ακόλουθες: Ελλάδα- Αφρική- Κίνα-Ελλάδα- Αυστραλία.

Αξιολόγηση: Τυπική γραπτή αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τις εργασίες των μαθητών και σημειώνει πάνω σε αυτές τις παρατηρήσεις του.

Μικρές οδηγίες και συμβουλές

Βιβλίο του Μαθητή, σελ. 81 «Άκουσε το τραγούδι “Κούρου κούρου” από την Αφρική».:

Μιλήστε στους μαθητές για τα παιδιά που ζουν στην Αφρική. Εξηγήστε τους ότι πολλά από τα παιχνίδια τους στηρίζονται στη μουσική (κατασκευάζουν μουσικά όργανα για να παίξουν, τραγου-

δούν τραγούδια που ταυτόχρονα είναι και παιχνίδια). Τραγουδήστε στους μαθητές το Αφρικάνικο παιχνιδιότραγουδο που βρίσκεται στο Ανθολόγιο, ονομάζεται Κούρου κούρου και κατάγεται από την Κεντρική Αφρική. Αντλήστε πληροφορίες από το Ανθολόγιο της μουσικής για το συγκεκριμένο τραγούδι και μιλήστε στους μαθητές για το περιεχόμενό του. Ζητήστε από τους μαθητές να το τραγουδήσουν μαζί σας, αφού πρώτα γράψετε τα λόγια του στον πίνακα.

Όταν οι μαθητές μάθουν καλά τον ρυθμό και τη μελωδία του ζητήστε να σηκωθούν όρθιοι, να φτιάξουν έναν κύκλο και να αρχίσουν να τραγουδούν το τραγούδι συνοδεύοντάς το με παλαμάκια.

Τετράδιο Εργασιών: Την 1^η και 3^η δραστηριότητα μπορείτε να ζητήσετε από τους μαθητές να τις πραγματοποιήσουν στο σπίτι.

Τη 2^η δραστηριότητα μπορείτε να την πραγματοποιήσετε όποια στιγμή θέλετε εφόσον οι μαθητές διδαχθούν την ενότητα για τη μουσική των Ινδιάνων.

25. Το δέντρο του Μάη

Στόχοι ενότητας

Οι μαθητές πρέπει:

Να γνωρίσουν τη μουσική κληρονομιά του τόπου μας εμπεδώνοντας γνώσεις μέσα από την αναβίωση εθίμων.

Να αναπτύξουν θετική στάση και αγάπη προς τη λαϊκή μας παράδοση και να εκτιμήσουν την αξία της.

Να καλλιεργήσουν τη φαντασία και τις εκφραστικές ικανότητές τους μέσα από τη δραματοποίηση παραδοσιακού λαϊκού εθίμου.

Να διασκεδάσουν και να συμμετάσχουν δημιουργικά με τη μουσική, τον χορό, τη δραματοποίηση με βάση τη μορφωτική και την παιδαγωγική διαδικασία.

Να συμμετάσχουν δημιουργικά σε ομαδικές δραστηριότητες με σκοπό την επικοινωνία, την ψυχαγωγία, τη συνεργασία.

Η λαϊκή κληρονομιά του τόπου μας –οι παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα, η δημοτική ποίηση και η δημοτική μουσική, καθώς και οι γιορτές και τα πανηγύρια θρησκευτικού περιεχομένου– αντικατοπτρίζει την ελληνική κοινωνία στο πέρασμά της μέσα στους αιώνες. Πρόκειται για μια κληρονομιά γνωστή μέσα από προφορικά και γραπτά στοιχεία και πηγές τα οποία κληροδοτούνται από γενιά σε γενιά και από τόπο σε τόπο.

Ψάχνοντας κανείς στην ελληνική επικράτεια θα μπορέσει να διακρίνει πλήθος παραδόσεων και εθίμων συνδεδεμένα με κοινωνικά γεγονότα, με την καθημερινή ζωή των κατοίκων, με τις χαρές και τις λύπες του λαού. Έθιμα και παραδόσεις συνδεδεμένα με τον κύκλο της ζωής (τη γέννηση και τον θάνατο), καθώς και με τον κύκλο του χρόνου (όπως τα Χριστούγεννα, η Πρωτοχρονιά, τα Φώτα, ο ερχομός της άνοιξης, το Πάσχα). Έθιμα για κάθε θρησκευτική εκδήλωση του τόπου μας και πανηγυρικές λατρευτικές εκδηλώσεις του λαού μας (για τον Αϊ-Γιάννη, τον Αϊ-Γιώργη, την Παναγία κ.ά.).

Τα περισσότερα έθιμα και παραδόσεις έχουν τις ρίζες τους στην αρχαιότητα από την ομηρική εποχή ως τις διονυσιακές τελετές, στα βυζαντινά χρόνια, στα ρωμαϊκά Σατουρνάλια και Καλένδες. Έθιμα που έφτασαν από τόπους όπου επικράτησε έντονα το ελληνικό στοιχείο και ο ελληνικός πολιτισμός, όπως ο Πόντος, η Μικρά Ασία και η Κωνσταντινούπολη. Έθιμα που όχι μόνο δε σβήσανε, αλλά ενσωματώθηκαν στην ελληνική ορθόδοξη παράδοση και αναβίωσαν ως σήμερα σε διάφορες γωνιές της Ελλάδας και έθιμα που πέρασαν και εξαπλώθηκαν ακόμη και έξω από τα ελληνικά σύνορα.

Σε αυτή τη διδακτική ενότητα σκοπός μας είναι να κρατήσουμε ζωντανή όλη αυτή την παράδοση με τη θαυμάσια ενότητα λόγου, μουσικής και κίνησης. Να διδαχτούμε και να διδάξουμε την ιστορία του τόπου μας στις νέες γενιές. Να δώσουμε την ευκαιρία στους μαθητές να έρθουν σε επαφή και να γνωρίσουν την παράδοση αυτή με το τόσο μεγάλο λαογραφικό και παιδαγωγικό ενδιαφέρον, με την πολύτιμη καλλιτεχνική και πολιτισμική αξία. Να δώσουμε ακόμη τη δυνατότητα της γνώσης, της συνεργασίας και της ψυχαγωγίας μέσα από την πολιτιστική μας κληρονομιά, αλλά και τη δυνατότητα της πολιτισμικής της συνέχειας.

Σε αυτή τη διδακτική ενότητα παρατίθεται το έθιμο «Το δέντρο του Μάη». Σύμφωνα με την παράδοση τον Μάιο συνυπάρχει η αναγέννηση και ο θάνατος, το καλό και το κακό, ιδιότητες που συγκεντρώνονται την 1^η ημέρα του Μαΐου, την Πρωτομαγιά. Ήδη από την αρχαιότητα, η αρχή του συγκεκριμένου μήνα σηματοδοτούνταν από γιορτές συνδεδεμένες με την ευφορία της γης, το τέλος της χειμερινής περιόδου και την αρχή της καλοκαιρίας. Έθιμα και παραδόσεις του λαού που ανάγονται σε προχριστιανικές αγροτικές λατρευτικές τελετές που αποσκοπούσαν στη γονιμότητα των αγρών αλλά και κατ' επέκταση των ζώων και των ανθρώπων.

Για την καλύτερη διεξαγωγή της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας θα χρειαστείτε υλικά που θα πρέπει να έχετε συγκεντρώσει πριν από την είσοδό σας στην τάξη.

Θα χρειαστείτε:

- φωτοτυπίες με τα λόγια του τραγουδιού «Λεν ήρθη Μάης κι Άνοιξη»
- όλα τα υλικά που χρειάζονται για τη δημιουργία μουσικής παράστασης (βλ. Βιβλ. Εκπαιδευτικού, σελ. 89)
- το cd από το ανθολόγιο

Για την πραγματοποίηση του συγκεκριμένου κεφαλαίου θα χρειαστείτε δύο διδακτικές ώρες.

Δραστηριότητες

1. Ξεκινήστε το κεφάλαιο αυτό θέτοντας στους μαθητές το ερώτημα που υπάρχει στη σελ. 83 «**Σκέψου· αν βρισκόσουν μέσα σ' αυτήν την εικόνα...**». Με αυτόν τον τρόπο θα σας δοθεί η ευκαιρία να συζητήσετε και να πληροφορήσετε τους μαθητές σχετικά με το έθιμο της Πρωτομαγιάς (βλ. Βιβλ. Εκπαιδευτικού, σελ. 88).

Στη συνέχεια ζητήστε από τους μαθητές να σας αναφέρουν, εφόσον γνωρίζουν, ελληνικά παραδοσιακά έθιμα από όλες τις εποχές και γιορτές του χρόνου.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρακολουθεί τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με ερωτήσεις, οδηγίες και συμβουλές.

2. Πριν προχωρήσετε στην παρακάτω δραστηριότητα διαβάστε στους μαθητές το έθιμο «Το δέντρο του Μάη».

Στη συνέχεια μοιράστε στους μαθητές φωτοτυπίες με τα λόγια του τραγουδιού «Λεν ήρθη Μάης κι Άνοιξη» (Ανθολόγιο μουσικής). Διαβάστε στους μαθητές μια φορά τα λόγια και στη συνέχεια προχωρήστε στην ακρόαση του τραγουδιού (cd από το ανθολόγιο). Βάλτε στους μαθητές να ακούσουν ακόμα μια φορά το τραγούδι και ζητήστε να το τραγουδήσουν και αυτοί ταυτόχρονα κρατώντας σταθερό ρυθμό (παλμό) με παλαμάκια (4/4).

Στη συνέχεια μπορείτε να προχωρήσετε στην πραγματοποίηση της 1^{ης} και 2^{ης} δραστηριότητας στο Τετράδιο Εργασιών, σελ. 54-55.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και δίνει οδηγίες όταν χρειάζεται.

3. Εφόσον υπάρχουν μελωδικά όργανα στην τάξη προχωρήστε στην παρακάτω δραστηριότητα.

Παίξτε στους μαθητές μια φορά το τραγούδι «Λεν ήρθη Μάης κι Άνοιξη» (βλ. Ανθολόγιο).

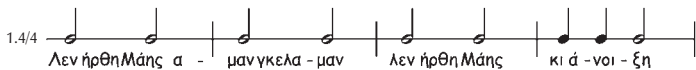
Στη συνέχεια παίξτε μόνο το παρακάτω μελωδικό σχήμα.

Ζητήστε από τους μαθητές να καταλάβουν σε ποιο σημείο του τραγουδιού ταιριάζει και να το τραγουδήσουν.

Αξιολόγηση: Άτυπη γραπτή αξιολόγηση από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρατηρεί τους μαθητές και σημειώνει τις παρατηρήσεις του.

4. Γράψτε στον πίνακα το παρακάτω ρυθμικό σχήμα:

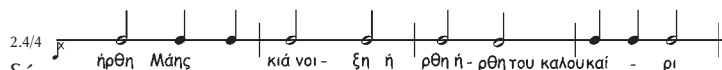

Ζητήστε από τους μαθητές να παίξουν το παραπάνω ρυθμικό σχήμα μια φορά με παλαμάκια. Βάλτε το τραγούδι (cd ανθολογίου) και ζητήστε από τους μαθητές να το ακολουθήσουν τραγουδώντας ταυτόχρονα μαζί με σας την πρώτη στροφή. Στην επανάληψη από τα μουσικά όργανα ζητήστε από τους μαθητές να το συνοδεύσουν με παλαμάκια σύμφωνα με το παραπάνω ρυθμικό σχήμα (1).

Επαναλάβετε τη δραστηριότητα όσες φορές χρειαστεί ώστε να είναι επιτυχής. Τις πρώτες φορές μπορείτε να δείχνετε σε ποιο σημείο του ρυθμικού σχήματος βρίσκεστε κατά τη διάρκεια του τραγουδιού.

Στη συνέχεια επαναλάβετε τις οδηγίες για την παραπάνω δραστηριότητα, ακολουθώντας το παρακάτω ρυθμικό σχήμα (2),

το οποίο αφορά την εισαγωγή του τραγουδιού και τους δύο

τελευταίους στίχους κάθε στροφής.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος δίνει οδηγίες στους μαθητές και επεμβαίνει όταν χρειάζεται.

5. Χωρίστε τους μαθητές σε τρεις ομάδες.

Από την πρώτη ομάδα ζητήστε καθώς ακούει και τραγουδάει το τραγούδι «Λεν ήρθη Μάης κι Άνοιξη» να παίζει παλαμάκια κρατώντας τον παλμό του τραγουδιού (4/4).

Στη δεύτερη ομάδα μοιράστε τύμπανα και ξυλάκια και ζητήστε καθώς ακούει και τραγουδάει το τραγούδι να παίζει με τα κρουστά ακολουθώντας το 1^ο ρυθμικό σχήμα της προηγούμενης δραστηριότητας.

Στην τρίτη ομάδα μοιράστε ντέφια, κουδουνάκια και μαράκες και ζητήστε καθώς ακούει και τραγουδάει το τραγούδι να παίζει με τα κρουστά μόνο στους δύο τελευταίους στίχους κάθε στροφής, καθώς και στα σημεία οργανικής συνοδείας που τους αντιστοιχούν ακολουθώντας το 2^ο ρυθμικό σχήμα της προηγούμενης δραστηριότητας.

Προχωρήστε στην ακρόαση του τραγουδιού «Λεν ήρθη Μάης κι Άνοιξη» και ζητήστε την ταυτόχρονη συμμετοχή όλων των ομάδων.

Στη συνέχεια μπορείτε να πραγματοποιήσετε την 3^η δραστηριότητα από το Τετράδιο Εργασιών στη σελ. 55.

Αξιολόγηση: Άτυπη προφορική αξιολόγηση των μαθητών από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος παρακολουθεί τους μαθητές ανατροφοδοτώντας τους με οδηγίες και συμβουλές.

Οδηγίες και συμβουλές για τη δημιουργία μουσικής παράστασης με θέμα το έθιμο «Το δέντρο του Μάη» (βλ. Βιβλ. Μαθητή σελ. 84):

Προχωρήστε στην παρακάτω δραστηριότητα αφού πρώτα πραγματοποιήσετε τη δραστηριότητα «**Θυμάσαι με ποιο τρόπο έδιωχναν...**» που βρίσκεται στο Βιβλίο του Μαθητή, σελ. 85.

Τα υλικά που θα χρειαστείτε για τη δημιουργία της μουσικής παράστασης είναι:

- πολύχρωμες κορδέλες και λουλούδια για τον στολισμό του δέντρου και των ρούχων,
- λευκά υφάσματα για να φορεθούν σαν ρούχα
- σκούρα υφάσματα για τα κακά πνεύματα,
- μαγειρικά σκεύη και άλλα αντικείμενα που μπορούν να προκαλέσουν δυνατό ήχο
- καλάθια, κρουστά μουσικά όργανα
- το cd από το ανθολόγιο

Μπορείτε κάποια από τα παραπάνω υλικά να ζητήσετε να τα φέρουν οι μαθητές εφόσον μπορούν.

Ζητήστε από τους μαθητές να διαβάσουν ακόμα μια φορά το έθιμο «Το δέντρο του Μάη» και να σας πουν ποια σημεία του εθίμου πιστεύουν ότι μπορούν να επενδύσουν με ήχους. Για παράδειγμα:

«πάνε στο δάσος...»

ήχος από βήματα (χτυπήματα σε τέταρτα)

«κόβουν τον κορμό»

ήχος από ξύστρα (οι μαθητές συνδυάζουν κίνηση με ήχο) κ.ά.

Στη συνέχεια χωρίστε τους μαθητές σε ομάδες.

Για παράδειγμα: η πρώτη ομάδα θα αναπαριστά τους άντρες του χωριού.

Η δεύτερη ομάδα θα αναπαριστά τους υπόλοιπους κατοίκους του χωριού.

Η τρίτη ομάδα θα αναπαριστά τα κακά πνεύματα.

Η τέταρτη ομάδα θα είναι οι μουσικοί.

Διαλέξτε έναν μαθητή που θα αναπαριστά το δέντρο του Μάη.

Εξηγήστε τον ρόλο κάθε ομάδας και ζητήστε από κάθε ομάδα να πάρει μια διαφορετική θέση μέσα στην τάξη (μια ομάδα σε κάθε γωνία). Οι μουσικοί μπορούν να καθίσουν κοντά στο σημείο δραματοποίησης.

Στη συνέχεια τοποθετήστε κοντά σε κάθε ομάδα τα υλικά που χρειάζεται για την αναπαράσταση του εθίμου. Για παράδειγμα: κορδέλες και χάρτινα λουλούδια για τον στολισμό του δέντρου και των ρούχων, μαγειρικά σκεύη και άλλα αντικείμενα κοντά στο σημείο δραματοποίησης για να τα χρησιμοποιήσει η πρώτη και δεύτερη ομάδα όταν χρειαστεί να διώξουν τα κακά πνεύματα, το καλάθι με τους καρπούς που θέλουν να κλέψουν τα κακά πνεύματα κ.ά.

Αρχίστε να αφηγείστε το έθιμο και ζητήστε από τους μαθητές να το αναπαριστούν ταυτόχρονα με την αφήγηση. Ζητήστε από τους μουσικούς να επενδύσουν ηχητικά την αφήγηση (σύμφωνα με τους ήχους που έχετε συμφωνήσει) και να συνοδεύσουν με κρουστά μουσικά όργανα το τραγούδι «Λεν ήρθη Μάης κι Άνοιξη» σύμφωνα με τους ρυθμούς των προηγούμενων δραστηριοτήτων (βλ. Βιβλ. Εκπαιδευτικού. Δραστηριότητες 3, 4).

Οδηγίες για την 4η δραστηριότητα στο Τετράδιο Εργασιών, σελ. 55.

Αφιερώστε λίγο χρόνο για να διαβάσετε τα έθιμα που έχουν συγκεντρώσει οι μαθητές.

Αποφασίστε μαζί με τους μαθητές να αναπαραστήσετε ένα από αυτά.

Ζητήστε από τους μαθητές να σκεφτούν τον τρόπο αναπαράστασης.

Στη συνέχεια ζητήστε από τους μαθητές να συγκεντρώσουν όλα τα έθιμα που έχουν βρει και να τα ταξινομήσουν ανάλογα με την εποχή και τη γιορτή στην οποία αναφέρονται.

Φυλλάδιο εργασίας
1. Οι περιπέτειες του ήχου

Με ρένε

Οι ήχοι μπερδεύτηκαν!

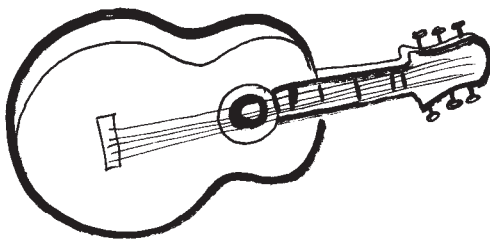
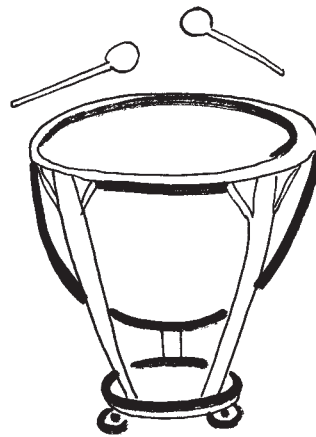
Προσπάθησε να βάλεις τους ήχους που βλέπεις στην παρακάτω εικόνα στο σωστό τσουβάλι ενώνοντας με μια γραμμή.

Φυλλάδιο εργασίας
2. Ηχώχρωμα - ήχος και χρώμα μαζί

Με ρένε.....

Ζωγράφισε με τις ξυλομπογιές σου όποια από τα παρακάτω μουσικά όργανα ακούσεις.

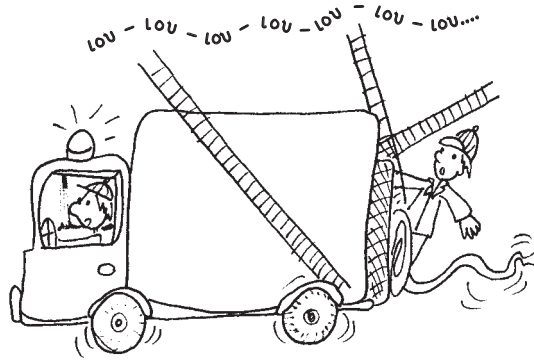

Φυλλάδιο εργασίας

3. Αναζητώντας τον ρυθμό της μουσικής

Με πένε.....

Σήμερα είναι.....

Φυλλάδιο εργασίας
6. Βρίσκοντας μια θέση στο πεντάγραμμο...

Με ρένε
Σήμερα είναι

Ένωσε με ένα βέλος τις εικόνες με τη σωστή απάντηση.

Ένα πεντάγραμμο

Οι νότες ντο και σολ

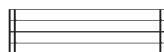
Οι νότες ρε και φα

Το κλειδί του σολ

Το ντο κάτω από το πεντάγραμμο

Φυλλάδιο εργασίας

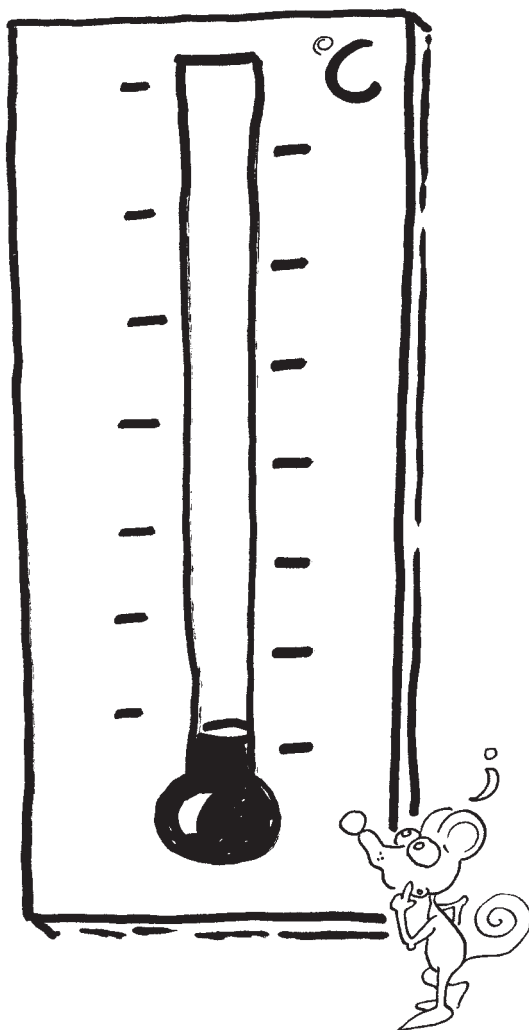
10. Ανακαλύπτοντας το ψηλά και το χαμηλά στον κόσμο της μουσικής

Μουσικό θερμόμετρο

Με πένε.....

Ο δάσκαλός σου θα παίξει κάποιες νότες. Άκουσε προσεχτικά και χρωμάτισε με μπλε μπογιά στην κάτω άκρη του θερμομέτρου τις νότες που ακούγονται χαμηλά και με κόκκινη μπογιά στην πάνω άκρη του θερμομέτρου τις νότες που ακούγονται ψηλά.

Φυλλάδιο εργασίας
11. Αργά γρήγορα

Με ρένε.....

Σήμερα είναι.....

Η μουσική δεν έχει πάντα την ίδια ταχύτητα.

Άκουσε προσεχτικά διάφορα μουσικά αποσπάσματα και βάλε ένα **X** στο κουτάκι που πιστεύεις ότι αναγράφεται η σωστή ταχύτητα.

1ο μουσικό απόσπασμα

Αλέγκρο

Αντάτζιο

2ο μουσικό απόσπασμα

Αλέγκρο

Αντάτζιο

3ο μουσικό απόσπασμα

Αλέγκρο

Αντάτζιο

4ο μουσικό απόσπασμα

Αλέγκρο

Αντάτζιο

5ο μουσικό απόσπασμα

Αλέγκρο

Αντάτζιο

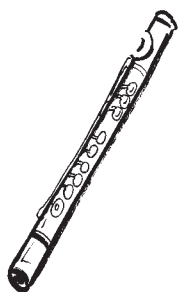
Φυλλάδιο εργασίας
18. Μια διαφορετική ορχήστρα

Με πένε.....

Ημερομηνία.....

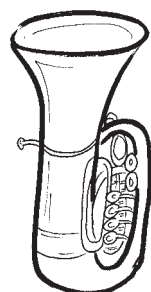
Άκουσε προσεκτικά το μουσικό απόσπασμα και βρες ποιο μουσικό όργανο είναι ο πρωταγωνιστής.

Τρομπέτα

Φλάουτο

Τούμπα

Φυλλάδιο εργασίας
21. Μουσικές ακροάσεις

Με ρένε

Πώς φαντάζομαι την «Καταιγίδα» του Λ. Β. Μπετόβεν:

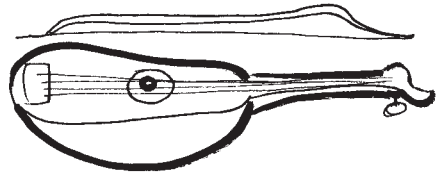
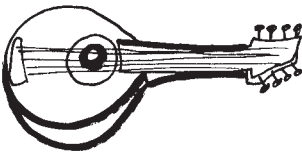
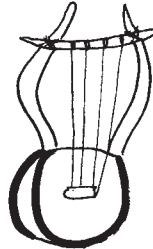
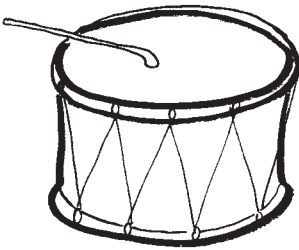
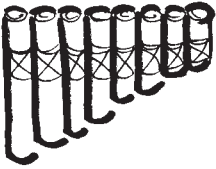

Φυλλάδιο εργασίας

22. Γνωρίζοντας τα ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα

Με πένε.....

Σήμερα είναι.....

Φυλλάδιο εργασίας
24. Ταξιδεύοντας με τη μουσική σε όλη τη γη

Με ήνε.....
Σήμερα είναι.....

Άκουσε τα μουσικά αποσπάσματα που θα βάλει ο δάσκαλός σου και βάλε σε έναν κύκλο τη χώρα από την οποία προέρχεται.

1 ^ο μουσικό απόσπασμα	Ελλάδα	Κίνα	Αφρική
2 ^ο μουσικό απόσπασμα	Ελλάδα	Κίνα	Αφρική
3 ^ο μουσικό απόσπασμα	Ελλάδα	Κίνα	Αφρική
4 ^ο μουσικό απόσπασμα	Ελλάδα	Κίνα	Αφρική
5 ^ο μουσικό απόσπασμα	Ελλάδα	Κίνα	Αυστραλία

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. WHEWAY D.- Thomson S. (2002), «Εξερευνώντας τη Μουσική», Αθήνα, Νήσος
2. ΣΕΡΓΗ Λ. (1995), «Προσχολική μουσική αγωγή. Η επίδραση της μουσικής μέσα από τη διαθεματική μέθοδο διδασκαλίας στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών», Αθήνα, Gutenberg
3. ΤΖΑΝΑΚΗ Μ.Π. (2000), «Ανοιχτό σχέδιο μαθημάτων μουσικής αγωγής», Αθήνα, Σπουδής
4. ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (ΙΔΡΥΜΑ ΜΑΝΟΛΗ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗ) Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (1994), «Το σχολείο - Εργαστήρι τέχνης και δημιουργίας», Θεσσαλονίκη
5. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ Μ.Γ. (2000), «Η μουσική στην εκπαίδευση. Σύγχρονες τάσεις και αντιλήψεις», Αθήνα, Gutenberg
6. KENNEDY M. Λεξικό μουσικής της Οξφόρδης (Γιαλέλη 1985)
7. ULRICH M. Άτλας της μουσικής (Φ. Νάκας 1994)
8. RANDEL D. M. Harvard concise dictionary of music (The Belnap Press of Harvard University Press 1978)
9. STRAVINSKI I. Μουσική Ποιητική (Νεφέλη 1980)
10. HINDEMITH P. Σύστημα βασικής μουσικής εκπαίδευσης (Νάσος 1985)
11. VYLLERMOZ E. Ιστορία της μουσικής (Υποδομή 1979)
12. DICHLER J. Ο δρόμος για την καλλιτεχνική εκτέλεση στο πιάνο (Νάσος 1988)
13. BLACKING J. Η έκφραση της ανθρώπινης μουσικότητας (Νεφέλη 1981)
14. NETTL B. Η μουσική στους πρωτόγονους πολιτισμούς (Κάλβος 1979)
15. BURDETT S. The music connection(1,2,3,) (teachers editions)
16. NEFF C. Ιστορία της μουσικής
17. WHEWAY D. and THOMSON S. Εξερευνώντας τη μουσική (Νήσος 2002)
18. LANG J.P. Ενοργάνωση ενορχήστρωση μπάντας (Νάσος 1987)
19. FRISKIN J. and FREYNDLICH I. Music for the piano (Dover publications Inc. 1973)
20. FINKELSTEIN S. Εισαγωγή στο νόημα της μουσικής (Εστία)
21. SMALL C. Μουσική παιδεία κοινωνία (Νεφέλη 1983)
22. SALZMAN E. Εισαγωγή στη μουσική του 20^{ου} αιώνα (Νεφέλη 1983)
23. Orff Schulwerk Music for children 2 (Scott,1982)
24. Dobbs- Firth The Oxford school music books (O.U.P. 1961)
25. Schoenberg A. Βασικές αρχές μουσικής σύνθεσης (Νάσος 1988)
26. Wheway D.- Thomson S. «Explore music though movement»
27. Meyer G. «Πειραματισμοί στον ήχο» (edition Orpheus)
28. Faure – Lascar «Το θεατρικό παιχνίδι» (Gutenberg 1988)
29. ΤΑΣΣΗΣ Τ. Θέματα μουσικής μορφολογίας (Κ.Παπαρηγορίο - Χ.Νάκας 1986)
30. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ Δ. Μουσική μορφολογία (Μακεδονικό Ωδείο 1986)
31. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ Δ. Σύντομη ιστορία της μουσικής (Μακεδονικό Ωδείο 1990)
32. ΑΜΑΡΑΝΤΙΔΗΣ Α. Το μουσικό τονικό σύστημα (Νεφέλη 1987)
33. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ Σ. Εγκυκλοπαίδεια της αρχαίας ελληνικής μουσικής (Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης 1989)
34. ΡΑΦΑΗΛΙΔΗΣ Β. Στοιχειώδης αισθητική (εκδ. του Εικαστού Πρώτου 1992)
35. ΣΙΔΕΡΑΣ Α. Η τραγουδισμένη ποίηση (ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΑ τεύχος 3ο, Οδυσσεάς 1985)
36. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ Μ.Γ. Η μουσική στην εκπαίδευση (Gutenberg 2000)
37. ΤΣΟΚΑΝΗ Λ. Για τη μουσικότητα της Νέας Ελληνικής γλώσσας (ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΑ τεύχος 2^ο, Οδυσσεάς 1985)
38. ΚΑΜΠΥΛΗΣ Π. ΣΠΕΤΣΙΩΤΗΣ Ι. Το εργαστήρι της μουσικής (Ελληνικά Γράμματα 2000)
39. ΣΕΡΓΗ Λ. Δημιουργική μουσική αγωγή για τα παιδιά μας (Gutenberg 2000)
40. ΣΕΡΓΗ Λ Δραματική έκφραση και αγωγή του παιδιού (Gutenberg 1991)
41. ΑΝΩΓΕΙΑΝΑΚΗΣ Φ. Ελληνικά Λαϊκά Μουσικά όργανα (Μέλισσα)
42. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ Σ. Για τη μουσική (Citibank 1984)
43. ΖΟΡΜΠΑΛΑΣ Σ. Τέχνη και κοινωνία (Σύγχρονη Εποχή 1984)
44. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ Γ. Τραγούδια για παιδιά (Ελληνικά Γράμματα)
45. ΚΟΥΛΕΝΤΙΑΝΟΥ Μ. Νανουρίσματα Ταχταρίσματα (Θυμάρι 1994)
46. ΣΕΞΤΟΥ Π. Δραματοποίηση (Καστανιώτης 1998)
47. ΑΒΕΡΩΦ Ε. Εισαγωγή στην οργανογνωσία (Φ. Νάκας)
48. ΚΟΥΓΙΑΛΗ Γ. Ψυχοκινητικές δραστηριότητες για νήπια και προνήπια (Καστανιώτης 1997)
49. Τσαφταρίδης Ν. Αυτοσχέδια μουσικά όργανα (edition Orpheus)
50. Μέγας Γ. Α. Ελληνικές γιορτές (Εστία 2003)
51. Μιχαήλ Δέδε Μ. Γιορτές-Έθιμα και τα τραγούδια τους (Φιλιππότη 1987)
52. Μπογδάνη – Σουγιούλ Δ. «...και η παρέα κύκλους κάνει» (Φ. Νάκας 1997)
53. Κουρετζής Λ. «Το θεατρικό παιχνίδι» (Καστανιώτης)

Περιεχόμενα Cd Γ' & Δ' δημοτικού

Κεφάλαιο 1

1. Ηχητικά παραδείγματα κερανού, τηλεφώνου, κελιάδισμα, κουδούνι πόρτας
2. «**Vanita di Vanita**» Α. Μπραντουάρντι
3. «**Suo**» Ε. Rautavaara (concerto for birds and orchestra, «**Cantus Arcticus**» op.61)

Κεφάλαιο 2

4. **Βιολί, (καπρίτσιο Νο 1)**, Ν. Παγκανίни, **κοντραμπάσο** (απόσπασμα από την 9^η συμφωνία) Λ.Β. Μπετόβεν, **κιθάρα**, απόσπασμα από το «**Αστούριας**» (Αλμπένιζ «**Αστούριας**»)
5. Αποσπάσματα από **φλάουτο**, «sonata for flute in E minor 2ο μέρος allegro, BWV 1034» Βαχ, **τρομπέτα**, «**Ouverture to Atalanta**» Handel, **φλογέρα** «recorder concert RV95 “La pastorelle”» Βιβάλντι, **σαξόφωνο** Debussy «**Rapsodie arabe for alto saxophone and orchestra**»
6. Αποσπάσματα από κρουστά όργανα ορχήστρας: **συμφωνικό τύμπανο** «Τάδε έφη Ζαρατούστρα» εισαγωγή, Strauss R, **γκονγκ** (15'')
7. Φλάουτο, συμφωνικό τύμπανο (τα ίδια με τα παραπάνω)
8. Κρουστά όργανα της ορχήστρας Ορχ: **κλάβες, μαράκες, γκουίρο, καστανιέτες, κασετίνα, ταμπουρίνο, τρίγωνο, πατινία, ζήλια, κουδουνάκια, ντέφι.**(30'')
9. αποσπάσματα από **μεταλλόφωνο και ξυλόφωνο** (15'')
10. Αποσπάσματα από **βιολί, κοντραμπάσο, φλάουτο** (20'')
11. **Μαράκες, βιολί, κοντραμπάσο, τύμπανο, φλάουτο, ντέφι, κουδουνάκια**

Κεφάλαιο 3

12. Ηχος από πυροσβεστική, από βρύση που στάζει, από άλογο που καλπάζει
13. «**Les Toreadors**» από την Κάρμεν του Μπιζέ

Κεφάλαιο 4

14. «**La donna e mobile**» Ρ. Dominico, «**Υμητός**», Ν. Μούσχουρη, «**ντήλι ντήλι ντήλι**» (15'')
15. «**Ding Dong, Merrily on high**», Γαλλικό παραδοσιακό χορωδιακό (15'')
16. «**Viva la musica**» Μ. Praetorius
17. **Ντουέτο των γάτων** του Ροσσίνι (1.15')

Κεφάλαιο 5

18. «**Ο φύλλος**»

Κεφάλαιο 6

19. Η ντο μείζονα κλίμακα σε μία οκτάβα
20. Η ντο μείζονα κλίμακα σε μία οκτάβα, ανέβασμα και κατέβασμα

Κεφάλαιο 7

21. Η πρώτη μουσική φράση από το «**Ah ! vous dirai-je maman**» κ.265 του Β. Α. Μότσαρτ, «**the blue Danube**» op. 314 J. Strauss

Κεφάλαιο 8

22. Απαλή βροχή που εξελίσσεται σε καταιγίδα
23. «**Temporalle**» του Ροσσίνι από το έργο «Ο Κουρέας της Σεβίλλης»
24. Απόσπασμα από την «**Άνοιξη**» του Α. Βιβάλντι

Κεφάλαιο 9

25. Βιολί, κιθάρα – Παγκανίни
26. «**We wish you a merry Christmas**» (Regae Christmas)

Κεφάλαιο 10

27. Αποσπάσματα απο τρίγωνο, τύμπανο, κλάβες, μαράκες, ντέφι, κουδουνάκια
28. «**Κινέζικος χορός**» του Π. Ι. Τσαϊκόφσκι από το έργο «Καροθραύστης»

Κεφάλαιο 11

29. **Μουσικά αποσπάσματα από το 5^ο κονσέρτο Μπετόβεν** αποσπασματα από 2^ο μέρος, 3^ο μέρος, «**Μικρή νυχτερινή μουσική**» 1ο μέρος allegro Μότσαρτ, «**Clarinet Concerto in A+ Adagio**» Μότσαρτ (Κ. 622), «**Divertimento no1(k 131) in D+ Allegro**» Μότσαρτ
30. «**η συμφωνία των παιχνιδιών**» 3^ο μέρος **Finale-Allegro. L. Mozart**
31. «**Από το ημερολόγιο μιας μύγας**», Μ. Μπάρτοκ από το έργο «Μικρόκοσμος»

Κεφάλαιο 12

32. «**The Pink Panther theme**» Η. Mancini, «**Radetzky march**» op. 228 J. Strauss, «**Μήλο μου κόκκινο**» **δημοτικό**
33. «**Ρωμραίος και Ιουλιέτα**» (**Fantasy overture P. I. Tchaikovsky**)

Κεφάλαιο 13

34. “**Allegro non molto**” από το «**Χειμώνα**» του Α. Βιβάλντι
35. “**Snow is dancing**”, Κ. Ντεμπισσί

Κεφάλαιο 14

36. «**Ο Βασιλιάς των Ζώων**» Μπιργδάνη – Σουγιούλ Δ.
37. «**Το λιοντάρι**» από το Καρναβάλι των ζώων του Κ. Σ. Σανς

Κεφάλαιο 15

38. «**Το μπαλόني**» Γ. Σακελλαρίδης, Ελληνικά γράμματα «Τραγούδια για παιδιά»

39. Μουσικά Αποσπάσματα από την ταινία «La vita e bella», N. Piovani («**Guido e ferruccio**», «**La vita e bella**»)

Κεφάλαιο 16

40. Αποσπάσματα από μουσικά όργανα. **Βιολί**, καπρίτσιο No 3 Παγκανίνι, **τύμπανο**, **φλάουτο**, concerto for flute No1 in G major k 313, allegro, **πιάνο** Beethoven: piano sonata No 14 «moonlight» Adagio Beethoven («Piano sonatas 14-16 Schnabel»)

41. Απόσπασμα από ηλεκτρική κιθάρα

Κεφάλαιο 17

Κεφάλαιο 18

42. **Παρέλαση** (No 3, «Τα Ελληνικά εμβατήρια»)

43. **Παρέλαση, στρατιωτική**, (No 15, No 14 «Τα Ελληνικά εμβατήρια) **χάλκινων** («I got rhythm» Gershwin)

44. Αποσπάσματα από φλάουτο, πίκολο, όμποε, κλαρινέτο φαγκότο 20''

45. Αποσπάσματα από τρομπέτα, κόρνο, τρομπόνι, τούμπα 20''

46. Απόσπασμα από το έργο του Μανουέλ Ντε Φάλλα «**Μάγος έρωτας**»

47. Αποσπάσματα από ταμπούρο, τύμπανο, Γκραν κάσα, πιατίνα, 20''

48. Μπάντα χάλκινων («**76 trompones**» Wilson)

Κεφάλαιο 19

49. «**Γεια σου χαρά σου Βενετιά**» Στ. Ξαρχάκος, Ξουλούρης

Κεφάλαιο 20

50. Η πρώτη μουσική φράση από το «**Ah ! vous dirai-je maman**» του Β. Α. Μότσαρτ

51. **Βιεννέζικο μουσικό ρολόι** του Ζ. Κόνταϊ

52. «**Ah ! vous dirai-je maman**» του Β. Α. Μότσαρτ το θέμα και 2^η και 4^η παραλλαγή

Κεφάλαιο 21

53. «**Allegro**» (Καταγίδα) από την **6^η συμφωνία** του Λ. Β. Μπετόβεν

54. «**Presto**» από το «**Καλοκαίρι**» από το έργο «**Τέσσερις Εποχές**» του Α. Βιβάλντι

Κεφάλαιο 22

55. Βιολί, λαούτο, μαντολίνο, κρητική λύρα, κανονάκι, σαντούρι, ταμπουράς, ποντιακή λύρα

56. Ζουρνάς, γκάιντα, κλαρίνο, φλογέρα, λαλίτσα

57. Νταούλι, ντέφι, τουμπελέκι, ζήλια, κουτάλια

58. Βιολί, σαντούρι

59. Μαντολινάτα, νησιωτική ζυγιά

Κεφάλαιο 23

60. «**Λίμνη των κύκνων**» Τσαϊκόφσκι (απόσπασμα)

61. «**Ο μάγος**» Σοφία Ταμβακοπούλου

62. «**Ο μαθητευόμενος μάγος**», («the sorcerer s apprentice» P. Doukas

63. «**Supercalifragilistic- expialidocious**» R. Sherman- B. Sherman

64. Απόσπασματα από ταινία «**Μονομάχος**»: «**the battle**», από την ταινία «**La vita e bella**»: «**Arriva il caro armato**» («**La vita e bella**» Virgin) N. Piovani, από την ταινία «**Πινόκιο**»: «**The circus**» (N. Piovani)

Κεφάλαιο 24

65. **Μουσική Αβορίγινων με νιντζεριντού** (Μουσική από την Αυστραλία)

66. **Κίνα «Musical Traditions, A window on the world» (Asia, track 14)**

67. **Bear dance song** («Ute- traditional Ute songs»)

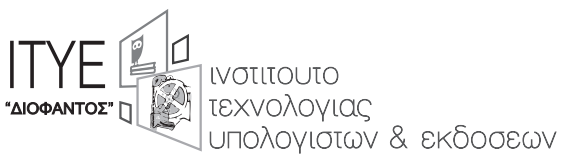
68. Αποσπάσματα από: Ελλάδα «**Θέλω να ανέβω στα ψηλά**», Αφρική («**Musical Traditions, A window on the world**» Afrique track 10, Inedit), Κίνα «**Musical Traditions, A window on the world**» (Asia, track 14), Ελλάδα «**Θέλω να ανέβω στα ψηλά**», Αυστραλία (ίδιο

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α').

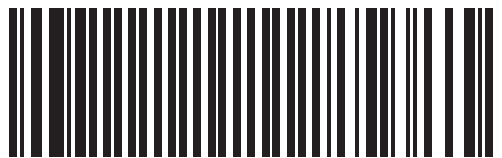
BIBΛΙΟΣΗΜΟ

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0075

ISBN 978-960-06-2536-3

(01) 000000 0 10 0075 7